

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MATEMATİK VE FEN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**ORTAOKUL MATEMATİK DERS KİTAPLARININ
DEĞERLER EĞİTİMİ YAKLAŞIMLARI
AÇISINDAN İNCELENMESİ VE ORTAOKUL
MATEMATİK ÖĞRETMENLERİNİN DEĞERLER
EĞİTİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

**Hazırlayan
HACER RABİA KIRLAR**

Yüksek Lisans Tezi

**Temmuz 2023
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MATEMATİK VE FEN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
MATEMATİK EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ORTAOKUL MATEMATİK DERS KİTAPLARININ
DEĞERLER EĞİTİMİ YAKLAŞIMLARI
AÇISINDAN İNCELENMESİ VE ORTAOKUL
MATEMATİK ÖĞRETMENLERİNİN DEĞERLER
EĞİTİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

**Hazırlayan
HACER RABİA KIRLAR**

**Danışman
PROF. DR. CEMALETTİN IŞIK**

**Temmuz 2023
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir bilimsel çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Hacer Rabia KIRLAR

YÖNERGEYE UYGUNLUK

Ortaokul Matematik Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi ve Ortaokul Matematik Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi 'ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Hacer Rabia KIRLAR

Danışman

Prof. Dr. Cemalettin IŞIK

KABUL VE ONAY

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Hacer Rabia KIRLAR'ın hazırladığı **Ortaokul Matematik Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi ve Ortaokul Matematik Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri** başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından **Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Matematik ve Fen Bilimleri Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

Bu tez Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından ... / ... / ... tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunca .../.../ ... tarihi itibarıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hüseyin ARAK
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim ve çalışmalarım süresince yardımlarını ve değerli zamanını esirgemeyen, tezin hazırlanması aşamasında görüş ve önerileri ile yol gösteren, bana hep destek olan sevgili danışman hocam Prof. Dr. Cemalettin IŞIK’a teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman beni destekleyen ve yanımda olduklarını hissettiren aileme teşekkür ederim.

Hayatımda iyi ki var olan, hayatımı kolaylaştıran, güzelleştiren, yaşamayı sevdiren ve her anımda en büyük destekçim olan sevgili eşim Mustafa Kırlar’a teşekkür ederim.

Hacer Rabia KIRLAR

Temmuz 2023, KAYSERİ

ÖZ

ORTAOKUL MATEMATİK DERS KİTAPLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ YAKLAŞIMLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ VE ORTAOKUL MATEMATİK ÖĞRETMENLERİNİN DEĞERLER EĞİTİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Hacer Rabia KIRLAR

Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Temmuz 2023
Danışman: Prof. Dr. Cemalettin IŞIK

Matematik dersi bir öğrencinin öğrenim hayatında en fazla karşılaştığı ve zaman ayırdığı derslerdendir. Eğitim öğretim sürecinin önemli iki yapı taşı olan değerler eğitimi ile matematik dersinin birlikteliği önem taşımaktadır. Yapılan araştırmada 12 ortaokul matematik öğretmenin değerler eğitimine ilişkin görüşleri yarı yapılandırılmış görüşmede 5 açık uçlu soru yöneltilerek alınmıştır. Bununla birlikte her sınıf düzeyinden bir ortaokul matematik ders kitabı betimsel analiz tekniği kullanılarak değerler eğitimi açısından incelenmiştir. Araştırma MEB tarafından kök değerler olarak belirlenen; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerleri çerçevesinde analiz edilmiştir. Ders kitaplarının incelenmesinde; ünitelere, sınıf düzeyine ve içeriğe (konu anlatımı, soru/örnek ve etkinlik) göre kök değerleri içerme durumu incelenmiştir. Ortaokul matematik ders kitapları ünitelere göre dengeli dağılım göstermeyip, 5.sınıf düzeyinde 76 adet, 6. sınıf düzeyinde 73 adet, 7. ve 8. sınıf düzeylerinde ise 27’şer adet değer içermektedir. Ders kitaplarında en fazla kök değer soru/örnek içeren bölümlerde; en az kök değer ise etkinlik içeren bölümlerde bulunmaktadır. Ders kitaplarında en fazla yer verilen değer vatanseverlik, en az yer verilen değer dürüstlüktür. Öğretmenlerin görüşlerine göre; her öğretmenin değerler eğitimine önem verdiği ancak her birinin farklı değerleri benimsediği gözlenmiştir. Elde edilen bilgilere göre; öğretmenlerin yarısı değerleri ders aralarında öğretmeye çalışmaktadır, çoğunluğu ders kitabından faydalanamadığını belirtmişlerdir, öğretmenler ders kazanımlarıyla değerleri ilişkilendirmekte zorlandıklarını belirtmişlerdir.

Anahtar sözcükler: Değerler eğitimi, ders kitabı, kök değerler, matematik, öğretmen görüşü.

ABSTRACT

ANALYSIS OF SECONDARY MATHEMATICS TEXTBOOKS IN TERMS OF VALUES EDUCATION APPROACH AND THE OPINIONS OF SECONDARY MATHEMATICS TEACHERS ON VALUES EDUCATION

Hacer Rabia KIRLAR

Erciyes University, Institute of Educational Sciences

Master's Thesis, June 2023

Supervisor: Prof. Dr. Cemalettin IŞIK

Mathematics is one of the lessons that a student encounters the most and spends the most time on in his or her educational life. The unity of values education and mathematics course, which are two important building blocks of the education and training process, is important. In the research, the views of 12 secondary school mathematics teachers on values education were obtained by asking 5 open-ended questions in a semi-structured interview. In addition, a secondary school mathematics textbook from each grade level was examined in terms of values education by using the descriptive analysis technique. The research determined as root values by the Ministry of National Education; justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism and benevolence. In the examination of textbooks, the inclusion of root values according to units, grade level and content (lecture, question/example and activity) was examined. Secondary school mathematics textbooks do not show a balanced distribution according to the units, and contain 76 values at the 5th grade level, 73 values at the 6th grade level, and 27 values at the 7th and 8th grade levels. In the textbooks, in the sections containing the most root value questions or examples, the least root-value is found in the sections containing the activity. The value given the most place in the textbooks is patriotism, and the value given the least is honesty. According to the teachers' opinions, it has been observed that each teacher attaches importance to values education, but each adopts different values. According to the information obtained half of the teachers are trying to teach values between lessons, most of them stated that they could not benefit from the textbook and teachers stated that they had difficulty associating the lesson outcomes with the values.

Keywords: Mathematics, root values, teacher's view, textbook, values education.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK.....	ii
KABUL VE ONAY	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZ	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
BÖLÜM I	
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Önemi	3
1.3. Araştırmanın Amacı	4
1.4. Sayıtlar	5
1.5. Sınırlılıklar.....	5
1.6. Tanımlar	5
BÖLÜM II	
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
2.1. Değer Kavramı	6
2.2. Değerler Eğitimi	7
2.2.1. Değerler eğitiminde yaklaşımlar.....	9
2.2.1.1. Değer aktarma- telkin yaklaşımı	9
2.2.1.2. Değer açıklama - belirginleştirme yaklaşımı	10
2.2.1.3. Değer analizi	11
2.2.1.4. Ahlaki muhakeme yaklaşımı.....	12
2.3. Matematik ve Değerler Eğitimi	12
2.1.1. Kök değerler	14
2.1.1.1. Adalet.....	15
2.1.1.2. Dostluk.....	16
2.1.1.3. Dürüstlük.....	17

2.1.1.4. Öz denetim	17
2.1.1.5. Sabır	17
2.1.1.6. Saygı	18
2.1.1.7. Sevgi	18
2.1.1.8. Sorumluluk.....	19
2.1.1.9. Vatanseverlik	20
2.1.1.10. Yardımseverlik.....	20
2.4. Matematik Dersi Öğretim Programı	20
2.5. Ders Kitabı	22
2.6. Değerler Eğitimi ile İlgili Yapılan Araştırmalar	22
2.6.1. Değerler eğitimi ve öğretmen görüşlerine yönelik araştırmalar	23
2.6.2. Ders kitaplarının değerler eğitimi analizine yönelik araştırmalar	25
BÖLÜM III	
YÖNTEM.....	28
3.1. Araştırmanın Modeli	28
3.2. Araştırmanın Grubu.....	28
3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları.....	30
3.4. Verilerin Analizi.....	32
BÖLÜM IV	
BULGULAR.....	34
4.1. Ortaokul Matematik Ders Kitaplarının Analizinden Elde Edilen Bulgular	34
4.1.1. 5. sınıf matematik ders kitabından elde edilen bulgular	34
4.1.1.1. 5. sınıf matematik ders kitabından değer örnekleri.....	37
4.1.2. 6. sınıf matematik ders kitabından elde edilen bulgular	42
4.1.2.1. 6. sınıf matematik ders kitabından değer örnekleri.....	44
4.1.3. 7. sınıf matematik ders kitabından elde edilen bulgular	50
4.1.3.1. 7. sınıf matematik ders kitabından değer örnekleri.....	51
4.1.4. 8. sınıf matematik ders kitabından elde edilen bulgular	56
4.1.4.1. 8. sınıf matematik ders kitabından değer örnekleri.....	58
4.2. Değerler Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşlerine Yönelik Bulgular	63
4.2.1. Öğretmenlerin “değerler eğitimi denilince aklınıza ilk gelen değerler hangileridir?” sorusuna verdikleri yanıtlara ait bulgular	63

4.2.2.Öğretmenlerin “değerler eğitimi kapsamında ortaokul matematik dersi öğretim programında vurgulanan değerler hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlara ait bulgular	65
4.2.3.Öğretmenlerin “derslerinizde değer eğitime yer veriyor musunuz? eğer yer veriyorsanız değerlerin kazandırılması için ne tür uygulamalara yer veriyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlara ait bulgular.....	68
4.2.4.Öğretmenlerin “değer eğitimi kapsamında matematik ders kitaplarından faydalıyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlara ait bulgular.....	70
4.2.5.Öğretmenlerin “programda yer alan değerlerin kazandırılması sürecinde ne tür zorluklarla karşılaşıyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlara ait bulgular.....	73
BÖLÜM V	
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	77
5.1. Tartışma ve Sonuçlar	77
5.2. Öneriler.....	81
KAYNAKÇA.....	83
EKLER.....	91
EK 1: Görüşme Soruları	91
EK 2: Etik Komisyonu Onay Bildirimi	92
EK 3: MEB İzin Belgesi.....	93
ÖZGEÇMİŞ	94

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1	Kök Değerler ve İlişkili Tutum ve Davranışlar	15
Tablo 2	Doküman Analizi Yapılan Kitaplar	29
Tablo 3	12 Ortaokul Matematik Öğretmeninin Demografik Bilgileri	30
Tablo 4	Öğretmen Görüşme Soruları	32
Tablo 5	5. Sınıf Matematik Ders Kitabındaki Kök Değerlerin Dağılımı	35
Tablo 6	6. Sınıf Matematik Ders Kitabındaki Kök Değerlerin Dağılımı	43
Tablo 7	7. Sınıf Matematik Ders Kitabındaki Kök Değerlerin Dağılımı	50
Tablo 8	8. Sınıf Matematik Ders Kitabındaki Kök Değerlerin Dağılımı	57
Tablo 9	Öğretmenlerin “Değerler Eğitimi Denilince Aklınıza İlk Gelen Değerler Hangileridir?” Görüşlerine Yönelik Bulgular	64
Tablo 10	Öğretmenlerin “Değerler Eğitimi Kapsamında Ortaokul Matematik Dersi Öğretim Programında Vurgulanan Değerler Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?” Görüşlerine Yönelik Bulgular	66
Tablo 11	Öğretmenlerin “Derslerinizde değer eğitime yer veriyor musunuz? Eğer yer veriyorsanız değerlerin kazandırılması için ne tür uygulamalara yer veriyorsunuz?” Görüşlerine Yönelik Bulgular	68
Tablo 12	Öğretmenlerin “Değer eğitimi kapsamında matematik ders kitaplarından faydalaniyor musunuz?” Görüşlerine Yönelik Bulgular	71
Tablo 13	Öğretmenlerin “Programda yer alan değerlerin kazandırılması sürecinde ne tür zorluklarla karşılaşıyorsunuz?” Görüşlerine Yönelik Bulgular	74
Tablo 14	Öğretmenlerin “Programda yer alan değerler ve kazanımları ilişkilendirmede zorluk yaşıyor musunuz?” Görüşlerine Yönelik Bulgular	76

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1	5. sınıf ders kitabındaki adalet kök değer örneği	37
Şekil 2	5. sınıf ders kitabındaki dostluk kök değer örneği	37
Şekil 3	5. sınıf ders kitabındaki özdenetim kök değer örneği	38
Şekil 4	5. sınıf ders kitabındaki sabır kök değer örneği	39
Şekil 5	5. sınıf ders kitabındaki sevgi kök değer örneği	39
Şekil 6	5. sınıf ders kitabındaki saygı kök değer örneği	40
Şekil 7	5. sınıf ders kitabındaki sorumluluk kök değer örneği.....	41
Şekil 8	5. sınıf ders kitabındaki vatanseverlik kök değer örneği.....	41
Şekil 9	5. sınıf ders kitabındaki yardımseverlik kök değer örneği.....	42
Şekil 10	6. sınıf ders kitabındaki adalet kök değer örneği	45
Şekil 11	6. sınıf ders kitabındaki dostluk kök değer örneği	45
Şekil 12	6. sınıf ders kitabındaki özdenetim kök değer örneği	46
Şekil 13	6. sınıf ders kitabındaki sabır kök değer örneği	47
Şekil 14	6. sınıf ders kitabındaki sevgi kök değer örneği	47
Şekil 15	6. sınıf ders kitabındaki saygı kök değer örneği	48
Şekil 16	6. sınıf ders kitabındaki sorumluluk kök değer örneği.....	48
Şekil 17	6. sınıf ders kitabındaki vatanseverlik kök değer örneği.....	49
Şekil 18	6. sınıf ders kitabındaki yardımseverlik kök değer örneği.....	49
Şekil 19	7. sınıf ders kitabındaki adalet kök değer örneği	52
Şekil 20	7. sınıf ders kitabındaki dostluk kök değer örneği	52
Şekil 21	7. sınıf ders kitabındaki dürüstlük kök değer örneği.....	53
Şekil 22	7. sınıf ders kitabındaki özdenetim kök değer örneği	53
Şekil 23	7. sınıf ders kitabındaki sabır kök değer örneği	54
Şekil 24	7. sınıf ders kitabındaki sevgi kök değer örneği	54
Şekil 25	7. sınıf ders kitabındaki sorumluluk kök değeri örneği.....	55
Şekil 26	7. sınıf ders kitabındaki vatanseverlik kök değeri örneği	55
Şekil 27	7. sınıf ders kitabındaki yardımseverlik kök değer örneği.....	56
Şekil 28	8. sınıf ders kitabındaki adalet kök değer örneği	59
Şekil 29	8. sınıf ders kitabındaki dostluk kök değer örneği	59
Şekil 30	8. sınıf ders kitabındaki özdenetim kök değer örneği	60
Şekil 31	8. sınıf ders kitabındaki sabır kök değer örneği	60
Şekil 32	8. sınıf ders kitabındaki sevgi kök değer örneği	61

Şekil 33	8. sınıf ders kitabındaki saygı kök değeri örneği	61
Şekil 34	8. sınıf ders kitabındaki sorumluluk kök değeri örneği.....	62
Şekil 35	8. sınıf ders kitabındaki vatanseverlik kök değeri örneği.....	62
Şekil 36	8. sınıf ders kitabındaki yardımseverlik kök değeri örneği.....	63

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AFA	: Açıklayıcı Faktör Analizi
DFA	: Doğrulamalı Faktör Analizi
LGS	: Liselere Giriş Sınavı
MDÖP	: Matematik Dersi Öğretim Programı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
PISA	: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
SED	: Sosyoekonomik Düzey
TDK	: Türk Dil Kurumu
TEOG	: Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş
TIMSS	: Uluslararası Matematik ve Fen Bilimleri Araştırması
TTKB	: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Tezin giriş bölümünde yapılan araştırmanın problem durumuna yer verilmiştir. Ayrıca çalışmanın önemi ve amacı da açıklanmıştır. Araştırmaya dair sınırlılıklar, sayıtlar ve tanımlar da bu bölümde verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Değerler bir toplumu oluşturan bireylere; en temel taşlardan olan iyilik, kötülük, doğru olanlar veya olmayanlar, güzellikler ya da çirkinlikler gibi olumlu ve olumsuz olan, hareket biçimlerini belirleyen ve zamanın şartlarına ayak uydurması açısından değişebilen yol göstericilerdir (Çankırılı,2015). Bireyler günlük yaşam hareketlerinde değerlerinin etkisindedirler, değer yargılarına göre düşünce ve hareketlerini belirlerler. Bireylerin değer yargıları ise aile içerisinde başlamaktadır. Temeli ailede atılan değer yargılarının gelişimi ise okullarda oluşmaktadır. Bu açıdan bakıldığında okullar bireylerin değer sistemlerinin oluşmasında oldukça önemlidir (Ulusoy ve Dilmaç, 2015). Bireyler değerleri doğuştan bilmezler sonradan öğrenilerek kazanılan bir durumdur ve bu nedenle değerler eğitime ihtiyaç duyulmaktadır (Yeşil ve Aydın, 2007). Yazıcı (2006) öğrencilere eğitimleri süresince; sadece bilişsel ve psiko-motor kazanımların verildiği bir anlayış ile toplumu oluşturan bireylerin, değer, tutum vb. duyuşsal kazanımları elde edememelerine neden olacağını düşünmektedir. Okullarda değer yargısının oluşmasını göz önüne aldığımızda öğrencilere verilmesi gereken kazanımların da önemi ortaya çıkmaktadır.

2009 yılı İlköğretim Matematik Dersi 6-7-8. Sınıflar Öğretim Programı değerler eğitimi açısından bakıldığında; programın içeriğinde Türk Milli Eğitiminin genel amaçları, matematik eğitiminin genel amaçları, programda öğrencilerin rolleri, ortak beceriler, duyuşsal özellikler ve öz düzenleme becerileri başlıkları adı altında öğrencilerin kazanması istenen değerlerden söz edilmektedir. Bu değerler bir özel başlık altında yer almayıp programın açıklamalar kısmında yer almaktadır. Programında “duyuşsal özellikler” başlığının altında da yer almaktadır. Programın

öğrenme alanları ile ilgili açıklamaların yapıldığı bölümüne kadar olan alanda değer verme ve değerler eğitimi ile ilişkili olan 8 yerde değer sözcüğü yer almaktadır. Bu değerler saygı, hoşgörü, yardım etme, dürüstlük, sevgi, değer verme, onurlu olma, temiz ve düzenli olmaktır (MEB, 2009). 2013 Ortaokul Matematik Dersi 5-6-7-8. Sınıfların Öğretim Programı değerler eğitimi kapsamında incelendiğinde; Türk Milli Eğitiminin genel amaçları, matematik eğitiminin genel amaçları, kazandırılması öngörülen beceriler, duyuşsal beceriler başlıkları adı altında yine değerlerden bahsedilmiştir. Bu değerler bir değerler eğitimi başlığı altında tekrar açıklanmamıştır ancak öğrenme alanları ile ilgili açıklamaların bulunduğu kısma kadar değer verme ve değerler eğitimi ile ilgili olan 4 adet değer sözcüğü yer almaktadır. Bu değerler; dikkatli, sabırlı, sorumlu, özgüvenli olmaktır (MEB, 2013). 2017 matematik müfredatında Türk Milli Eğitiminin genel hedefleri, Matematik Eğitiminin genel hedefleri, temel bilgiler, değerler eğitimi ile birlikte öğrencilerin kazanması istenen çok sayıda değerlere yer verilmektedir. Bu öğretim programı ile müfredat içeriğinde ilk defa değerler bir başlık altında yer edinmiştir. Değerler başlığı altında yer alan değerler ise; adalet, paylaşım, bilim, esneklik, estetik, eşitlik, özgürlük, sabır, saygı, sorumluluk ve tasarruf değerleridir (MEB, 2017). 2018 yılı Matematik Dersi Öğretim Programının (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) değerler eğitimi kapsamında incelendiğinde değerlerimiz başlığı altında öğrencilerin kazanması istenilen değerlerin yer aldığı görülmektedir. Öğretim programında değerler “kök değerler” başlığı altında yer almaktadır (MEB, 2018). Kök değerler programda; adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik olarak yer almaktadır. Eğitimin amaçlarında yeri sürekli olarak genişleyen değerler eğitimi gün geçtikçe önemini artırmaktadır. Yayınlanan 2018 yılı öğretim programında da değerler eğitiminin özel olarak yer alması, değerler eğitiminin kıymetini artırmıştır.

Yapılan bu tez çalışması değerler eğitimi ve matematik dersini odak noktasına alarak dizayn edilmiştir. Araştırmada 2018 Matematik Dersi Öğretim Programı’nda vurgulanan 10 kök değer kapsamında ortaokul matematik ders kitaplarının analizi yapılarak, matematik öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sürecinde “Ortaokul matematik ders kitaplarında değerler eğitimi yaklaşımının yansıması ve ortaokul matematik öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri nasıldır?” sorularına yanıt bulunmaya çalışılacaktır.

1.2. Araştırmanın Önemi

2018 Matematik Dersi Öğretim Programı'nda değerler tanımlanırken, değerlerin kendi başına veya öğrenme öğretme sürecinde farklı disiplinleri bir araya getirerek uygulanacağı ifade edilmiştir. Programda yer alan her ders için akademik öğretiminin yanında değerler eğitiminin de verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (MEB, 2018). Son yıllarda düzenlenen programlarla matematik dersi ile değerler eğitiminin birlikteliği giderek önem kazanmaktadır. Değerler eğitiminin, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe gibi derslerle daha çok ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu düşünce doğrultusunda alan yazındaki değerler eğitimi ile ilgili olan çalışmalar da daha çok bu derslerde görülmektedir. Matematik dersi ve değerler eğitiminin birlikte olduğu çalışmaların az sayıda olduğu görülmektedir. Bununla birlikte matematik dersi kapsamında değerler eğitimi ile ilgili çalışmalar son zamanlarda önem ve ilgi kazanmıştır. Matematik değerlerinin öğrencilere kazandırılması noktasında ders kitapları da öğretmen kadar önemli bir diğer faktördür (FitzSimons vd., 2001). Ders kitaplarının içeriğinde gerçek yaşam durumlarının matematik ile ilişkisine yer verilmesi, soyut matematik konularının somutlaştırılmasına ve programda yer alan değerlerin öğrencilere kazandırılmasına faydalı olabilir (Öncül, 2021). Matematik dersinde değerlerin kazandırılması amacı doğrultusunda ders kitapları araç olarak görülebilir. Ders kitaplarının bu amaç doğrultusunda faydalı olabilmesi için; içeriğinde değerler eğitimi kazandırmaya yönelik açık ve kapalı ifadelerin yer alması gereklidir. Ortaokul matematik ders kitaplarının değerlerin kazandırılmasına katkı sağlayabilmesi için içeriğinde değer bulunduran örnek, soru, konu anlatımı ve etkinlikler barındırması beklenir. Çalışma kapsamında ortaokul kademesinde her sınıf düzeyinden matematik kitapları incelenmiş ve ders kitaplarının değerleri içerme sıklığı analiz edilmiştir. Bu analiz sonuçlarına göre ders kitaplarının Ortaokul Matematik dersi Öğretim Programı'nda vurgulanan değerler eğitimi yansıtmaları tespit edilerek ders kitabını doğrudan kullanan öğrenci ve öğretmenlere yönelik katkıları üzerine sonuçlar ve öneriler sunulmuştur. Ayrıca çalışma sonucunda ulaşılan sonuçlar sonraki eğitim öğretim dönemlerinde kullanılması amacıyla hazırlanacak olan ders kitapları için değerler eğitimi kapsamında yol gösterici nitelikte olacaktır. Öğretmen ve ders kitapları değerlerin öğrencilere öğretilmesinde ve aktarılmasında etkili iki faktördür (Seah, 2007). Yapılan çalışma değerlerin öğretilmesi noktasında kritik konumda olan

bu iki faktör üzerine yapılandırılmıştır. Çalışmada ders kitaplarının analizi yapılırken değerlerin öğrencilere öğretilmesinde ve aktarılmasında bir diğer faktör olan öğretmenlerin de görüşleri alınmıştır. Öğretmen görüşlerinin alınması ile Matematik Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerler hakkında öğretmenlerin farkındalıkları ölçülmeye çalışılmıştır. Şüphesiz ki öğretmenlerin kök değerlerin kazanımına ilişkin farkında olmaları, istedik ve bilinçli bir şekilde kök değerlere derslerinde yer veriyor olmaları; değerler eğitiminin öğrencilere kazandırılması noktasında destek sağlayabilecektir. Ayrıca çalışma kapsamında öğretmenlere değerleri kazandırmaya çalışırken karşılaştıkları zorlukların neler olduğu da sorulmuş ve elde edilen bilgiler ışığında, değerler eğitiminin kazandırılması konusunda öğretmenlerin karşılaştığı sorunlara yönelik alınacak tedbirler ve çözüm önerileri de sürecin doğrudan paydaşı olan öğretmenlerin değerler eğitimini öğrencilere kazandırmalarını kolaylaştırmalar sağlayacağı da öngörülmektedir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Araştırma kapsamında ortaokul matematik ders kitapları değerler kapsamında incelenmesi ve değerler eğitime ilişkin ortaokul matematik öğretmenlerinin görüşlerinin alınması hedeflenmiştir. Dolayısıyla araştırma, hem ortaokul matematik ders kitaplarının analizini hem de matematik öğretmenlerinin görüşlerini içeren iki aşamalı bir süreci içermektedir. Matematik Dersi Öğretim Programı'nda değerler eğitiminin öğrencilere kazandırılması amacından söz edilmiştir (MEB, 2018). Öğretmenler ise programda yer alan amaçlar doğrultusunda hareket ederler. Araştırma kapsamında ortaokul matematik öğretmenlerinin değerler eğitimini öğrencilere kazandırmaya yönelik; ders içeriğinde ne tür uygulamalara yer verdikleri, hangi değerleri öğrencilerine kazandırmayı hedefledikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Öğretmenler tarafından kullanılan ders kitaplarının çokça değer içermesi değerler eğitimin kazandırılması noktasında, aktarılan değerlerin kalıcılığını sağlayabilir. Öğrencilerin kolaylıkla ulaşabileceği kaynaklar olan ders kitaplarında değerler eğitime yer verilmesi, öğrencinin değerleri kitaplardaki metinler ve görseller aracılığıyla daha iyi öğrenmesini sağlar (Uçar, 2019). Öğretmenlerin bu süreçte kullandıkları kaynak olan ders kitaplarının ise değerler eğitimi açısından yeterli olup olmaması ya da hangi değerleri içinde barındırdığının da analizinin

yapılması da bu noktada önemlidir. Bu bağlamda ders kitaplarındaki değerler eğitime ilişkin durumun sınıf düzeyine, ünitelere ve ders kitaplarının hangi bölümünde (konu, soru/örnek veya etkinlik) yer aldıklarına göre analizini yapmak tezin amaçlarından bir diğerini oluşturmaktadır.

1.4. Sayıtlar

Yapılan araştırmada iki sayıtlı bulunmaktadır. MEB tarafından ortaokullarda okutulmasının onayını alan ve araştırmada kullanılan 4 ortaokul matematik ders kitabının; ortaokullarda kullanıldığı varsayılmıştır. Ayrıca ortaokul öğretmenlerinin görüşme sorularına samimi cevap verdikleri varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

- MEB tarafından onaylanan kitaplar arasından seçilen 5. sınıf, 6. sınıf, 7. sınıf ve 8. sınıf düzeylerinden 1 kitap ile,
- 2018 yılında uygulamaya konulan Ortaokul Matematik Dersi Öğretim Programında vurgulanan 10 adet kök değer ile,
- Öğretmen görüşmeleri için 12 ortaokul matematik öğretmeni ile,
- Çalışma 2022-2023 eğitim öğretim yılı ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

Değer: insanın insanca yaşamasını ve diğer canlılardan farklılaşmasını sağlayan özellikleri içeren aynı zamanda davranışları yönlendiren inanışların tümüdür (Ulusoy ve Dilmaç, 2016).

Değerler Eğitimi: Toplumsal huzuru sağlayan, bireyleri birbirine daha yakınlaştırıp, olumsuz durumlardan koruyan değerlerin öğrencilere kazandırılmasına yönelik yapılan faaliyetler bütünüdür (MEB, 2010).

Öğretim Programı: Okulda ya da okul dışında öğrencilerin kazanması istenen bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan planlı yaşantılar düzeneğidir (Demirel, 2015).

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Değer Kavramı

Değerin tanımı; toplumlar ve bireyler tarafından onay gören aynı zamanda içselleştirilen her tür ideolojik kaynağa dayalı duygu, düşünce, davranış ve kurallar bütünüdür (Dönmez ve Yazıcı, 2008). Başka bir tanımda ise değer bir varlığa, içsel, etik, estetik ve sosyal yönden atfedilen önem ve üstünlük olarak belirtilmiştir (Öncül, 2000). Ulusoy ve Dilmaç (2020) ise değeri insanı diğer tüm canlılardan ayırtıran, insanı insan yapan inançlar bütünü olarak tanımlamıştır. Güven (2014) alan yazında bulunan değer kavramına dair tanımları genel özellikleri ile aşağıdaki gibi sıralamıştır.

- Değerler bir kavram veya inançtır.
- Değerler bireyin istediği olay, sonuç veya eylemi temsil eder.
- Değerler bireye özgü durumlardır.
- Değerler kişilerin karşılaştığı durumlardaki tutum ve davranışlarının belirleyicisidir.
- Değerler kişiye özgü tercihlerdir.
- Değerler coşku ile birbirini tamamlar.
- Değerler soyutluğu temsil eder.
- Değerler bireyin ciddiye alınmasıdır.
- Değerler kalıcı olur.

Yukarıdaki tanımlar ele alındığında değerler, bireylere özgü olan, somut olarak tanımlanamayacak olan ve bireyin hayatına bağlı olarak şekillenen ve öncelenen her çeşit davranış, düşüncesi ve inancı şeklinde tanımlanabilir. Değer bir çeşit yargılardan oluşur. Birey karşılaştığı durumlarda genel yargıları ile duygu düşünce, davranışlarını şekillendirir. Bu aşamada kişinin değer yargıları etkindir. Birey karşısına çıkan olay ve durumlara iyi-kötü, doğru-yanlış gibi tanımlamalar yapar, bu tanımlamaları istemli/istemlişiz şekilde yaparken genel değerlerin etkisi

altındadır. Bireylerin yaşamında yeri olan değerin bazı özellikleri vardır. Fichter (2009) bu özellikleri şu şekilde sıralamıştır.

- a. Değerler paylaşılırlar: Toplumdaki bireylerin geneli tarafından fikir birliğine varılan, bireylerin öznel yargılarına bağlı olmayandır.
- b. Değerler, ciddiye alınırlar: Bireyler için değer toplumun refahı, iyiliği ve sosyal ihtiyaçların giderilmesi ile ortak paydaya sahiptir.
- c. Değerler, coşkularla birlikte bulunur: Birey değeri için fedakarlık yapar, harekete geçer hatta canını dahi feda edebilir.
- d. Değerler soyutlanır: Değerler, toplumun fikir birliğine vardığı inançlar olması nedeniyle kavramsal olarak diğer nesnelerden soyutlanması beklenir.

2.2. Değerler Eğitimi

Değer toplumlar tarafından kabul edilen bireylerin kültüre bağlı olan doğru olduğunu düşündükleri ahlak doğrultusundaki düşüncelerdir. Toplumların değişime uğramasıyla değer yargıları ve eğitim algıları da değişiklik göstermektedir. Bu değişimler sonucunda ise eğitim alanında da değişimlerin meydana gelmesi kaçınılmazdır (Ada, 2007). Eğitim alanında değişimler ise birçok alt alanda gerçekleşebilir bu alt alanlardan birisi ise değerler eğitimidir. Pring'e (2010) göre değerler eğitimi, son yıllarda birçok ülkeye yayılmış olan ve birçok ülke tarafından önemli bulunan bir eğitim alanıdır. Sood ve Kavita (2016) değerler eğitimi tanımlarken; öğrencinin makul ve eleştirel düşünebilme kapasitesini artıran, duygularını eğiten, hayal edebilme yeteneğini geliştiren, iradesini güçlendiren ve karakterini sağlamlaştıran bir süreç olarak belirtmişlerdir. Değerler eğitimine verilen önem günümüzde giderek artış göstermektedir. Değerler hayatın akışında kazanılır, yaparak yaşayarak öğrenilir ve bunun yanında eğitim aracılığıyla da bireylere kazandırılabilir. Birey değerler eğitimi alarak, edindiği, sahip olduğu veya olmadığı değerlere farkındalık geliştirir. Bireyin değerler konusunda bilinçlenmesi için değerler eğitimi verilebilir. Eğitim verildiği ortamlardan birisi de okullardır. Kişilerin değer kazanması için en etkili olduğu düşünülüp tercih edilen yollardan birisi de okullardır (Yeşil ve Aydın, 2007). Sınıf ortamında öğretmenlerin değerleri kazandırmak için yapabileceği davranışlar vardır. Demirtaş (2009) bunları şu şekilde sıralamıştır.

- Öğrencilerine örnek ve rehber konumda olmak.
- Huzurlu bir sınıf ortamı oluşturmak.
- Demokratik bir ortam kurmak.
- Derslerin içeriğine değerleri dahil ederek öğretmek.

Kirschenbaum'a (1995) göre değer eğitiminin öncelikli amacı kişilerin daha karakterli bir hayat yaşayıp ve bu hayatlarından memnun olmalarını sağlamaktır. İkinci amacı ise topluma fayda sağlamaktır. Değerler eğitiminin amacı, eğitimin amacına paralel olarak öğrencilerin iyi birey olmalarını sağlamaktır. Altan'a (2011) göre ise değerler eğitiminin amacı, tüm insanlığın paylaştığı evrensel değerleri merkeze alarak, iyi karakter örnekleri sergileyen, ahlaki değerlere sahip ve sorumluluk bilinci ile hareket eden vatandaşları ortaya çıkarmaktır.

Değerler eğitimi ile bireylerin ahlaki, kültürel, manevi ve sosyal yönlerinin gelişmesi beklenmektedir (Yaman, 2012). Öğrencilerdeki bu kültürel, manevi ve sosyal yönlerin gelişimini sağlamak için değerler eğitiminden faydalanılmalıdır. Okullarda değerler eğitime bu sebeple ihtiyaç duyulmaktadır. Wood ve Roach (1999, akt. Akbaş, 2004) değerler eğitime ihtiyaç duyulmasının nedenlerini aşağıdaki gibi sıralamışlardır.

- Değer eğitiminin okulların ve öğretmenlerin asli vazifesi olması
- Öğretim programlarında değerler üzerinde durulma ihtiyacının olması
- Boşanmalardaki artış
- Günümüzdeki gençlerinin diğer insanlara saygı duymaması
- Değer öğretimiyle, bireylerin öğrenmesinin daha kolay olması
- Değer öğretimiyle topluma faydalı iyi vatandaşlar yetiştirilebilmesi
- Ailelerde değer eğitime yeterince kıymet verilmemesi

Günümüz dünyası bilimsel ve teknolojik alanda ileri seviyelere gelirken insani değerler bakımından gittikçe gerilemektedir (Köylü, 2007). Bilimde ve teknolojik gelişmelerde sürekli ileri doğru adım atılmakta ve yeni gelişmelerle karşılaşmaktadır. Bu alanlarda gelişimler söz konusu iken insani değerler bakımından gerileme ise değerler eğitiminin önemini vurgulamaktadır. Değerler eğitime neden ihtiyaç duyulduğu konusuna bakıldığında, yukarıda vurgulanan maddeler değerler eğitimi derslerimizde vurgulamanın ne denli önemli olduğunu göstermektedir. MEB 2017 yılında yayınladığı bildiride değerler eğitime yönelik şu ifadeler yer vermiştir (MEB, 2017):

- Değerler eğitimi ayrı bir müfredat olmayıp öğretim programlarının tamamlayıcı bir unsurudur.
- Öğrencilerin değerleri yaşamlarında pratiğe dönüştürebilmeleri için etkili yöntemler kullanılarak gerekli fırsatlar oluşturulmalıdır.
- Öğrencilerin değerleri içselleştirebilmesi ve kalıcılığın sağlanması için ders kazanımlarıyla bütünleşik, akıl yürütme, araştırma yapma vb. çalışmalarla sürecin desteklenmesi gerekmektedir.
- Değerler eğitiminin amacına ulaşabilmesi için olumlu bir sınıf kültürü oluşturulmalıdır.
- Değerler eğitiminde ailelerle işbirliğine önem verilmelidir.

Bildiride yer verilen ifadeler incelendiğinde değerler eğitiminin ayrı bir ders olarak yer almadığı anlaşılmaktadır. Değerler eğitimi tüm öğretim programları için tamamlayıcı olarak belirtilmiştir. Ayrıca değerler eğitimi kazandırılması noktasında ailenin önemine vurgu yapılmıştır. Değerlerin kazandırılması sürecinde ailelerden destek alınıp, işbirliği yapılmasının önemi vurgulanmıştır. Ayrıca değerler kazandırılırken kalıcılığı sağlanmalı ve öğrencilerin günlük hayata entegre etmeleri konusunda da bilinçli şekilde hareket edilmesi vurgulanmıştır.

2.2.1. Değerler eğitiminde yaklaşımlar

Değerler eğitimi verilirken farklı yaklaşımlar kullanılmaktadır. Alan yazın incelendiğinde bu yaklaşımların kategorilere ayrıldığı görülmüştür. Yaklaşımlar genel olarak, değerlerin doğrudan öğretimi, değerleri belirginleştirme (açıklama), değer analizi, ahlaki gelişim-ikilem tartışması, ahlaki muhakeme yaklaşımı şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. Kupchenko ve Parsons'a (1987) göre değer eğitimi yaklaşımları; insan doğası ile çevre etkileşimin farklılaşması, değer kazandırma sürecinin etkisi, farklı öğrenme öğretme yöntemlerinin kullanımı, öğrenci ve öğretmenlerin benimsediği roller, değer kaynaklarının çeşitli görüşleri içermesi gibi nedenlerden kaynaklı farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır.

2.2.1.1. Değer aktarma- telkin yaklaşımı

Yaklaşımın amacı değerlerin devamlı ve uzun vadeli olmasını sağlamaktır. Değer aktarma yaklaşımında değer devamlılığı sağlanırken aynı zamanda öğrencilerin değerleri özümsemeleri beklenir. Aynı zamanda bu yaklaşım ile birey

toplum tarafından iyi ve doğru olduğu kabul gören davranışları yansıtmalıdır (Ay, 2015). Bu yaklaşımda temel durum değer doğrudan öğretilmesidir. Bu öğretimin ise yetişkinler tarafından yapılması beklenir. Izgar ve Dilmaç'a (2020) göre toplum ve kültürlerin oluşturduğu davranış kriterlerini özümsemesi beklenen öğrencilere ulaşmanın bir yöntemi telkin yaklaşımı ile olabilmektedir. Değerler, otorite olarak görülen kişiler tarafından aktarılması gereken bir amaç olarak görülür. Değerleri aileler, öğretmenler, basın yayın kuruluşları, din adamları, siyasiler gibi otoriteyi temsil eden kişi ve kurumlar telkin, nasihat, vaaz ile günah, sevap, ödül, ceza vb. yöntemleri yardımıyla vermeye çalışırlar (Tahiroğlu, 2019). Kurtdede Fidan (2019) telkin yaklaşımının, değerler eğitiminde en sık kullanılan yaklaşım olduğunu belirtmiştir. Bu yaklaşımda telkin sözleri esastır. Büyükler tarafından çocuklara “babayla böyle konuşulmaz, akıllı çocuklar oyuncağını arkadaşı ile paylaşır” gibi sözler aracılığıyla doğrudan olarak büyüklerin küçüklere, otorite konumundaki kişilerin alt konumdaki kişilere verdiği telkinlerdir. Ulusoy (2017) tarafından bu yaklaşımdaki olay ve olgular sıralanmıştır.

- Öğrenenlere söylenen sözler nasihat temellidir.
- Kazandırılmak istenen değer direkt olarak belirtilir.
- Kazandırılmak istenen değer gereklilik eki ile ifade edilir.
- Değer öğretimi yapmanın asıl amacı sorumluluk sahibi bireyler olunması içindir.
- Aktarılan değer analizini yaptıran, sorgulatan yönlendirmeler yapılır.
- Kazandırılmak istenen değerler için şarkı, şiir, masal ve kurgusal öykülerden yararlanılır.
- Değerler ile ilgili genellemelerden bahsedildikten sonra somutlaştırıcı örnekler verilmelidir.
- Öğrenenlerin hayatlarında rol model alacağı kişiler olmasına teşvik edilmelidir.
- Değerlendirmeye yönelik olan sorular, ezberlenmiş olan bilgilerin hatırlanmasını sağlamalıdır.

2.2.1.2. Değer açıklama - belirginleştirme yaklaşımı

Değer açıklama yaklaşımının ortaya çıkması, değer aktarma yaklaşımının artık etkisiz olduğu düşünülmesiyle birlikte gerçekleşmiştir. Sidney Simon vd. (1966,

akt. Ulusoy, 2017), değer telkini yaklaşımının etkisinin kaybolduğu varsayımından yola çıkarak değer açıklama yaklaşımını geliştirmişlerdir. Yaklaşımın temelinde doğrudan kişiye dikte etmek yerine, kişinin sunulan seçenekler içinden uygun olanı seçmesi vardır. Bu yaklaşıma göre değer kazanımı öncelikle bireyin kendi tercihinine dayanır, ardından birey iyi- kötü ayrımını yaparak değerini, fikrini belirginleştirir (Ay, 2015). Yaklaşım bireyin bilinçli olarak değeri özümsemesine, benimsemesine ve değerini hayatında yer edinmesine olanak sağlar. Kirschenbaum (2000), bu yaklaşımın dört önemli adımını şu şekilde açıklamıştır. Öncelikle öğrenci veya öğretmen tarafından değer içeren bir konu veya ahlaki bir problem belirlenir. Öğretmen rehber olarak öğrencilerin sorgulamalarını, eleştirmelerini sağlayacak ortam oluşturur ve öğrencilerine sorular sorar. Bu tartışma sırasında ise güvenli olan herkesin fikrini açıkça belirebildiği bir ortam sağlar. Son olarak öğretmen, öğrencilerini düşünmeye sevk eder ve bu konuda değer yargıları oluşması için cesaretlendirir.

2.2.1.3. Değer analizi

Değer analizi yaklaşımı, sosyal sorunların bulunduğu problem durumlarının incelendiği bir yaklaşımdır. Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Kurulu'nun sunduğu bir yaklaşım türüdür (Ulusoy ve Dilmaç, 2020). Bu yaklaşımda hikayelerin doğrudan şekilde, derinlemesine incelenmesi esastır. Yaklaşımda inceleme yaparken sorgulama yapılacak değerler analiz edilir. Ne, neden, nasıl gibi planlı bir şekilde sorular sorularak, kurgulardaki değerler analiz edilir. Yaklaşım sayesinde değerler öğrencilere öğretilirken, öğrencilerde ahlaki düşünce becerisi, değer içeren yeteneklerin geliştirilmesi de sağlanmış olur (Aktepe, 2010). Değer analizi ve değer açıklama yaklaşımlarının benzer noktaları vardır. Özellikle süreç kısmında hikayelerin okunması ve değerlendirilmesi açısından benzerdirler. Ancak eğer analizinde kanıtlar bulunarak ve sistematik şekilde ilerleniyor olması yaklaşımın farkını ortaya koymaktadır. Değer analizi yaklaşımı analitik bakış açısının sahip olduğu bir yaklaşım türüdür. Yaklaşımın bilimsel basamaklarını Ulusoy ve Dilmaç (2020) şu şekilde sıralamışlardır.

1. Sorunun tanımlanması
2. Sorun ile ilgili bilgi toplanması hakkında farklı kaynaklardan bilgi toplama

3. Sorunun çözümüne dair yolların belirlenmesi
4. Çözüm yollarının değerlendirilmesi yapıp karar verilmesi

Yaklaşımında yukarıdaki basamaklar izlenerek sistemli bir şekilde mantık muhakeme yapılarak değerler özümser. Sınıf ortamında ise öğretmen öğrencilerine sorun içeren bir hikaye verir. Öğrencilere verilen hikaye ile yukarıda verilen basamaklara göre değerlendirme sonucunda değer kazandırılır.

2.2.1.4. Ahlaki muhakeme yaklaşımı

Piaget ve Kohlberg ahlaki gelişimin öncüleri olarak kabul gören iki isimdir (Aslan ve Aybek, 2019). Bu yaklaşımda gerçek yaşam durumlarında karşılaşılan iki farklı bakış açısının değerlendirilmesi esas alınmaktadır. Bu yaklaşımda ahlaki ikilem içeren bir kurgu vardır ve bu kurgu üzerinden öğrencilere değer yargıları öğretilir. Yaklaşımına göre öğrenciler aktiftir ve kurgu üzerinde fikirlerini belirtmeleri beklenir. Kurgu, tarihi bir olay veya günlük yaşantıda karşılaşılan olaylar üzerinedir. Öğrenciden bu süreçte akıl yürüterek kendisi için doğru olan değeri benimsemesi beklenir. Yaklaşımda öğrenci için kritik olan hangi değer yargısına ulaştığından ziyade bu değer yargısına nasıl ulaştığıdır. Bu yaklaşımda üç ahlaki gelişim evresi göz önüne alınır. Bu evreler gelenek öncesi, geleneksel dönem ve gelenek sonrası dönemdir. Bireyler günlük hayat durumlarında benimsedikleri değer yargıları kapsamında bu evrelerin içinde bulunurlar.

2.3. Matematik ve Değerler Eğitimi

Okulda karşılaşılan her bir çalışma alanı o alana özgü inanç ve değerleri içinde barındırır (Durmuş, 2004). Okuldaki çalışma alanlarının en önlerinde gelen matematik ise öğretmenler, anne-babalar ve toplumu oluşturan bireyler tarafından değer içermeyen bir alan olarak görülmektedir (FitzSimons vd., 2001). Değer kavramı insanlara özgüdür ve bu nedenle değerler eğitimi de insanın var olduğu sosyal boyuttan ayrı tutulamaz. Matematik çalışma alanı da değer barındıran bir alandır. Matematik eğitiminde değerler eğitimi yeterince önemsenmese de matematik alanında da değerlerin yer alabileceği ifade edilmiştir (Dede, 2007). Matematik eğitiminde değerlerin yerini anlayabilmek için insanların görüş ve düşüncelerini ele almamız gerekir. Matematik sayma, ölçme, yerleştirme, tasarlama, açıklama ve oynama adı verilen 6 evrensel davranış ile ifade edilir. Bu davranışlar evrenseldir

ancak bireylerin sahip oldukları değer yargılarıyla şekillenir. Matematik eğitiminde değerlerin varlığı, kişilerin yargılarda bulunup değer yüklemesiyle mümkündür. Matematik dersinde değer, dersin kazanımlarıyla ilişkili olarak verilebilir ancak değeri kazandırmanın tek yolu bu değildir. Örneğin bir matematik öğretmeni; soruyu çözmekte zorlanan öğrencisine sınıftaki bir diğer öğrencisinin yardım etmesini sağlayabilir. Öğretmen bu şekilde yardımseverlik değerine ortam sağlamaktadır. Matematik eğitimini verirken her zaman değerlerin matematik ile direk ilişkisi olmak zorunda değildir bazen bu örnekteki gibi ders arasında da değerlerin kazanımı sağlanabilir. Kişinin sahip olduğu değerler, karşılaştığı problemleri çözerken onu harekete geçiren gücün kaynağını oluşturur (MEB, 2018). Matematik; problem durumlarını içerisinde barındıran bir derstir. Matematikğin bu yapısı nedeniyle, bireylerin sahip oldukları değerleri matematiksel problemleri çözerken de kullanması beklenir. Ancak matematik dersi doğrudan değerler eğitimiyle ilgili değildir. Matematik dersinde değerler eğitimi gizli bir şekilde yapılmaktadır (Bishop, 2012).

Taplin (1998), değerler eğitiminin mevcut matematik programına ilişkilendirebileceği üç yol belirlemiştir.

1. Matematik öğretme yaklaşımları aracılığıyla insani değerlerin öğretimi,
2. Matematik insani değerleri uygulamak için bir araç olarak kullanmak,
3. İnsani değerleri büyük matematikçileri örnek göstererek öğretmek.

Değerler eğitimi ile matematik ilişkilendirilirken farklı yollar üzerinden ilerlenilebilir. Matematik öğretme sürecinde sınıf ortamında yaklaşımlar kullanılır bu yaklaşımları kullanırken değerler de düşünülerek saygı, sevgi dostluk gibi insani değerler kazandırılabilir. Aynı zamanda matematik insani değerlerin öğretilmesi için araç olarak görülebilir. Eğitimde amaç topluma faydalı bireyler yetiştirmektir, bu amaç doğrultusunda matematik dersi değer kazandırmak için bir yardımcı olarak kullanılabilir. Matematik eğitiminde kalıcı ve nitelikli bir eğitimin verilmesi adına duyuşsal alan becerileri ile bilişsel alan becerilerinin bütünleştirilmiş bir şekilde verilmesi gerekmektedir (Seah ve Bishop, 2000). Eğitimin sürekli ve kalıcı olması adına duyuşsal ve bilişsel alan bütünleşmiş olmalıdır. Bu doğrultuda matematiksel kazanımların değerler ile ilişki kurularak verilmesi, eğitimin kalıcılığını artması noktasında etkili olacağı beklenmektedir. Matematik eğitiminin kalıcılığını sağlamak noktasında değerler eğitimi önemli bir konumdadır.

Matematik eğitiminde değerler çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilik ise değerlerin sınıflandırılmasını gerektirmiştir. Bishop (1996) bu sınıflandırmayı

yaparken matematik sınıflarına dikkat edilmesi gereken değerleri üç kategoride belirlemiştir. Bu değerler; genel eğitimsel değerler, matematiksel değerler ve matematik eğitimi değerleridir.

Matematik eğitimi değerleri; matematik öğretmenlerinin ve matematik dersi materyallerinin eğitsel olan matematiksel değerlerini içerir. Bu değer kategorisinde öğrencinin problem çözme aşamalarını, problemi belirleme, kontrol, veri toplama gibi aşamalarındaki değerler vardır (Bishop vd., 1999). Öğrencinin cevabı bulduktan sonra kontrol etmesi, problem çözmenin basamaklarının ve bir planlamasının olması bu değer kategorisine örneklerdir.

Matematiksel değerler; matematiksel bilginin doğasına özgü değerlerdir. Farklı kültürlerden gelen matematikçilerin, alana katkıları sonucunda meydana gelmiştir. Matematik kültüründeki ideolojik, duygusal ve sosyolojik temeller sonucu ortaya çıkmıştır. Bu değerler rasyonellik-nesnellik, kontrol-ilerleme ve açıklık-gizem olmak üzere birbirini tamamlayan değer çiftleri olarak tanımlanmıştır (Bishop vd., 1999).

Genel eğitimsel değerler; doğrudan matematiksel değildir ancak bireylerin ve toplumların kazanmayı/kazanılmasını istediği değerler bütünüdür. Daha çok ahlaki yönüyle ön plana çıkan değerlerdir. Toplumların gelişmesi ve devamlılığı için var olan değerlerdir. Yardımlaşma, adalet, saygı bu değer türüne örnektir. Bu değerlerden matematiksel değerler ve matematik eğitimi değerleri matematik öğretim süreçleriyle doğrudan ilişkiliyken; genel eğitimsel değerler matematik öğretim süreçleriyle dolaylı yoldan ilişki kurulmuştur (Aşçı ve Dede, 2019).

2.1.1. Kök değerler

MEB belirli aralıklarla öğretim programı yayınlamaktadır. MEB'in yayınladığı bu programda değerler eğitimi de yerini almıştır. 2018 yılında güncellenen öğretim programında değerler eğitimi başlığı altında 10 kök değer belirlenmiştir (MEB, 2018). MDÖP'de belirtilen bu kök değerler; adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverliktir. Yer verilen 10 kök değer ile ilgili öğrencilerden kazanması beklenen tutum ve davranışlar aşağıda verilmiştir (TTKB, 2017).

Tablo 1*Kök Değerler ve İlişkili Tutum ve Davranışlar*

Kök Değerler	Değerlerle İlişkili Bazı Tutum ve Davranışlar
Adalet	Adil olma, paylaşma, eşit davranma...
Dostluk	Güven duyma, diğerkâmlık, anlayışlı olma, dayanışma, vefalı olma, sadık olma, yardımlaşma...
Dürüstlük	Açık ve anlaşılır olma, güvenilir olma, doğru sözlü olma, sözünü tutma...
Öz denetim	Davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, davranışlarını kontrol etme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme...
Sabır	Azimli olma, beklemeyi bilme, tahammül etme...
Saygı	Başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, alçakgönüllü olma, diğer insanların kişiliklerine değer verme...
Sevgi	Aile birliğine önem verme, güven duyma, fedakârlık yapma, vefalı olma, merhametli olma...
Sorumluluk	Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme...
Vatanseverlik	Kurallara ve kanunlara uyma, çalışkan olma, dayanışma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme...
Yardımseverlik	Cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma

2.1.1.1. Adalet

Adalet kavramı insanlık tarihinin en başından beri kullanılagelen bir terim olarak birçok farklı tanımlı yapılmıştır. Bu tanımlamalardan bazıları şu şekildedir: Aristoteles'e (2018) göre adalet; bütün erdemlerin temelidir. Yasalara uymayan, daha çok kendini düşünen ve insanlar arasında eşitliği gözetmeyen bir kişinin adaletsiz olduğu düşünülebilir. Buradan hareketle yasalara uyan ve eşitliği gözetken kişinin adaletli olduğu söylenebilir (Aristoteles, 2018). Başka bir bakış açısından İbni Sina ve Farabi, adaleti 'orta olma' olarak nitelendirmişlerdir (Ensarioğlu, 2008). Orta olmayı ve erdemleri Farabi şu şekilde açıklamıştır (Fârâbî, 2005, akt. Ensarioğlu, 2008): "...cömertlik, cimrilik ve israf arasında orta; cesaret, atılganlık ve korkaklık arasında orta (...) nezaket, gurur, övünme ve kendini üstün görme ile, kendini alçaltma arasında orta; yumuşak huy, aşırı öfke ve insanın bir şeye hiç kızmama durumu arasında orta; hayâ, utanmazlık ile, sıkılganlık ve şaşkınlık arasında (...) bir orta durumdur." Çınar (2013) adaleti, İbni Sina ve Farabi'nin 'orta olma' tanımına benzer şekilde aşırılıkların ortası ve aşırılıklardan kurtulmaya bir vesile olduğu için

erdemlerin en orta ve tam olanı olarak yorumlamıştır. Bundan dolayı birey diğer erdemlere sahip olsa da adaletli olmayabilir. Adaletli bir bireyin diğer erdemlere de sahip olmasıyla erdemli biri olacağı söylenebilir. Başka bir İslam alimi İbn Rüşd'e göre adalet ve erdemin kesiştiği bir nokta vardır ve ancak adaletin olduğu toplumlarda diğer erdemler de ortaya çıkabilir (Çınar, 2013).

Türk Dil Kurumu (2020) dört farklı tanımla adaleti şu şekilde anlatmıştır: “(i.) Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, türe. (ii.) Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme. (iii.) Bu işi uygulayan, yerine getiren devlet kuruluşları. (iv.) Herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk.” Reed'e (2018a) göre adalet ise, iyi bir bireyde bulunması gereken ilk erdemlerden biridir. Adalet terimini bir ahlak ilkesi veya iyi bir bireyi betimleyen bir erdem olarak nitelendirmek anlamını değiştirmez çünkü her iki tanımlamada da adalet, karşıt durumda bulunan taraflar arasında ya da anlaşmazlıkların önüne geçilmesi için bir karar verilmesi durumudur. Cevizci (2019) daha kısa bir tanımla adaleti hak edenin hak ettiğini alması şeklinde yorumlamıştır. Adaleti kendi içinde alt başlıklara ayırarak usul adaletini, toplumu düzenleyen kural ve yasaların adil olup olmadığına bakılmaksızın tutarlı ve tarafsız olarak uygulanması olarak değerlendirirken etikte ve hukuk felsefesinde adaleti hakkaniyet olarak nitelendirmiştir (Cevizci, 2019). Adalet kavramının önemine en çarpıcı örnek olarak Topkapı Sarayı Adalet Kulesi girişinde Arapça harflerle yazılmış “Bir saat adaletle hükmetmek, yetmiş sene nafile ibadetten hayırlıdır” hadisi şerifi verilebilir.

2.1.1.2. Dostluk

Dostluk kavramı adalet kavramına göre ortaokul düzeyinde daha anlaşılması kolay bir değer olarak değerlendirilebilir. Bu değer farklı tanımlamaları şu şekilde verilebilir. Aristoteles (2018) dostluğu hayat için zorunlu olarak tanımlamıştır. Ayrıca iki kişi arasındaki temeli saygı ve sevgiye dayanan çıkarsız ilişki olarak da tanımlanabilir. Cevizci (2019) ise dostluğu kendi içinde bir amaç olarak yorumlamış ve sadece birbirini kişi olarak görebilen insanlar arasında dostluğun mümkün olabileceğini belirtmiştir. Frabutt (2018) dostluğu iki insan arasındaki iş birliği, karşılıklı ilgi ve destek olarak yorumlamıştır. Bu birliktelikte biri diğerinin iyiliğiyle ilgilenmek durumundadır. Dostluk ilişkisi aslında empati duygusunun gelişiminde oldukça önemlidir çünkü başka birinin bakış açısını öğrenmek ancak dostluk

sayesinde mümkün olabilir. Türk Dil Kurumu (TDK) iki farklı yılda dostluk kavramını sözcük anlamı ve değer kavramı olarak TDK (2021) sözcük anlamı olarak “(i.) Dost olma durumu. (ii.) Dostça davranış.” ve TDK (2020) değer kavramı olarak “Sevilen, güvenilen, yakın arkadaş, gönüldaş, iyi anlaşılan kimse, düşman karşıtı.” şeklinde tanımlamıştır.

2.1.1.3. Dürüstlük

İnsanların toplumda güven kazanabilmesi adına oldukça önemli bir değer olan dürüstlük kavramının literatürde farklı tanımlamaları mevcuttur. Bu tanımlamaların bazıları şu şekildedir. TDK (2021) dürüst kelimesini “Sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmayan, doğru (kimse)” olarak tanımlamıştır. Reed (2018b) ise dürüstlük kavramını insanın diğer insanlarla olan ilişkisinde ve kendisi ile ilgili olan konularda doğruyu söyleme tutumu olarak değerlendirmiştir. Wowra’ya (2018) göre dürüstlük, insanın düşüncelerini, isteklerini ve hislerini olumsuz veya itici olsa bir şekilde açığa çıkarmasını gerektirir. Aynı zamanda dürüst davranmanın gerekliliği olarak dürüst davranan kişinin yalan söyleme, hırsızlık yapma ve sahtekarlık gibi olumsuz durumlardan sakınması beklenir.

2.1.1.4. Öz denetim

Kaygusuz ve Özpolat (2016) öz denetimi kişilerin hayatı anlaması ve bu yolda karşısına çıkan zorluklarla başa çıkabilmesi için geliştirdiği bir mekanizma olarak yorumlamıştır. Burada geliştirilen mekanizmanın kişinin dürtü ve fiilleri üzerinde yönetme kapasitesi olduğu ileri sürülmektedir. Baumeister vd. (2007) göre ise öz denetim, kişinin tepkilerini; hedefler, ahlâkî değerler ve sosyal beklentiler açısından standartlara uygun hâle getirmesi ve uzun vadedeki beklentilerine ulaşmasına basamaklar olarak nitelendirilebilir.

2.1.1.5. Sabır

Diğer değerlere göre ortaya çıkması daha çok süreç alan sabır erdemi için de literatürde farklı tanımlamalar yer almaktadır. Schnitker (2012) sabır değeri için, kişilerin karşılaştıkları sorunlar, ıstıraplar ya da hayal kırıklıkları karşısında metanetli davranma tutumudur der. Bu tutumu hayatın her evresinde; örneğin sıkışık trafiğe katlanma ya da zor bir hastalık sürecini atlatma gibi durumlarda görmek

mümkündür. Diğer taraftan Music (2013) günlük hayattaki sabrı, öfkeye kapılmadan problemi kabullenme ya da ona tolerans gösterme yetisi olarak tanımlar. Kelime kökeni olarak Arapça'daki şabr kelimesinden gelen sözcüğün “(i.) acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç. (ii.) Olacak veya gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme” gibi anlamları vardır (TDK, 2021). Buradaki anlamı dışında Çağrıcı (2008) TDV İslam Ansiklopedisi'nde kelime manası olarak sabrı “üzüntü, başa gelen sıkıntı ve belâlar karşısında direnç gösterme; olumsuzlukları olumlu kılmak için gösterilen metanet” şeklinde ifade etmiştir.

2.1.1.6. Saygı

Genelde toplumda yaşça daha büyük olanlara ya da statü itibariyle daha yüksek mevkideki kişiye gösterilmesi şekliyle karşımıza çıkan saygı değeri için de birçok farklı tanımlama karşımıza çıkmaktadır. Davidson (2018a) en basit haliyle bir insanın ya da bir nesnenin gerçek değerini bilmek olarak yorumlamıştır. Bu yorumdan anlaşılacağı üzere saygı, sadece insanlar arasında bulunan bir erdem değil aynı zamanda kişinin kendisi ve çevresinde bulunan canlı-cansız varlıkların kıymetinin göz önüne alınmasıdır. Burada kişinin kendisine duyduğu saygı şekliyle anlatılan ifade ise aslında özsaygı kelimesinin tam karşılığıdır. Özsaygı bir nevi, kişinin kendisine başkaları tarafından gerçekleştirilecek küçük düşürücü hareketlerin engellenmesi adına içgüdüsel savunma mekanizmasıdır. Saygının bireysel açıdan tanımlaması bu şekilde iken; Davidson (2018a) toplumsal yönden saygıyı topluma faydalı vatandaşlık erdemi olarak da yorumlamıştır. TDK (2021) ise saygıyı sözlük anlamı olarak “(i.) Değer, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram. (ii.) Başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu” olarak tanımlamıştır.

2.1.1.7. Sevgi

Daha çok saygı değeriyle birlikte kullanılan sevgi değeri Fromm'a göre (1994) uygulamalı bir sanattır ve bunu uygulayan insanlar kendilerinde olumlu bir güç de bulacaktır. Gerçek sevgiyi ise Fromm ilgiyle, sorumluluk duygusuyla, saygı ve bilgelikle ilişkilendirmiştir. Aynı zamanda Fromm (1994) sevgiyi, “Kendini

tanıyan, olumlu kişilik yapıları geliştiren, bilgi, yaratıcılık, üretkenlik, açılarından belli bir olgunluğa erişmiş olan kimseler tarafından kendi bütünlüğünü ve bireyselliğini koruyarak gerçekleştirilen bir birlik” şeklinde tanımlamıştır (Akt. Kılıç, 2019). Bir başka tanımda Kayadibi (2002) sevgiyi eğitimle ilişkilendirerek sevgisiz eğitimin olmayacağından bahsetmiştir. Başka bir bakış açısında ise iki kişi ya da insanla nesne arasındaki samimi sıcaklık olarak yorumlayarak aslında sevenin sevilende güzelliklere yönelerek kişinin kendi iradesi dışında gerçekleşen ‘gönül akma’ durumu olarak nitelendirmiştir. TDK (2021) ise sevgiyi “İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu” olarak tanımlamıştır.

2.1.1.8. Sorumluluk

Cevizci (2019) sorumluluk değerini hesap verebilme durumu olarak değerlendirerek kişinin üstlendiği yükleri ve gerçekleştirdiği fiilleri kabullenmesi olarak yorumlamıştır. Sorumlulukların ortaya çıkış noktasının kaynağını ise kişinin toplumda işgal ettiği konum olarak değerlendirmiştir. Buradan hareketle toplumda herkesin birbirine karşı yükümlülükleri ortaya çıkmaktadır. Örneğin; öğretmen öğrencilerine, doktorlar hastalarına, ebeveynler ise çocuklarına karşı sorumludur. Yükümlülüklerin haricinde sorumluluk ise yapılan fiillerin sonucunda ortaya çıkabilecek iyi veya kötü durumları kabullenme durumunu ifade eder (Cevizci, 2019). Başka bir tanımda ise Davidson (2018b) sorumluluğu kelime anlamı olarak “karşılık verme yeteneği” olarak ifade etmiştir. Sorumluluğun kişiye yükümlülükler getirmesini ise kişinin söz verdiğini yerine getirmesi ve yeri geldiğinde doğru olanı yanlış olandan ayırarak karar verme yetisini kullanması şeklinde açıklamıştır. Aynı zamanda sorumluluğu kişilerin güvenilirliği ve dürüstlüğüne ispat etmede bir vasıta olarak nitelendirmiştir. Bu duruma örnek olarak ise bir kişiye yüklendiği durum karşısında beklenti içerisinde bulunanlar güven duyuyorsa o kişi için sorumluluk sahibidir denilebilir. TDK (2021) ise sorumluluğu “Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet” şeklinde yapmıştır.

2.1.1.9. Vatanseverlik

Yurtsuz yaşamak nedir bilmeyen tarih boyunca her seferinde farklı adlarla devletler kuran ataların torunları için belki de doğuştan, içgüdüsel olarak gelen bu değer herkes için farklı tanımı olsa da aynı erdemi ifade edeceği şüphesizdir. Bu tanımlamalardan bazılarına değinecek olursak: Karagözoğlu (2018) vatanseverliği, vatanın bölünmezliğine vurgu yaparak milletin birlik olma durumu olarak nitelendirmiştir. Buradan hareketle vatansever kişinin tanımı ise; vatani ve milletin özelliklerini iyi bilen, kültürünü, geçmişini ve değerlerini bilen ve bu değerlere sahip çıkan kişi şeklinde yapılabilir.

2.1.1.10. Yardımseverlik

Sönmez ve Akıncan (2013) yardımseverliği, toplumsal yönden ele alarak kişileri bir araya getirerek birlikteliği güçlendiren bir değer olarak yorumlayıp bu değer gelecek nesillere de aktarılması gerektiğini savunmuşlardır. Kelime kökündeki yardım kelimesini kişilerin kendi kapasitelerini başkalarının iyiliği uğruna kullanması olarak yorumlayan Kolukısa vd. (2008, akt. Aktepe, 2010) güç durumda bulunan insanlara yardım edilmesi gerektiğini savunarak yardımseverliği ise yardım yapmayı sevmek olarak nitelendirmişlerdir. TDK (2020) ise sözlük anlamı olarak yardımseverliği, “Hayırsever.” ve yardımseverlik “Hayırseverlik” olarak tanımlamıştır. Hayırsever ise şu şekilde açıklanmıştır: “(i.) Yoksullara, düşkünlere, yardıma muhtaç olanlara iyilik ve yardım etmesini seven, iyiliksever, yardımsever, hayırperver. (ii.) Halkın yararına okul, çeşme, hastane vb. yaptıran.” ve hayırseverlik, “Hayırsever olma durumu, iyilikseverlik, yardımseverlik, hayırperverlik.”

2.4. Matematik Dersi Öğretim Programı

Eğitim sistemleri, toplumun ve içinde olduğu ülkenin hedeflerine, sahip olmak istediği vatandaş profiline göre şekillenir. Bu şekillenme ise bir süreçtir ve kendi içinde dinamiktir, yani değişime açıktır. Değişimin varlığı ise eğitim sistemini ve dolaylı olarak da öğretim programını etkilemektedir. Eğitim programları eğitim sürecindeki kazanılması hedeflenen bilgi, beceri ve tutumların belirtildiği belgedir (Mızıkacı, 2015). Matematik Dersi Öğretim Programında ise (MDÖP) matematik dersindeki eğitim süreçlerinde öğrencilere kazandırılması hedeflenen bilgi ve becerilerin yer aldığı programdır. MDÖP ile öğretmenler aracılığıyla okulda veya

okul dışı ortamlarda kazandırılacak hedefler belirtilir. Eğitim programlarının hazırlanması sürecinde öğrencilerin kazanması istenen en genel bilgi ve beceriler, alana özgü yansımalar dikkate alınarak hazırlanır (Durmuş, 2004). Matematik Dersi Öğretim Programı'nın (MDÖP) amaçları incelendiğinde öğrencilerin ilgili alanlarda temel becerileri elde etmesi ve bunu günlük hayata uygulamasının önemi belirtilmiştir (MEB, 2018). Öğretim programlarının oluşumu ve düzenlemeleri, MEB'in fikirleri ve felsefesi eksenindedir. MEB güncel bir felsefe benimsedikçe programlar da bu güncelleme paralelinde düzenlenmektedir. MEB 2018 yılında yayınladığı MDÖP'de öğrencileri üst bilişsel becerilerin kullanımına yönlendirmiş, öğrenmede kalıcılık sağlamayı hedeflemiş, disiplinler arası ve önceki öğrenmelerle bağlantılı, günlük hayat becerileri ve değerleri bütünlük bir program hedeflemiştir. Güncel Matematik Dersi Öğretim Programı'nın amaçları ise şu şekildedir.

- Öğrencilerin matematik dersine karşı olumlu tutum geliştirmesi ve matematik dersi öğrenimine değer vermeleri,
- Öğrencilerin planlı, dikkatli, sabır ve sorumluluk sahibi olmaları,
- Matematiksel okuryazarlık becerisini geliştirip aktif bir şekilde kullanabilmeleri,
- Problem çözme stratejilerini bireysel olarak geliştirip, problemlere özgün bir şekilde bakabilmeleri,
- Matematiksel terimleri ve matematik dilini doğru, etkili ve faydalı bir şekilde kullanabilmeleri hedeflenmektedir (MEB, 2018, s.9).

Programda öğretmenden gerekli uygulamaları yapması beklenmektedir. Programların hedefine yönelik başarılı sonuçlar vermesi, onu uygulayan öğretmenlerin programı özümsemeleri ve programa sahip çıkmaları ile doğru orantılıdır (Karaman ve Karaman, 2016). Programda yer alan bu amaçların öğretmenler tarafından farkında olunup uygulanması; MDÖP'nin hedeflerine ulaşmasını kolaylaştırıcı bir etmen olduğu söylenebilir.

Matematik öğretim programlarında değerler eğitimi ilk kez 2017 yılında hazırlanan öğretim programında yer verilmiştir. Bu tarihten önceki 2005, 2009 ve 2013 yıllarında hazırlanan öğretim programlarında değerler yer almamış ve program kapsamında planlı bir şekilde değerler eğitimi yapılmamıştır (İlhan ve Aslaner, 2019). 2017 yılında hazırlanan matematik öğretim programında “Öğretim Programı'nda Değerler Eğitimi” başlığı ile programlarda değerler eğitimi yer almaya

başlamış ve adalet, paylaşım, bilimsellik, esneklik, estetik, eşitlik, özgürlük, sabır, saygı, sorumluluk ve tasarruf değerlerinden bahsedilmiştir (MEB, 2017). Hazırlanan bu programda, yer verilen değerlerin öğrencilere nasıl kazandırabileceği ile ilgili örneklere de yer verilmiştir. Programda yer alan adalet ve paylaşım değeri ile ilgili hangi kazanımların ilişkili olduğu belirtilmiş kazanımların numaralarına yer verilmiştir. Ayrıca paylaşım problemlerinde bu değer vurgulanabileceğine, her eşitliğin adalet olmadığına belirtilebileceğine değinilmiştir.

2.5. Ders Kitabı

MEB tarafından örgün ve yaygın eğitim ve öğretim kurumlarında okutulması uygun görülen kitaplardır. Ders kitapları her sınıf düzeyi ve her ders için ayrı olarak hazırlanmaktadır. Ders kitaplarında öğrenilmesi istenen kazanımlara dair konu anlatımları, etkinlikler, çalışma soruları, örnek sorular ve bu soruların çözümleri bulunmaktadır. Ders kitabı her eğitim öğretim yılında öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılan ve sınıf düzeyi boyunca öğrenmeleri gereken kazanımlara yönelik olarak planlanmış bir ders materyalidir. Ders kitapları öğrenci ve öğretmenler için ulaşılabilirlik açısından ekonomiklik ve kolaylık sağlamaktadır. Ders kitapları öğretim programlarının amaçlarına yönelik hazırlanmaktadır. Öğretim programının hedefleri doğrultusunda hazırlanan kitaplar, öğretim programının da etkililiğini artıracak bir araçtır. Ders kitaplarının toplumsal düzenin korunması ve toplumsal düzeninin süreklilik göstermesine yönelik değerlerin aktarılmasında payı mevcuttur (Yılar, 2016). Değerlerin öğretim programında yer almasının yanında ders kitaplarında da yer veriliyor olmasının, değerler eğitiminin kazandırılmasında etkisi bulunmaktadır. Öğretmenlere yol gösterici nitelikte olan ders kitaplarının değerleri içermesi, ders kitaplarını değerler açısından öğretmenlere fayda sağlayacak bir araç haline getirmektedir.

2.6. Değerler Eğitimi ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Bu kısımda tez konusu ile bağlantılı alan yazın taramasına yer verilmiştir. Alan yazındaki araştırmaların bir kısmı değerler eğitiminin kuramsal temeli ve öğretmen görüşleri ile ilgilidir. Araştırmaların bir diğer kısmını ise; ders kitaplarındaki değerler eğitimi analizlerine yönelik çalışmalar oluşturmaktadır.

2.6.1. Değerler eğitimi ve öğretmen görüşlerine yönelik araştırmalar

Durmuş (2004) matematik eğitiminde değerler üzerine başlıklı denemesinde; öğrenme teorilerindeki farklılığa değinmiştir. Matematik öğrenirken veya öğretirken hangi değerlerin ortaya çıktığını araştırmıştır. Yazılan bu makalede genel bir yargı olarak matematiğin değer içermeyen bir ders olarak görüldüğünden bahsetmiştir. Ancak yazar bu genel kabulün aksine matematiğin kendine özgü farklı değerleri barındırdığını belirtmiştir.

Şentürk (2019) yüksek lisans tezinde Fen bilimleri dersinde değerler eğitiminin uygulanabilirliğini incelemek amacıyla öğretmen görüşlerini almıştır. Öğretmenlere 7 adet açık uçlu soru yöneltilmiş ve yarı yapılandırılmış şekilde görüşmeler yapılmıştır. Çalışmada öğretmenlerin değerleri tanımlarken kişisel cevaplar verdiklerini gözlemlemiştir. Ayrıca öğretmenler Fen Bilimleri dersinin günlük yaşamı barındıran bir ders olması sebebiyle değer içeren bir ders olduğunu belirtmişlerdir.

Güleş (2019), değerler eğitimine ilişkin ortaokul matematik öğretmenlerinin görüşlerini almıştır. Ayrıca bir etkinlik kapsamında öğrencilerin de görüşlerine yer vermiştir. 8 ortaokul matematik öğretmeni ile yürütülen görüşmeler sonucunda öğretmenler; ders kitaplarını ve matematik dersi öğretim programını değerler eğitimi kapsamında yeterli bulmadıklarını, kazanımlar ile değerlerin bütünleştirilmesinin de zor olmasından dolayı değerler eğitimi ile ilgili bir kılavuza ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Yaprakgöl (2019) tarafından yapılan çalışmada ortaöğretime geçiş sınavlarında sorulan matematik soruları, matematik eğitimi değerleri bakımından incelenmiştir. Çalışma 2013-2017 yılları arasını kapsayan döneme aittir. Ortaöğretim geçiş sınavlarında sorulan toplam 583 matematik sorusunun incelendiği çalışmada, TEOG sınavı sorularında kontrol, rasyonellik ve açıklık değerlerinin, TIMSS, LGS ve PISA sınav sorularında ise açıklık, nesnelcilik ve kontrol değerlerinin ön plana çıktığı belirtilmiştir.

Doğan (2020) tarafından rutin olmayan problemlerin çözümünün matematiksel değerler açısından incelendiği çalışmanın örneklemini bir devlet üniversitesinde eğitim gören 33 matematik öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak diziler-seriler konusu ile ilgili hazırlanan rutin olmayan problemler çalışma kâğıdı kullanılarak öğretmenlerin değerleri

öncelemesinin bir kıyaslaması yapılmıştır. Çalışma sonucunda öğretmen adaylarının matematiksel değerler ile ilgili olarak farkındalıklarının artırılması gerektiği belirtilmektedir.

Ercan (2021) çalışmasında değerler eğitime yönelik ortaokul matematik öğretmenlerinin görüşlerini incelemiştir. Çalışma 20 ortaokul matematik öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşme yaparak gerçekleştirilmiştir. Çalışmada öğretmenler; MDÖP’de değerlere yeterince yer verilmediğini ve ders kitaplarında da değerlerin yeteri kadar yer almadığını belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler değer eğitimi ile ilgili hizmet içi veya hizmet öncesi eğitim almadıklarını da belirtmişlerdir. Öğretmenler değerler eğitimi kazandırmak için en fazla günlük yaşam problemlerini kullandıklarını da belirtmişlerdir.

Öncül (2021) yapmış olduğu çalışmada değerler eğitime ilişkin ortaokul matematik öğretmenlerinin görüşlerini almıştır. Çalışma 20 ortaokul matematik öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Öğretmenler pandemi sürecinde, değerler eğitiminin öğrencilere kazandırılması açısından olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin bir kısmı (13), MDÖP’de belirtilen değerlerin öğrenci hazır bulunuşluk düzeylerine göre uygun olmadığını belirtmişlerdir.

Süslü (2021) tarafından matematik dersine yönelik değerler eğitimi, Batman ili merkez ilçesinde görev yapan 20 matematik öğretmenin görüşü alınarak incelenmiştir. Çalışmada matematik dersi öğretim programında değerler eğitime yeteri kadar yer verilmemesinin öğretmenlerin matematik dersinde değerler eğitime yer verme düzeyini olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca çalışma kapsamında öğretmenlerin değerler eğitime daha fazla yer ayrılması beklentisinin de bulunduğu tespit edilmiştir.

Uyar (2023) tarafından yapılan değerler eğitime ilişkin bir başka çalışmada ise ortaöğretim matematik öğretmen adaylarının sahip olduğu matematiksel değerler ile bu değerlerin ders planlarına yansımaları araştırılmıştır. 10 öğretmen adayı ile yapılan bu çalışmada, öğretmen adaylarının sahip oldukları matematiksel değerleri ders planlarına yansıtamadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada, öğretmen adaylarının matematiğe ilişkin değerleri çoğunlukla göz önünde bulundurmamak isteseler de öğrencileri sınava hazırlama telaşı ile kazanıma ayrılan ders süresinin kısıtlı olması gibi sebeplerin değerler eğitimi öğrenciye aktarmada güçlük oluşturduğu tespit edilmiştir.

2.6.2. Ders kitaplarının değerler eğitimi analizine yönelik araştırmalar

Güçlü (2019) çalışmasında sosyal bilgiler alanındaki ders kitaplarını değerler eğitimi açısından değerlendirmiştir. Araştırmada kitapları doküman incelemesi ile inceleyip değerler yönünden zengin olduğunu tespit etmiştir. Araştırma esnasında görüşme yöntemi ile 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler öğretmenlerinin ders kitaplarında bulunan değerler ile ilgili görüşleri de alınmıştır. Değer ifadelerini fark etmede ve belirtmede 4. sınıf öğretmenleri ve 5. sınıf öğretmenleri arasında farklılık bulmuşlardır. 4. sınıf öğretmenleri ders kitaplarında yer alan değerleri daha iyi ifade etmişlerdir. Bununla birlikte 5. sınıf öğretmenleri de değer tanımlarını 4. sınıf öğretmenlerine göre daha iyi ifade etmişlerdir.

Uçar (2019) yılında yaptığı çalışmasında ilkokul hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders kitaplarını değerler eğitimi açısından incelemiştir. Araştırmada yapılan analiz neticesinde belirlenen ders kitaplarında yer alan değerler sırasıyla sorumluluk, dostluk, saygı ve özdenetim şeklinde olduğu bulunmuştur. Ayrıca analiz sonucunda en az yer alan değerler ise sırasıyla dürüstlük, sabır, adalet ve yardımseverliktir. Çalışmada ders kitaplarında yer verilen değerlerin dağılımlarının dengeli olmasına ve dürüstlük, sabır, adalet ve yardımseverlik değerlerine daha çok yer verilmesi gerektiği önerilmiştir.

Sayın vd. (2019) 5. sınıf matematik ders kitabını değerler açısından incelemişlerdir. Yapılan inceleme sonucunda; ders kitabında en fazla yer verilen değerlerin özdenetim, adalet, yardımseverlik ve sorumluluk değerleri olduğunu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca ders kitabında en az vurgulanan değerler ise; dostluk, dürüstlük, vatanseverlik, saygı ve sevgi değerleridir. Çalışmada değerlerin dağılımında ünitelere göre de farklılaşma görülmüştür.

Yıldız (2019) tarafından yapılan çalışmada ise ortaöğretim matematik ders kitaplarındaki metin ve görsellerin değerler eğitimi bakımından incelemesi yer almaktadır. Çalışmada 5, 6, 7. ve 8. sınıflara ait ders kitaplarında yer alan metin ve görseller; adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik değerleri açısından incelenmiştir. Çalışma kök değerlere ek olarak bilimsellik, estetik, paylaşım, esneklik, eşitlik, özgürlük, tasarruf, rasyonellik, iletişim ve bağlantı kurma değerleri bakımından da incelenmiştir.

Matematik değerleri eğitiminin ortaokul ders kitaplarında incelendiği bir başka çalışmada ise Özenç (2019), 2017-2018 eğitim öğretim yılında okutulan 5, 6,

7. ve 8.sınıflara ait ders kitaplarını incelemiştir. Çalışmada kitaplar matematiksel değerlere göre incelenmiştir. Bu çalışmada incelenen kitapların tamamında matematiksel değerlerden kontrol ve açıklık değerlerinin sırasıyla bunları tamamlayan ilerleme ve gizem değerlerinden daha fazla vurgulandığını tespit etmiştir.

Bakırcı (2020) tarafından ortaöğretim ders kitaplarında matematik eğitimi değerlerine ne şekilde yer verildiği incelenen çalışmada, 2019-2020 eğitim-öğretim yılına ait tüm sınıflar düzeyindeki ortaöğretim matematik ders kitapları incelenmiştir. Bu çalışmada, tüm sınıflar düzeyindeki ortaöğretim matematik ders kitaplarında matematik eğitimi değer çiftlerinden formal bakışın aktif bakışa, teorik bilginin uygunluğa, işlemsel anlamının ilişkisel anlamaya, değerlendirmenin akıl yürütmeye, erişebilirliğin elitliğe ve değerlendirmenin akıl yürütmeye göre daha fazla vurgulandığı belirtilmektedir.

Özkaya (2021) tarafından değerler eğitime ilişkin 2018-2019 ve 2019-2020 eğitim-öğretim yılı ortaokul matematik ders kitaplarında değerlerin yer alma durumları incelenmiştir. Bu bağlamda ders kitaplarında irdelenecek değerlerin “adalet ve paylaşım, estetik, esneklik, eşitlik, bilimsellik ve tasarruf” değerleri olarak belirlenmiştir. Çalışmada burada yer alan değerlerin ders kitaplarında birbirine göre daha fazla yer alması durumu kıyaslanmıştır. Ayrıca çalışmada, kitap yazarlarına matematiksel beceriler yanında değerler eğitime de yer verilmesi ile öğretmenlere ders kitaplarını kullanırken değerler eğitimi de göz önünde bulundurmaya yönelik uygulamalar yapmaları tavsiyesinde bulunulmuştur.

Teker ve Ellez (2022) yaptıkları çalışmada ortaöğretim matematik ders kitaplarının değer bulundurma oranlarını araştırmışlardır. Çalışmada 9, 10, 11 ve 12. sınıf düzeyine ait 12 adet ders kitabı incelenmiştir. Araştırma sonucunda 9. sınıf ders kitabında %1,53, 10. sınıf ders kitabında %2,45, 11. sınıf ders kitabında %2,12 ve 12. ders sınıf kitabında %1,03 oranında değerlere yer verildiğini ortaya koymuşlardır. Bununla birlikte yazarlar en fazla örnek/soru çözüm ile ilgili kısımların değer içerdiğini ortaya koymuşlardır.

Akyol (2023) yılında kök değerlerin ortaokul matematik ders kitaplarına yansımalarını incelediği bir çalışma yapmıştır. Söz konusu çalışmada ortaokullara 2018-2022 yılları arasında dağıtılan ortaokul matematik ders kitapları incelenmiştir. Çalışmada betimsel ve istatistiksel analiz yapılmıştır. Çalışmada kök değerlerin ders kitaplarında giriş, bilgiler, etkinlikler, sorular/örnekler bölümlerine göre nasıl dağılım

gösterdiği araştırılmıştır. Değerlerin en fazla örnekler/sorular kısmında en az ise etkinlikler kısmında olduğuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak ise incelenen kitaplardaki kök değerlerin yetersiz olduğuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Yapılan araştırmanın bu bölümünde araştırmanın deseni ve araştırma yapılan grup açıklanmıştır. Veri toplama süreci ve veri toplama araçlarına dair bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca çalışmada uygulanan veri analizi açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeli kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi “Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 39). Creswell (2017)’e göre durum çalışmasının tanımı; araştırmacının zaman içerisinde sınırlandırılmış bir veya birden fazla durumu veri toplama araçları ile derinlemesine incelediği, durumların ve duruma bağlı temaların tanımlandığı nitel bir araştırma yaklaşımıdır. Bu bağlamda çalışmada ortaokul matematik ders kitaplarında yer alan kök değer içeren yapılar bir durum, matematik öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik görüşleri de diğer bir durum olarak görülmüştür. Birbiriyle organik bir ilişki içerisinde görünen bu odak noktaların nitel bakış açısı altında derinlemesine araştırılabileceği düşünüldüğünden durum çalışmasının uygun araştırma deseni olduğuna karar verilmiştir.

3.2. Araştırmanın Grubu

Araştırmanın kurgusu ve amaçları göz önüne alındığında iki farklı veri kaynağına ihtiyaç duyulmuştur. Bunlardan ilki 2018-2023 yılları arasında MEB tarafından okutulma onayı almış ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıf matematik ders kitaplarıdır. Çalışmada ortaokul matematik ders kitaplarında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kök değerler olarak belirlenen adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerinin ders kitaplarındaki yansımaları incelenecektir. Ders kitaplarının seçiminde karar

verilirken; kitapların daha önce farklı bir araştırmada değerler eğitimi kapsamında analiz edilmemiş olmalarına, ortaokullarda aktif olarak kullanılmakta olan ders kitaplarından olmalarına ve MEB yayınevine ait olan ders kitaplarından olmalarına özen gösterilmiştir. Araştırma için seçilen ders kitapları tablo 2’de belirtilmiştir.

Tablo 2

Doküman Analizi Yapılan Kitaplar

Sınıf Düzeyi	Yazar/ Yazarlar	Yayınevi	İzin Süresi
5. sınıf	Hayriye CIRITCI İlker GÖNEN Dilara ARAÇ Murat ÖZARSLAN Neşe PEKCAN Meltem ŞAHİN	MEB	2018-2023
6. sınıf	Mahmut BEKTAŞ Sabrınur KAHRAMAN Yakup TEMEL	MEB	2018-2023
7. sınıf	Arzu KESKİN OĞAN Soner ÖZTÜRK	MEB	2019-2023
8. sınıf	Dr. Özal ÇETİN Umut AKSAKAL Ümran ERTÜRK Gürkan ŞAY İpek TİĞLİ	MEB	2019-2023

Veri kaynaklarının diğeri ise Kayseri il merkezinde göre yapmakta olan 12 ortaokul matematik öğretmenidir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin kimliklerini gizlemek amacıyla Ö1, Ö2, Ö3... Ö12 şeklinde kodlama yapılmıştır. Çalışmada uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme yönteminde araştırmayı yapan kişi evren içinden bir grubu seçer, bu seçimi yaparken kolay ulaşılma veya uygunluk açısından değerlendirerek araştırma grubunu belirler (Korkmaz, 2020) Çalışma grubu gönüllülük esasına göre kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırma grubu yaşanan bölgedeki çevre okullarda çalışan ortaokul matematik öğretmenlerinden oluşmaktadır. Öğretmenlere ulaşılırken kolay ulaşılabilir olmaları hedeflenmiştir sonrasında ise bu okullarda çalışan matematik öğretmenlerinin farklı deneyim yıllarına sahip, cinsiyet

olarak kadın/erkek dengeli olacak şekilde seçilmesine özen gösterilmiştir. Görüşme yapılan öğretmenlere dair demografik bilgiler tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3

12 Ortaokul Matematik Öğretmeninin Demografik Bilgileri

Öğretmen Kodu	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Deneyim Yılı
Ö1	E	Lisans	6-10
Ö2	K	Lisans	16-20
Ö3	E	Lisans	6-10
Ö4	E	Lisans	11-15
Ö5	E	Lisans	11-15
Ö6	K	Lisans	6-10
Ö7	K	Yüksek Lisans	6-10
Ö8	K	Lisans	6-10
Ö9	E	Lisans	11-15
Ö10	K	Lisans	6-10
Ö11	K	Yüksek Lisans	6-10
Ö12	E	Lisans	11-15

3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları

Yürütülen bu tez çalışmasının amacı kapsamında veriler iki farklı veri toplama süreci sonunda elde edilmiştir. Araştırmanın birinci kısmında ders kitapları, ikinci kısmında matematik öğretmenlerinin görüşleri veri setini oluşturmaktadır. Bu bağlamda ilk veriler doküman analizinden elde edilmiştir. Doküman analizi, belirlenmiş bir amaca yönelik; kaynakların bulunması, okunması ve gerekli notların alınıp değerlendirilmesi işlemlerini kapsamaktadır (Karasar, 2005). Araştırma kapsamında ise ortaokul matematik ders kitapları her sınıf düzeyinden bir tane olacak şekilde belirlenmiş ve kök değerleri içermesi bağlamında analiz edilmesi amaçlanmıştır. Ortaokul matematik ders kitapları; içerisinde yer alan değerlerin değer eğitimi yaklaşımları açısından yansımaları sınıf düzeyleri de dikkate alınarak incelenmiştir. Ortaokul ders kitaplarının içerik kısmında yer alan başlıklar; konu,

soru/örnek ve etkinlik türlerine uygun olacak şekilde dağıtılmıştır. 5. Sınıf ders kitabında; ünite kapağı, anahtar kelimeler, giriş, hatırlayalım, bilgi kutusu başlıkları konu türüne; hazır mıyız, birlikte yapalım, soru işareti, sıra sizde, ünite değerlendirme başlıkları soru/örnek türüne; oyun zamanı, bunu deneyelim, araştırıp düşünün başlıkları ise etkinlik türüne dağıtılarak kitap analizi yapılmıştır. 6. Sınıf ders kitabında; düşünelim, fark ettiniz mi, bilgi hazinesi, meraklısına başlıkları konu türüne; geçmişe yolculuk, örnek-çözüm, çalışma sayfası, alıştırmalar, sıra sizde, ünite değerlendirme başlıkları soru/örnek türüne; oyun zamanı, birlikte yapalım, başlıkları ise etkinlik türüne dağıtılarak kitap analizi yapılmıştır. 7. Sınıf ders kitabında; konu girişi, konuşma bulutu başlıkları konu türüne; hatırlayalım, birlikte çözelim, soru işaretli bulut, çözüm sende, ünite değerlendirme başlıkları soru/örnek türüne; etkinlik, biraz da eğlenelim başlıkları ise etkinlik türüne dağıtılarak kitap analizi yapılmıştır. 8. Sınıf ders kitabında; konuya giriş, bilgilenelim, konu not kağıtları başlıkları konu türüne; örnek-çözüm, uygulayalım, ünite değerlendirme başlıkları soru/örnek türüne; eğlenelim öğrenelim, etkinlik başlıkları ise etkinlik türüne dağıtılarak kitap analizi yapılmıştır.

Yapılan araştırmanın ikinci kısmında çalışmanın grubunu oluşturan ortaokul matematik öğretmenleri ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılarak veriler toplanmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşmede sorular önceden belirlenmiştir ve belirlenen sorular ile veriler toplanır (Karasar, 2005). Bu görüşme öncesinde Tablo 4'te verilen açık uçlu 5 sorudan oluşan araştırmanın amacına yönelik görüşme formu hazırlanmıştır. Sorular matematik eğitiminde uzman olan akademisyen görüşü alınarak ve ilgili alan yazın taranarak hazırlanmıştır. Araştırma soruları temel başlıkları ve sonrasında gelecek olan cevaba göre ek sorular hazırlanmıştır. Öğretmenler ile okullarında yüz yüze olacak şekilde, ses kaydı alınarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme öncesinde MEB onaylı araştırma uygulama izni alınmıştır. MEB araştırma uygulama izin belgesi Ek-3'te yer almaktadır. Öğretmenlerin araştırma kapsamında görüşme sorularını cevaplandırmaları gönüllü katılım esaslı olmuştur. Ses kaydı alınmasını uygun gören öğretmenlerin ses kaydı alınarak sessiz ve rahat ortamlar ayarlanarak görüşmeler yapılmıştır.

Tablo 4

Öğretmen Görüşme Soruları

Araştırma Soruları

1. Değerler eğitimi denilince aklınıza ilk gelen değerler hangileridir?
 2. Değerler eğitimi kapsamında ortaokul matematik dersi öğretim programında vurgulanan değerler hakkında ne düşünüyorsunuz?
 3. Derslerinizde değer eğitimine yer veriyor musunuz? Eğer yer veriyorsanız değerlerin kazandırılması için ne tür uygulamalara yer veriyor musunuz?
 - Programda yer alan değerlere; ders sürecinin hangi aşamasında (konu, soru, etkinlik, ders arası, ödev vs.) yer veriyorsunuz?
 4. Değer eğitimi kapsamında matematik ders kitaplarından faydalaniyor musunuz?
 - Cevabınız hayır ise neden faydalanmadığınızı açıklayınız?
 - Cevabınız evet ise ders kitabından ne şekilde faydalandığınızı açıklayınız?
 5. Programda yer alan değerlerin kazandırılması sürecinde ne tür zorluklarla karşılaşıyorsunuz?
 - Programda yer alan değerler ve kazanımları ilişkilendirmede zorluk yaşıyor musunuz?
-

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın doküman analizi kısmında; belirlenen ortaokul matematik ders kitaplarında yer alan değerler, değer eğitimi yaklaşımları açısından analiz edilmiştir. Araştırma konusu hakkında diğer kişi ya da kurumlar tarafından yazılmış, hazırlanmış ya da yaratılmış çeşitli yazı, belge, yapım veya kalıntının toplanması ve incelenmesi doküman analizi olarak kabul edilmektedir (Seyidoğlu, 2016). Ders kitabında yer alan şekillerin, örnek/soruların, konu anlatımı kısımlarının etkinlik içeren bölümlerin değerler eğitimi içermesi doküman analizi yöntemi ile araştırılacaktır. Araştırmada toplanan verilerin analiz sürecinde ise betimsel analiz yaklaşımı uygulanmıştır. Betimsel analiz farklı teknikler ile toplanan verilerin önceden belirlenen temalara göre yorumlanmasını içeren bir nitel veri analizi çeşididir (Özdemir, 2010). Betimsel analizde toplanan verilerin betimlenmesi, yorumlanması ve neden sonuç ilişkileri içerisinde sonuçlara ulaşılması temel amaçtır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Belirlenen kitaplardan toplanan veriler konu, soru ve etkinlik başlıkları altında değer çeşitlerinin frekansları hesaplanarak analiz edilmiştir. Ders kitaplarındaki değerlerin analizi yapılırken Köksal (2021) tarafından hazırlanan

Değer Analiz Tablosundan faydalanılmıştır. Değer Analiz Tablosu ders kitaplarında yer alan değerlerin belirlenmesinde yardımcı olmuştur. Belirlenen ders kitaplarındaki içerik ile kök değer eşleştirilmesi yapıp not edilmiştir. Bu eşleştirme sonucunda elde edilen veriler tez danışmanı ile paylaşılmış ve tez danışmanı ile birlikte yapılan inceleme sonucunda ders kitaplarında yer alan değerler hakkında ortak ve ortak olmayan görüşler netleştirilmiştir. Yapılan araştırmanın güvenilir olması adına elde edilen verilerin her koşulda, zamanda aynı sonucu vermesi gereklidir (Kirk ve Miller, 1986). Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması için Miles ve Huberman (2019) tarafından oluşturulan formül kullanılmıştır. Bu formül sonucunda elde edilen güvenilirlik sonucunun en az %80 olması gerekmektedir (Miles ve Huberman, 2019). Yapılan araştırmada ise görüş birliğinin (203), toplam görüş birliği (203) ve görüş ayrılığına oranı (12) %94 olarak hesaplanmıştır. Araştırma kapsamında geçerliliği sağlamak adına, görüş ayrılığı yaşanan değerlere yer verilmemiştir.

Araştırmanın ortaokul matematik öğretmenleri ile yapılan görüşme kısmında; öğretmenlere görüşme soruları yöneltildikten sonra verdikleri cevaplarda, örtük ve açık şekilde belirttikleri görüşler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizi, “sözel, yazılı ve diğer materyallerin içerdiği mesajı, anlam ve/veya dilbilgisi açısından nesnel ve sistematik olarak sınıflandırma, sayılara dönüştürme ve çıkarımda bulunmadır” (Tavşancıl ve Aslan, 2001, s. 22). Öğretmenlerin belirttikleri görüşler doğrultusunda her soru için ayrı kategoriler belirlenmiştir. Belirlenen kategoriler için; bir öğretmen birden fazla kategoriye dahil olan görüş bildirebilmektedir. Bu durumlarda öğretmenin kodu, her iki kategori içinde de yer almaktadır. Çalışmanın güvenilir ve geçerli olması için öncelikle araştırmaya katılımda gönüllük esası sağlanmıştır. Ayrıca güvenilirlik için; çalışmada belirlenen kodlamalar ve kategoriler tez danışmanı ile paylaşılıp görüş birliği yapılarak karar verilmiştir. Buna ek olarak üçüncü bir uzmanın da, kod ve kategoriler hakkında görüşleri alınmış, çalışmanın geçerlik ve güvenilirliği sağlanmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Yapılan araştırma iki bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın ilk bölümünü ortaokul matematik ders kitaplarının doküman analizi, ikinci bölümünü ise öğretmenlerin görüşlerinin alınması oluşturmaktadır. Bulgular kısmında bu analizlerden elde edilen verilere sırasıyla yer verilecektir.

4.1. Ortaokul Matematik Ders Kitaplarının Analizinden Elde Edilen Bulgular

Araştırmada matematik kitaplarının analizi yapılırken her üniteye bulunan kitap tanıtımı kısmındaki başlıklar konu, soru veya etkinlik türü olmalarına göre ayrılmıştır. Ayrılan bu başlıkların hangi değeri ne sıklıkta içerdiği konu soru ve etkinlik kapsamında analiz edilmiştir. Bununla birlikte ders kitaplarının ünitelere göre kök değer dağılımı da incelenmiştir.

4.1.1. 5. sınıf matematik ders kitabından elde edilen bulgular

5. sınıf ortaokul matematik ders kitabının kitabımızı tanıyalım kısmında yer alan başlıkların konu, soru ve etkinlik ayrımı yapılmıştır. Bu ayrımada; ünite kapağı, anahtar kelimeler, giriş, hatırlayalım ve bilgi kutusu başlıkları konu olarak; hazır mıyız, birlikte yapalım, soru işareti, sıra sizde ve ünite değerlendirme başlıkları soru olarak; oyun zamanı, bunu deneyelim ve araştırınız düşününüz başlıkları etkinlik olarak belirlenmiştir. Aşağıdaki tabloda kök değerlerin her ünitenin konu, soru ve etkinlik türlerinde hangi sıklıkta ve çeşitte yer aldığı verilmiştir.

Tablo 5**5. Sınıf Matematik Ders Kitabındaki Kök Değerlerin Dağılımı**

5. Sınıf (76)	Konu (18)	Soru (47)	Etkinlik (11)	Üniteler Toplamı
1. Ünite (30) Doğal sayılar	Vatanseverlik (1) Yardımseverlik (1)	Adalet (5) Özdenetim (2) Sabır (3) Sevgi (1) Sorumluluk (2) Vatanseverlik (3) Yardımseverlik (7)	Dostluk (3) Özdenetim (1) Sorumluluk (1)	Adalet (5) Dostluk (3) Özdenetim (3) Sabır (3) Sevgi (1) Sorumluluk (3) Vatanseverlik (4) Yardımseverlik (8)
2. Ünite (12) Kesirler	Adalet (1) Vatanseverlik (1)	Adalet (2) Dostluk (1) Sorumluluk (1) Vatanseverlik (2) Yardımseverlik (3)	Dostluk (1)	Adalet (3) Dostluk (2) Sorumluluk (1) Vatanseverlik (3) Yardımseverlik (3)
3. Ünite (14) Ondalık Gösterim Yüzdeleler	Adalet (1) Özdenetim (1) Sorumluluk (1) Vatanseverlik (4)	Özdenetim (1) Sevgi (1) Sorumluluk (1) Vatanseverlik (3)	Dostluk (1)	Adalet (1) Dostluk (1) Özdenetim (2) Sevgi (1) Sorumluluk (2) Vatanseverlik (7)
4. Ünite (5) Temel Geometrik Kavramlar Üçgenler ve Dörtgenler	Özdenetim (1) Sorumluluk (1) Vatanseverlik (2)	Özdenetim (1)	-	Özdenetim (2) Sorumluluk (1) Vatanseverlik (2)
5. Ünite (13) Veri İşleme Uzunluk ve Zaman ölçme	Özdenetim (2) Saygı (1)	Adalet (1) Dostluk (1) Özdenetim (1) Sabır (1) Sorumluluk (2) Vatanseverlik (2)	Adalet (1) Yardımseverlik (1)	Adalet (2) Dostluk (1) Özdenetim (3) Sabır (1) Saygı (1) Sorumluluk (2) Vatanseverlik (2) Yardımseverlik (1)
6. Ünite (2) Alan Ölçme Geometrik Cisimler	-	-	Adalet (1) Dostluk (1)	Adalet (1) Dostluk (1)
Toplam	Adalet (2) Özdenetim (4) Saygı (1) Sorumluluk (2) Vatanseverlik (8) Yardımseverlik (1)	Adalet (8) Dostluk (2) Özdenetim (5) Sabır (4) Sevgi (2) Sorumluluk (6) Vatanseverlik (10) Yardımseverlik (10)	Adalet (2) Dostluk (6) Özdenetim (1) Sorumluluk (2) Yardımseverlik (1)	Adalet (12) Dostluk (8) Dürüstlük (0) Özdenetim (10) Sabır (4) Sevgi (2) Saygı (1) Sorumluluk (9) Vatanseverlik (18) Yardımseverlik (12)

Tablo 5'e göre, 5. sınıf matematik ders kitabında toplam 76 kök değere yer verildiği belirlenmiştir. Kök değerler içerisinde en fazla, vatanseverlik (18), adalet ve yardımseverlik (12), özdenetim (10), sorumluluk (9), dostluk (8) ön plana çıkarken en az ise sabır (4), sevgi (2), saygı(1), değerlerine yer verilmiştir. Bunun yanında dürüstlük değerine 5. Sınıf matematik ders kitabında hiç yer verilmediği belirlenmiştir.

5. Sınıf ders kitabında konu başlığında 18 kök değere rastlanmıştır. Bu değerler sırasıyla; vatanseverlik (8), özdenetim (4), adalet (2), sorumluluk (2), yardımseverlik (1), saygı (1) şeklindedir. Ders kitabının soru başlığında 47 kök değere rastlanmıştır. Kök değerlerin dağılımı ise sırasıyla; vatanseverlik (10), yardımseverlik (10), adalet (8), sorumluluk (6), özdenetim (5), sabır (4), 2 sevgi(2), dostluk (2), şeklindedir. Ders kitabının etkinlik kısmında ise 11 kök değer bulunmuştur ve bunlar sırasıyla dostluk (6), adalet (2), sorumluluk (2), özdenetim (1) yardımseverlik (1) şeklindedir.

Tabloda ders kitabının ünitelere göre dağılımı incelendiğinde; birinci ünite (30), ikinci ünite (12), üçüncü ünite (14), dördüncü ünite (5), beşinci ünite (13), altıncı ünite (2) defa kök değerlere yer verilmiştir. Birinci ünite değerlerin dağılımı; yardımseverlik (8), adalet (5), vatanseverlik (4), dostluk (3), özdenetim (3), sabır (3), sorumluluk (3) ve sevgi(1) şeklindedir. İkinci ünite değerlerin dağılımı; adalet (3), vatanseverlik (3), yardımseverlik (3) , dostluk (2), sorumluluk (1) şeklindedir. Üçüncü ünite değerlerin dağılımı; vatanseverlik (7), özdenetim (2),sorumluluk (2), adalet (1), dostluk (1), sevgi (1) şeklindedir. Dördüncü ünite değerlerin dağılımı; özdenetim (2), vatanseverlik (2), sorumluluk (1) şeklindedir. Beşinci ünite değerlerin dağılımı; özdenetim (3), adalet (2), sorumluluk (2), vatanseverlik (2) dostluk (1), sabır (1), saygı (1), yardımseverlik (1) şeklindedir. Altıncı ünite değerlerin dağılımı ise; adalet (1) ve dostluk (1) şeklindedir. Değerlerin en fazla gözlendiği ünitelerin hangi konularda olduğuna bakılmıştır. En fazla değer barındıran 1. ünitenin doğal sayılar konusu ile ilgili bir ünite olduğu, ardından 3. ünite ise ondalık gösterim ve oran konularının olduğu, ardından gelen 5. ünite ise veri işleme ve uzunluk zaman ölçme konularının olduğu gözlemlenmiştir. En az değer içeren 6. ünitenin alan ölçme ve geometrik cisimler, sonrasında gelen 4. ünite ise temel geometrik kavramlar, üçgenler ve dörtgenler konularının bulunduğu gözlemlenmiştir.

4.1.1.1. 5. sınıf matematik ders kitabından değer örnekleri

5. sınıf ders kitabında kök değerlere toplam 76 kez yer verilmiştir. Yer verilen değerler sırasıyla; vatanseverlik (18), adalet ve yardımseverlik (12), özdenetim (10), sorumluluk (9), dostluk (8), sabır (4), sevgi (2), saygı (1) şeklindedir. Aşağıdaki şekillerde ders kitabından kesitlerle hangi değere nasıl yer verildiği gösterilmiştir.

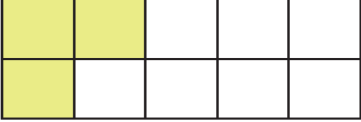
Şekil 1

5. sınıf ders kitabındaki adalet kök değer örneği

Birlikte Yapalım 2

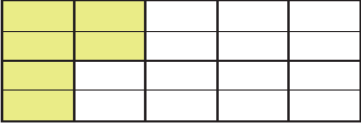
Bir anne eşit büyüklükte iki tepsi börek yapmıştır. Bu tepsilerden birindeki böreği 10 eş parçaya, diğindeki böreği 20 eş parçaya bölmüştür. Oğluna 10 parçalık tepsiden 3 parça börek veren annenin kızına 20 parçalık tepsiden kaç parça börek verirse oğluna ve kızına eşit miktarda börek vermiş olacağını bulalım.

Çözüm

Annenin oğluna verdiği börek miktarını gösteren kesir $\frac{3}{10}$ 'tür.

Aynı böreği 20 parça olacak şekilde bölelim.

Anne, kızına 6 parça börek verirse oğluna ve kızına eşit miktarda börek vermiş olur. Kızına vereceği börek miktarını gösteren kesir $\frac{6}{20}$ 'dir.

Oğluna ve kızına eşit miktarda börek verdiğiinden $\frac{3}{10}$ ve $\frac{6}{20}$ kesirleri birbirine denktir.

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 5 Ders Kitabı (s. 97) H. Cırıtcı, İ. Gönen, D. Araç, M. Özarslan, N. Pekcan ve M. Şahin, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde adalet kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte bir annenin kızına ve oğluna eşit miktarda börek vermesiyle ilgili kesirlerde işlemler örneği bulunmaktadır. Örnekte annesinin eşit börek dağıtması amaçlanarak çocukları arasında adaleti sağladığı vurgulanmıştır.

Şekil 2

5. sınıf ders kitabındaki dostluk kök değer örneği

10) Veysel, oturduğu semtte bir iş yeri açmak istemektedir. Veysel'in biriktirdiği para istediği iş yerini açmak için yeterli olmayınca, masrafların $\frac{1}{25}$ 'ini arkadaşı Melikşah karşılamıştır. Melikşah'ın ödediği miktar 800 TL olduğuna göre bu iş yerinin maliyeti kaç TL'dir?

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 5 Ders Kitabı (s. 129) H. Cırıtcı, İ. Gönen, D. Araç, M. Özarslan, N. Pekcan ve M. Şahin, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde dostluk kök değerinin örneği verilmiştir. Şekilde örnekte Veysel'e arkadaşı iş yeri açabilmesi için destek oluyor aralarındaki arkadaşlığın örneği bulunmaktadır. Örnekte arkadaşların birbirine destek olması ile dostluk değeri vurgulanmıştır.

Şekil 3

5. sınıf ders kitabındaki özdenetim kök değer örneği

Limonata Etiketleri

Marketten alınan ürünlerin etiketleri, ürünlerin içeriği hakkında bilgi vermektedir. Ürünlerin içeriğine dikkat etmek, sağlıklı beslenmek için önemlidir. Aşağıda iki farklı limonatanın ürün içeriğiyle ilgili bazı bilgiler yer almaktadır.

Tablo: A Marka Limonata ile İlgili Bazı Bilgiler

	A Marka Limonata (330 ml için)
Kullanılan Limon Miktarı (g)	32,4
Şeker (g)	32,6

Tablo: B Marka Limonata ile İlgili Bazı Bilgiler

	B Marka Limonata (330 ml için)
Kullanılan Limon Miktarı (g)	33,2
Şeker (g)	29,6

Beslenme alışkanlığınızda şeker tüketimini azaltmak istiyorsanız hangi markanın ürünü sizin için daha uygundur?

Fazla şekerli besin tüketiminin sağlığa zararları nelerdir? Tartışınız.

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 5 Ders Kitabı (s. 148) H. Cırtıcı, İ. Gönen, D. Araç, M. Özarslan, N. Pekcan ve M. Şahin, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde özdenetim kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte limonata içeceğinin içeriği ile ilgili ilgi verip şekerli besinlerin fazla tüketilmesinde sağlığa ne gibi zararlarının olabileceğinin düşünülmesi amaçlanmıştır. Örnekte fazla şekerli besin tüketiminin sağlığa zararlı olduğunu kişinin şekerli besin tüketimine dikkat ederek özdenetim sahibi olması vurgulanmıştır.

Şekil 4

5. sınıf ders kitabındaki sabır kök değer örneği

Birlikte Yapalım 10

Problemleri ve çözümleri inceleyelim.

- a) Nuran bisiklet almak için her hafta 12 TL biriktirmektedir. 20 hafta sonra istediği bisikleti alabileceğine göre Nuran'ın alacağı bisiklet kaç TL'dir?
- b) Nuran istediği bisikleti almak için her hafta 12 TL biriktirmektedir. İsteddiği bisiklet 240 TL olduğuna göre Nuran kaç hafta para biriktirmektedir?

- a) Bisikletin fiyatını bulmak için hafta sayısı ile haftalık biriktirdiği para miktarını çarpalım.

Bisikletin fiyatı $12 \times 20 = 240$ TL'dir.

Problemde toplam fiyat istendiği için çarpma işlemi yaparak sonucu bulduk.

- b) Hafta sayısını bulmak için bisikletin toplam fiyatını haftalık biriktirilen para miktarına bölelim.

Hafta sayısı $240 \div 12 = 20$ 'dir.

Nuran istediği bisikleti almak için 20 hafta para biriktirmektedir.

Problemde toplam fiyat verilip çarpanlardan biri istenildiği için bölme işlemi yaptık.

Aynı problem durumu verilmeyenin ne olduğuna bağlı olarak çarpma veya bölme işlemi yapmayı gerektirebilir.

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 5 Ders Kitabı (s. 66) H. Cırıtcı, İ. Gönen, D. Araç, M. Özarslan, N. Pekcan ve M. Şahin, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde sabır kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte Nuran'ın istediği bisikleti alması için her hafta sabırla kumbarasında para biriktirmesi gereken bir örnek verilmiştir. Örnekte istediği bisikleti alabilmesi için sabırlı olması gerektiği vurgulanmıştır.

Şekil 5

5. sınıf ders kitabındaki sevgi kök değer örneği

Birlikte Yapalım 2

Merve annesi için yaptırdığı bir buket çiçeğe 15 TL 75 kuruş, kardeşi için aldığı çikolataya 2 TL 49 kuruş ödemıştır. Merve'nin annesi ve kardeşi için toplam kaç TL harcama yaptığını bulalım.

Merve'nin annesi ve kardeşi için yaptığı harcamaları ondalık gösterim olarak yazalım.

15 TL 75 kuruş $\rightarrow$ 15,75 TL

2 TL 49 kuruş $\rightarrow$ 2,49 TL

Merve'nin toplamda yaptığı harcamayı bulmak için yazdığımız ondalık gösterimleri alt alta yazıp toplayalım.

$$\begin{array}{r} 15,75 \\ + 2,49 \\ \hline 18,24 \end{array}$$

Merve'nin annesi ve kardeşi için yaptığı toplam harcama 18 TL 24 kuruştur.

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 5 Ders Kitabı (s. 161) H. Cırıtcı, İ. Gönen, D. Araç, M. Özarslan, N. Pekcan ve M. Şahin, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde sevgi kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte Merve'nin annesi için buket yaptırması ile ilgili bir kurgu verilmiştir. Örnekte annesine buket yaptırmak istemesiyle Merve sevgisini ifade ederek sevgi değeri vurgulanmıştır.

Şekil 6

5. sınıf ders kitabındaki saygı kök değer örneği

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 5 Ders Kitabı (s. 254) H. Cırtıcı, İ. Gönen, D. Araç, M. Özarslan, N. Pekcan ve M. Şahin, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde saygı kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte farklı kültürlerin mimari yapı tasarlarken saygı duyarak bina yüksekliğinde dikkat ettikleri durumlar tanımlanmıştır. Örnekte mimari yapıların yükseklikleri ile ilgili durum saygı değeri ile ifade edilmiştir.

Şekil 7

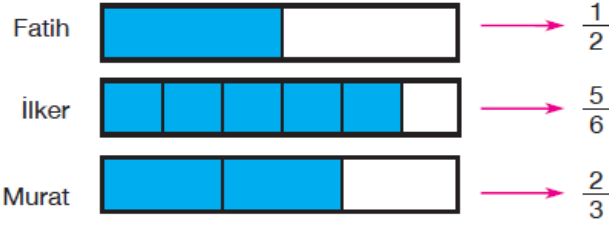
5. sınıf ders kitabındaki sorumluluk kök değer örneği

Birlikte Yapalım 13

Üç sınıf arkadaşı olan Fatih ödevinin $\frac{1}{2}$ 'ini, İlker $\frac{5}{6}$ 'ini ve Murat ise $\frac{2}{3}$ 'ünü tamamlamıştır. Kim ödevinin daha fazla kısmını tamamlamıştır bulalım.

1. yol: Model yardımıyla ödevinin daha fazla kısmını tamamlayanı bulalım.

Modellere baktığımızda İlker ödevinin daha fazlasını tamamlamıştır.

Buna göre kesirleri $\frac{5}{6} > \frac{2}{3} > \frac{1}{2}$ şeklinde büyükten küçüğe doğru sıralayabiliriz.

2. yol: Kesirleri genişleterek paydalarını eşitleyelim ve büyükten küçüğe doğru sıralayalım.

$$a) \frac{1}{2} = \frac{1 \times 3}{2 \times 3} = \frac{3}{6}$$

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 5 Ders Kitabı (s. 104) H. Cırtıcı, İ. Gönen, D. Araç, M. Özarslan, N. Pekcan ve M. Şahin, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde sorumluluk kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte 3 sınıf arkadaşı ödevlerini yapmaktadırlar ve arkadaşların tamamladıkları kısımlar verilmiştir. Öğrencilerin ödevleri yapmaları gerekmesi ile sorumluluk değeri vurgulanmıştır.

Şekil 8

5. sınıf ders kitabındaki vatanseverlik kök değer örneği

- 9) Günde 3 defa dişlerini fırçalayan Ali, her fırçalayışta musluğu açık bırakmadığı için bir haftada tükettiği su miktarının % 30'unu tasarruf etmektedir. Haftada 700 litre su tüketen Ali bir haftada kaç litre su tasarrufu sağlamaktadır?

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 5 Ders Kitabı (s. 188) H. Cırtıcı, İ. Gönen, D. Araç, M. Özarslan, N. Pekcan ve M. Şahin, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde vatanseverlik kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte Ali dişlerini fırçalarken musluğu kapatarak su tasarrufu sağlamaktadır. Örnekte su tasarrufu konusu vurgulandığı için örneğin vatanseverlik değeri içerdiği söylenebilir.

Şekil 9

5. sınıf ders kitabındaki yardımseverlik kök değer örneği

Birlikte Yapalım 4

Bir yardım toplama kampanyası sonucu toplanan yardımlar, her birinin içinde 346 ürün bulunan 872 adet paket yapılarak ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmıştır. Bu kampanya ile kaç adet ürünün ihtiyaç sahiplerine ulaştırıldığını bulalım.

Toplam ürün sayısını bulmak için paket sayısı ile her bir paketin içindeki ürün miktarını çarpalım.

$$\begin{array}{r} 346 \\ \times 872 \\ \hline 692 \\ 2422 \\ + 2768 \\ \hline 301712 \end{array}$$

$$2 \times 346 = 692$$

$$70 \times 346 = 24220$$

$$800 \times 346 = 276800$$

$$346 \times 872 = 301712$$

Sayıların sonu sıfır olduğundan çarpımları sonundaki sıfır sayısı kadar sola kaydırarak yazarız.

Bu kampanya ile toplam 301 712 adet ürün toplanmış ve ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmıştır.

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 5 Ders Kitabı (s. 51) H. Cırıtcı, İ. Gönen, D. Araç, M. Özarslan, N. Pekcan ve M. Şahin, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde yardımseverlik kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte yardım toplama kampanyasından bahsedilmektedir ve ihtiyaç sahiplerine ulaşması için paket hazırlanmaktadır. Örnekte yardım toplama kampanyasından bahsederek yardımseverlik değeri vurgulanmıştır.

4.1.2. 6. sınıf matematik ders kitabından elde edilen bulgular

6. sınıf ortaokul matematik ders kitabının kitabımızı tanıyalım kısmında yer alan başlıkların konu, soru ve etkinlik ayrımı yapılmıştır. Bu ayrım; düşünelim, fark ettiniz mi, meraklısına ve bilgi hazinesi başlıkları konu olarak; geçmişe yolculuk, örnek-çözüm, çalışma sayfası, alıştırmalar, ünite değerlendirme ve sıra

sizde başlıkları soru olarak; oyun zamanı ve birlikte yapalım başlıkları etkinlik olarak belirlenmiştir. Aşağıdaki tabloda kök değerlerin her ünitenin konu, soru ve etkinlik türlerinde hangi sıklıkta ve çeşitte yer aldığı verilmiştir.

Tablo 6

6. Sınıf Matematik Ders Kitabındaki Kök Değerlerin Dağılımı

6. Sınıf (73)	Konu (26)	Soru(41)	Etkinlik (6)	Üniteler Toplamı
1. Ünite (13) Doğal sayılar Çarpanlar katlar Kümeler	Dostluk (1) Özdenetim (1) Vatanseverlik (2) Yardımseverlik (1)	Adalet (2) Özdenetim (2) Vatanseverlik (1)	Saygı (1) Özdenetim (1) Vatanseverlik (1)	Adalet (2) Dostluk (1) Özdenetim (4) Saygı (1) Vatanseverlik (4) Yardımseverlik (1)
2. Ünite (17) Tam sayılar Kesirlerle işlemler	Adalet (1) Dostluk (1) Vatanseverlik (3)	Adalet (4) Özdenetim (1) Sabır (1) Sevgi (1) Vatanseverlik (1) Yardımseverlik (4)	-	Adalet (5) Dostluk (1) Özdenetim (1) Sabır (1) Sevgi (1) Vatanseverlik (4) Yardımseverlik (4)
3. Ünite (15) Ondalık Gösterim Oran	Dostluk (1) Sevgi (2) Vatanseverlik (2)	Adalet (4) Sevgi (1) Vatanseverlik (4)	Dostluk (1)	Adalet (4) Dostluk (2) Sevgi (3) Vatanseverlik (6)
4. Ünite (11) Cebirsel İfadeler Veri Analizi	Adalet (1) Yardımseverlik (2)	Vatanseverlik (3) Yardımseverlik (3)	Sorumluluk (1) Vatanseverlik (1)	Adalet (1) Sorumluluk (1) Vatanseverlik (4) Yardımseverlik (5)
5. Ünite (13) Açılar Alan Ölçme	Dostluk (1) Özdenetim (1) Vatanseverlik(4)	Dostluk (1) Sevgi (1) Vatanseverlik (2) Yardımseverlik (3)	-	Dostluk (2) Özdenetim (1) Sevgi (1) Vatanseverlik (6) Yardımseverlik (3)
6. Ünite (4) Çember Geometrik Cisimler Sıvı Ölçme	Özdenetim(1) Sevgi (1)	Sorumluluk (1) Yardımseverlik (1)	-	Özdenetim (1) Sevgi (1) Sorumluluk (1) Yardımseverlik (1)
Toplam	Adalet (2) Dostluk (4) Özdenetim (3) Sevgi (3) Vatanseverlik(11) Yardımseverlik (3)	Adalet (10) Dostluk (1) Özdenetim (3) Sabır (1) Sevgi (3) Sorumluluk (1) Vatanseverlik (11) Yardımseverlik(11)	Dostluk (1) Özdenetim (1) Saygı (1) Sorumluluk (1) Vatanseverlik (2)	Adalet (12) Dostluk (6) Dürüstlük (0) Özdenetim (7) Sabır (1) Sevgi (6) Saygı (1) Sorumluluk (2) Vatanseverlik (24) Yardımseverlik(14)

Tablo 6'ya göre, 6. sınıf matematik ders kitabında toplam 73 kök değere yer verildiği belirlenmiştir. Kök değerler içerisinde en fazla, vatanseverlik (24), yardımseverlik (14), adalet (12), özdenetim (7), dostluk ve sevgi (6) ön plana çıkarken en az ise sorumluluk (2), sabır ve saygı (1), değerlerine yer verilmiştir. Bunun yanında dürüstlük değerine 6. Sınıf matematik ders kitabında hiç yer verilmediği belirlenmiştir.

Ders kitabında konu başlığında 26 kök değere rastlanmıştır. Bu değerler sırasıyla; vatanseverlik (11), dostluk (4), özdenetim, sevgi ve yardımseverlik (3) adalet (2) şeklindedir. Ders kitabında soru başlığında 41 kök değere rastlanmıştır. Kök değerlerin dağılımı ise; vatanseverlik ve yardımseverlik (11), adalet (10), özdenetim ve sevgi (3), sabır, sorumluluk ve dostluk(1) şeklindedir. Ders kitabının etkinlik kısmında ise 6 kök değer bulunmuştur ve bunlar yardımseverlik (2), dostluk, özdenetim, saygı ve sorumluluk (1) şeklindedir.

Tabloda ders kitabının ünitelere göre dağılımı incelendiğinde; birinci ünite (13), ikinci ünite (17), üçüncü ünite (15), dördüncü ünite (11), beşinci ünite (13), altıncı ünite (4) kök değerlere yer verilmiştir. Birinci ünite değerlerin dağılımı sırasıyla; vatanseverlik ve özdenetim (4), adalet (2), dostluk, saygı ve yardımseverlik (1) şeklindedir. İkinci ünite değerlerin dağılımı; adalet (5), yardımseverlik (4), vatanseverlik (3), dostluk, özdenetim, sabır ve sevgi (1) şeklindedir. Üçüncü ünite değerlerin dağılımı; vatanseverlik (6), adalet (4), sevgi (3) ve dostluk (2) şeklindedir. Dördüncü ünite değerlerin dağılımı; yardımseverlik (5), vatanseverlik (4), adalet ve sorumluluk (1), şeklindedir. Beşinci ünite değerlerin dağılımı; vatanseverlik (6), yardımseverlik (3), dostluk (2), özdenetim ve sevgi (1) şeklindedir. Altıncı ünite değerlerin dağılımı ise; özdenetim, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik (1) şeklindedir. Ünitelere göre dağılımda ilk beş ünite dengeli bir dağılım bulunurken, en az değer 6. ünite bulunmaktadır. 6. ünite yer alan konular ise; çember, geometrik cisimler ve sıvı ölçmeye dairdir.

4.1.2.1. 6. sınıf matematik ders kitabından değer örnekleri

6. sınıf ders kitabında kök değerlere toplam 73 kez yer verilmiştir. Yer verilen değerler sırasıyla; vatanseverlik (24), yardımseverlik (14), adalet (12), özdenetim (7), dostluk ve sevgi (6), sorumluluk (2), sabır ve saygı(1) şeklindedir. Aşağıdaki şekillerde ders kitabından kesitlerle hangi değere nasıl yer verildiği gösterilmiştir.

Şekil 10

6. sınıf ders kitabındaki adalet kök değer örneği

KESİRLERLE İŞLEMLER

KESİRLERDE SIRALAMA

DÜŞÜNELİM

Görsel 2.2.1

Ercan'ın sınıfında sınıf başkanlığı için seçim yapılır. Öğretmen, sonuçları ertesi gün panoya asarak duyuracağını söyler. Sınıf başkanlığına aday olan Ercan o gün çok heyecanlanır. Ders zili çaldığında tüm sınıf panonun önüne koşar, fakat herkes şaşırır. Çünkü panoda "Ercan oyların $\frac{3}{5}$ 'ünü, Derin oyların $\frac{2}{7}$ 'sini aldı." yazmaktadır. Ercan "3 sayısı, 2'den büyüktür. Demek ki yeni sınıf başkanı benim!" der. Derin ise "7 sayısı, 5'ten büyüktür, seçimi ben kazandım!" diye sevinmektedir.

Sizce seçimi kim kazanmıştır?

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 6 Ders Kitabı (s. 107), M. Bektaş, S. Kahraman ve Y. Temel, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde adalet kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte sınıf başkanlığı için seçim yapıldığından söz edilmektedir. Sınıfta seçim yapılarak fazla oy alan kişinin başkan seçilmesi ile adalet değeri vurgulanmıştır.

Şekil 11

6. sınıf ders kitabındaki dostluk kök değer örneği

OYUN ZAMANI

Mehmet, arkadaşlarıyla oynamak için bir oyun tasarlar. Tasarladığı bu oyunda farklı arabaları ve özelliklerini ayrı ayrı kartlara yazıp bu özelliklere 10 üzerinden puan verir. Ayrıca her karttaki araba için de 5 üzerinden birer kart puanı yazar.

Kart
1

Puan: 4,2

PUAN		
Azami Hız	192	7,5
Silindir	12	9,75
Motor Gücü	350	9
Manevra		8,25

Kart 2

Puan: 4,4

		PUAN
Azami Hız	205	8,25
Silindir	8	8,5
Motor Gücü	250	7,25
Manevra		7,75

Görsel 3.1.14

Oyunun Kuralları ve Oynanma Şekli

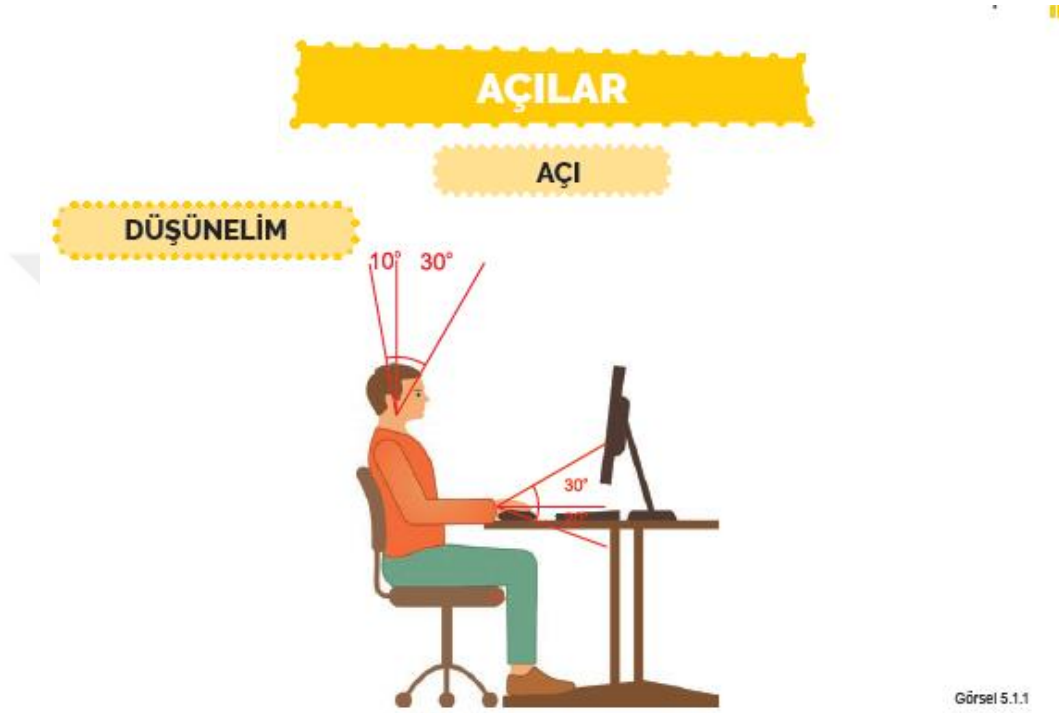
- Oyun iki kişi ile oynanır.
- Her oyuncu kapalı kartlardan birini seçer.
- Oyuncular sırayla seçtikleri kartlardan birer özellik söyler.
- Her iki oyuncu da hem kendi hem de diğer oyuncunun söylediği özelliğin puanı ile kart puanını çarparak sonuçlarını toplar.
- Oyuncular elde ettikleri sonuçları karşılaştırır. Sonucu büyük olanın hanesine 1 puan yazılır.
- Oyuncular yeniden kart seçerek oyuna devam eder.
- İlk önce 5 puana ulaşan kişi, oyunu kazanır.

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 6 Ders Kitabı (s. 187), M. Bektaş, S. Kahraman ve Y. Temel, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde dostluk kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte Mehmet arkadaşları ile oynamak için bir oyun hazırlamıştır. Mehmet arkadaşlarını düşünerek onlarla birlikte oynayacağı bir oyun tasarlaması ile dostluk değeri vurgulanmıştır.

Şekil 12

6. sınıf ders kitabındaki özdenetim kök değer örneği

Görsel 5.1.1

Bilgisayarlar artık günlük hayatımızın vazgeçilmez bir parçası hâline gelmiştir. Ancak bilgisayar başında geçirilen uzun saatler sonunda gözde bozukluk ve yaşarma, boyun fıtığı, bel ve sırt ağrısı, bilek kireçlenmesi gibi ciddi rahatsızlıklar ortaya çıkmaktadır. Bu rahatsızlıkları en aza indirmek için oturma, boyun ve bilek açılarına dikkat etmeliyiz. Doğru açı pozisyonları için:

- Boynun öne doğru bükülmesi en çok 30°, arkaya doğru bükülmesi en çok 10° olmalıdır.
- Bilek bükülmesi en çok 20°, bilek gerilmesi en çok 30° olmalıdır.
- Sırt, diz, dirsek ve bel 90° açılı pozisyonda olmalıdır.

Günlük hayatta açılarla karşılaştığımız başka yerler var mı?

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 6 Ders Kitabı (s. 261), M. Bektaş, S. Kahraman ve Y. Temel, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde özdenetim kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte bilgisayar başında uzun süre vakit geçirince göz bozukluğu, boyun fıtığı bel ve sırt ağrısı gibi ciddi rahatsızlıklar olabileceği anlatılmıştır. Kişinin dik açıda oturarak bu ciddi rahatsızlıklardan korunabileceğini kendi özdenetimini sağlayarak sağlıklı birey olması vurgulanmıştır.

Şekil 13

6. sınıf ders kitabındaki sabır kök değer örneği

1.

Melisa, para biriktirmek için bir kumbara yapar. Ancak başlangıçta hiç parası yoktur. Bu konuyu babasıyla konuştuğunda babası her gün için Melisa'ya 1 TL vereceğini söyler.

	Başlangıç	1. Gün	2. Gün	3. Gün	4. Gün	...
Kumbaradaki Para Miktarı (TL)						

Yukarıdaki tabloda verilen boşlukları doldurduğunuzda kumbaradaki para miktarını hangi sayı kümesine ait sayılarla ifade edersiniz?

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 6 Ders Kitabı (s. 86), M. Bektaş, S. Kahraman ve Y. Temel, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde sabır kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte Melisa para biriktirmek istemektedir her gün babasından 1 TL harçlık alacaktır. Melisanın para biriktirmesi sabır değerine örnektir.

Şekil 14

6. sınıf ders kitabındaki sevgi kök değer örneği

7. Veysel'in 60 tane bilyesi vardır. Bu bilyelerin $\frac{3}{10}$ 'ünü kardeşine hediye etmiştir. Veysel kardeşine kaç tane bilye vermiştir?

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 6 Ders Kitabı (s. 129), M. Bektaş, S. Kahraman ve Y. Temel, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde sevgi kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte Veysel kardeşine bilye hediye etmektedir. Veysel'in kardeşine hediye vermesi ile sevgi değeri vurgulanmaktadır.

Şekil 15

6. sınıf ders kitabındaki saygı kök değeri örneği

Görsel 1.1.5

Esra Öğretmen sınıfa girer ve tahtaya "BLLB" yazar. Öğrencilerine şu an anlamsız görünen bu ifadenin "belli bir metotla gizlenmiş bir şifre" olduğunu söyler. Bu şifrenin nasıl çözüleceği aşağıda saygı kelimesi ile örneklendirilmiştir.

SAYGI kelimesinin şifreli hâli şu şekilde bulunur:

1. Kelimedeki harfler soldan sağa doğru 1'den başlanarak numaralandırılır. Bu numaralar harflerin üstüne yazılır.

1 2 3 4 5
S A Y G I

2. Kelimedeki harfler sağdan sola doğru 1'den başlanarak numaralandırılır. Bu numaralar harflerin altına yazılır.

S A Y G I
5 4 3 2 1

3. Artık her harf, biri altında biri üstünde yazılı olacak şekilde iki numaraya sahiptir.

1 2 3 4 5
S A Y G I
5 4 3 2 1

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 6 Ders Kitabı (s. 21), M. Bektaş, S. Kahraman ve Y. Temel, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde saygı kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki etkinlikte Saygı kelimesi ile bir çalışma yapılmıştır. Ekinlikte seçilen kelime ile saygı değerinin anımsatılması amaçlanmıştır.

Şekil 16

6. sınıf ders kitabındaki sorumluluk kök değeri örneği

4. İsmail'in odasındaki kalorifer peteğinin vanasından su damlamaktadır. İsmail, su damlatan bu vananın altına 0,75 litrelik su alabilen ölçekli bir kap koyar. İsmail, bu kabın etrafına su taşmadan en fazla kaç saat sonra boşaltılması gerektiğini hesaplamak için bir ölçüm yapar ve vanadan dakikada 2 mL su aktığını görür.

Buna göre İsmail bu kabı en fazla kaç saat kaç dakika sonra boşaltmalıdır?

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 6 Ders Kitabı (s. 359), M. Bektaş, S. Kahraman ve Y. Temel, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde sorumluluk kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte su damlatan bir vanayı fark eden İsmail su yere damlamasını diye bir kap kullanmaktadır. Örnekte İsmail'in suyun yere damlamasını önlemesi ile sorumluluk değeri vurgulanmıştır.

Şekil 17

6. sınıf ders kitabındaki vatanseverlik kök değer örneği

ÖRNEK

Bir okulda geri dönüşüm kampanyası düzenlenir ve sınıflara her hafta beşer adet boş kavanoz koyulur.

6/E sınıfı birinci hafta 4 kavanozun tamamı ile beşinci kavanozun $\frac{1}{8}$ 'i kadar pil toplar. Aynı sınıf ikinci hafta 3 kavanozun tamamı ile dördüncü kavanozun $\frac{9}{10}$ 'u kadar pili geri dönüşüme kazandırır.

Buna göre iki haftalık sürede 6/E tarafından geri dönüşüme kazandırılan toplam pil miktarını tahmin edelim ve bu pil miktarının gerçek değerini bulup tahminimizle karşılaştıralım.

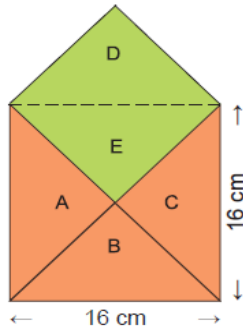
Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 6 Ders Kitabı (s. 144), M. Bektaş, S. Kahraman ve Y. Temel, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde vatanseverlik kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte bir okul geri dönüşüm kampanyası düzenlemektedir ve bu amaçla okulda pil toplanmaktadır. Örnekte düzenlenen kampanya ile çevre bilinci olan bireyler sağlanması amaçlanmış ve vatanseverlik değerine vurgu yapılmıştır.

Şekil 18

6. sınıf ders kitabındaki yardımseverlik kök değer örneği

ÖRNEK

Pınar ve arkadaşları, kardeş okulları için yardım gecesi düzenleyecektir. Davetilere gönderecekleri 500 davetiye için bir kenar uzunluğu 16 cm olan kare şeklindeki zarflardan hazırlanacaktır.

Ön yüzünden görünümü verilen şekildeki zarfın A, B, C bölgeleri turuncuya; zarfın iç kısmında kalacak ve alanları aynı olan D ve E bölgeleri yeşil renge boyanacaktır.

Pınar ve arkadaşları, belirtilen bölgeler dışında başka bir alanı boyamayacaklarına göre hazırladıkları tüm zarflar için toplam kaç metrekarelik alan boyayacaklarını hesaplayalım.

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 6 Ders Kitabı (s. 311), M. Bektaş, S. Kahraman ve Y. Temel, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde yardımseverlik kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte bir yardım gecesi düzenlemekte olan arkadaşlardan bahsedilmektedir. Örnekte yardım gecesi düzenlenmesinden bahsedilmediği için yardımseverlik değeri vurgulanmıştır.

4.1.3. 7. sınıf matematik ders kitabından elde edilen bulgular

7. sınıf ortaokul matematik ders kitabının kitabımızı tanıyalım kısmında yer alan başlıkların konu, soru ve etkinlik ayrımı yapılmıştır. Bu ayrımada; konu girişi ve konuşma bulutu başlıkları konu olarak; hatırlayalım, birlikte çözelim, soru işaretli bulut, çözüm sende ve ünite değerlendirme başlıkları soru olarak; etkinlik ve biraz da eğlenelim başlıkları etkinlik olarak belirlenmiştir. Aşağıdaki tabloda kök değerlerin her ünitenin konu, soru ve etkinlik türlerinde hangi sıklıkta ve çeşitte yer aldığı verilmiştir.

Tablo 7

7. Sınıf Matematik Ders Kitabındaki Kök Değerlerin Dağılımı

7. Sınıf (27)	Konu (13)	Soru (13)	Etkinlik (1)	Üniteler Toplamı
1. Ünite (4) Tam sayılar	Sorumluluk (1) Vatanseverlik (1)	Özdenetim (1) Yardımseverlik (1)	-	Özdenetim (1) Sorumluluk (1) Vatanseverlik (1) Yardımseverlik (1)
2. Ünite (3) Rasyonel Sayılar	Sevgi (1)	Adalet (1) Sevgi (1)	-	Adalet (1) Sevgi (2)
3. Ünite (4) Cebirsel İfadeler	Sabır (1)	Dostluk (1) Sevgi (1)	Adalet (1)	Adalet (1) Dostluk (1) Sabır (1) Sevgi (1)
4. Ünite (9) Oran orantı Yüzdele	Özdenetim (1) Vatanseverlik (4)	Sevgi (1) Sorumluluk (1) Vatanseverlik (1) Yardımseverlik (1)	-	Özdenetim (1) Sevgi (1) Sorumluluk (1) Vatanseverlik (5) Yardımseverlik (1)
5. Ünite (4) Doğru ve Açılar Çokgenler Çember ve Daire	Vatanseverlik (3)	Sevgi (1)	-	Sevgi (1) Vatanseverlik (3)
6. Ünite (3) Veri analizi Cisimlerin Farklı Yönlerden Görünümleri	Dürüstlük (1)	Dürüstlük (1) Sevgi (1)	-	Dürüstlük (2) Sevgi (1)
Toplam	Dürüstlük (1) Özdenetim (1) Sabır (1) Sevgi (1) Sorumluluk (1) Vatanseverlik (8)	Adalet (1) Dostluk (1) Dürüstlük (1) Özdenetim (1) Sevgi (5) Sorumluluk (1) Vatanseverlik (1) Yardımseverlik (2)	Adalet (1)	Adalet (2) Dostluk (1) Dürüstlük (2) Özdenetim (2) Sabır (1) Sevgi (6) Saygı (0) Sorumluluk (2) Vatanseverlik (9) Yardımseverlik (2)

Tablo 7'ye göre, 7. sınıf matematik ders kitabında toplam 27 kök değere yer verildiği belirlenmiştir. Kök değerler içerisinde en fazla, vatanseverlik (9), sevgi (6), ön plana çıkarken en az ise adalet, dürüstlük, sorumluluk, yardımseverlik ve özdenetim (2), sabır ve dostluk (1) değerlerine yer verilmiştir. Bunun yanında saygı değerine 7. Sınıf matematik ders kitabında hiç yer verilmediği belirlenmiştir.

7. Sınıf matematik ders kitabında konu başlığında 13 kök değere rastlanmıştır. Bu değerler; vatanseverlik (8), dürüstlük, özdenetim, sabır, sevgi ve sorumluluk (1) şeklindedir. Ders kitabında soru başlığında 13 kök değere rastlanmıştır. Kök değerlerin dağılımı ise; sevgi (5), yardımseverlik (2), adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sorumluluk ve vatanseverlik (1) şeklindedir. Ders kitabının etkinlik kısmında ise 1 tane kök değer bulunmuştur bu değer adalet kök değerine aittir.

Tabloda ders kitabının ünitelere göre dağılımı incelendiğinde; birinci ünite (4), ikinci ünite (3), üçüncü ünite (4), dördüncü ünite (9), beşinci ünite (4), altıncı ünite (3) kök değerlere yer verilmiştir. Birinci ünite değerlerin dağılımı; özdenetim, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik (1) şeklindedir. İkinci ünite değerlerin dağılımı; sevgi (2) ve adalet (1) şeklindedir. Üçüncü ünite değerlerin dağılımı; adalet, dostluk, sabır ve sevgi (1) şeklindedir. Dördüncü ünite değerlerin dağılımı; vatanseverlik (5), özdenetim, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik (1) şeklindedir. Beşinci ünite değerlerin dağılımı; vatanseverlik (3) sevgi (1) şeklindedir. Altıncı ünite değerlerin dağılımı ise; dürüstlük (2) ve sevgi (1) şeklindedir. Ünitelere göre kök değerlerin dağılımı dengeli ve az sayıda olduğu gözlenmektedir. En fazla sayıda değer içeren 4. ünite, oran-orantı ve yüzdeler konularının anlatıldığı bir ünite.

4.1.3.1. 7. sınıf matematik ders kitabından değer örnekleri

7. sınıf ders kitabında kök değerlere toplam 27 kez yer verilmiştir. Yer verilen değerler sırasıyla; vatanseverlik (9), sevgi (6), adalet, dürüstlük, sorumluluk, yardımseverlik ve özdenetim (2), sabır ve dostluk (1) şeklindedir. Aşağıdaki şekillerde ders kitabından kesitlerle hangi değere nasıl yer verildiği gösterilmiştir.

Şekil 19

7. sınıf ders kitabındaki adalet kök değer örneği

5) Canan, kendisi ve 4 arkadaşına karışık meyve suyu hazırlar. Canan, bu karışımda; 1 litre portakal suyu, $\frac{1}{4}$ litre nar suyu ve $\frac{2}{3}$ litre elma suyu kullanır. Hazırlanan karışım eşit şekilde paylaştırıldığında çocukların her birine kaç litre meyve suyu düşer?

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 7 Ders Kitabı (s. 104), A. K. Oğan ve S. Öztürk, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde adalet kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte Canan arkadaşlarına eşit bir şekilde meyve suyu dağıtacaktır. Örnekte meyve suyunun eşit dağıtılması ile adaletli olmak değeri vurgulanmıştır.

Şekil 20

7. sınıf ders kitabındaki dostluk kök değer örneği

19) Bir şirkette çalışan Burcu'ya arkadaşları doğum günü hediyesi almak için kişi başına 8 TL toplamayı kararlaştırıyorlar. Burcu'nun 3 yakın arkadaşı özel bir hediye alacaklarından topluca alınan hediyeye katılmaktan vazgeçiyorlar. Bu durumda hediye için kişi başına 10 TL toplanması gerekmektedir. Buna göre alınan hediye kaç TL'dir?

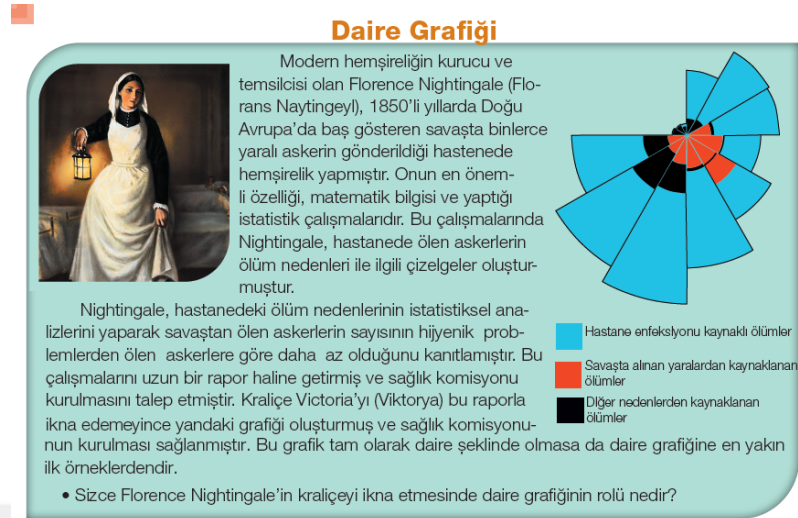

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 7 Ders Kitabı (s. 138), A. K. Oğan ve S. Öztürk, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde dostluk kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte arkadaşlarına doğum gününde hediye almak ile ilgili bir örnek verilmiştir. Örnekte bir arkadaşına hediye almak ile dostluk değeri vurgulanmıştır.

Şekil 21

7. sınıf ders kitabındaki dürüstlük kök değer örneği

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 7 Ders Kitabı (s. 270), A. K. Oğan ve S. Öztürk, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde dürüstlük kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte modern hemşireliğin kurucusunun savaşta ölen asker sayısı ile ilgili bir gerçeği ortaya koyduğundan bahsedilmiştir. Hemşire Nightingale gerçek olan bilginin saklanmasını engelleyip ortaya çıkarması ile dürüstlük değeri vurgulanmıştır.

Şekil 22

7. sınıf ders kitabındaki özdenetim kök değer örneği

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 7 Ders Kitabı (s. 170), A. K. Oğan ve S. Öztürk, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde özdenetim kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte obezite olmamak için hareketli yaşamak, sağlıklı ve dengeli beslenmek önerilmektedir. Örnekte bireylerin obezite olmamak için nelere dikkat etmesi gerektiğinden bahsedildiği için özdenetim değeri vurgulanmıştır.

Şekil 23

7. sınıf ders kitabındaki sabır kök değer örneği

Ayşe, yanda afişi verilen Karadeniz turuna çıkmak istemektedir. Ayşe'nin birikmiş 1000 TL'si vardır. Ayşe, bu tura 5 ay sonra çıkacağı için maaşından her ay eşit miktarda para biriktirmeyi planlamaktadır.

- Ayşe'nin her ay biriktirmesi gereken para miktarını nasıl hesaplırsınız?

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 7 Ders Kitabı (s. 133), A. K. Oğan ve S. Öztürk, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde sabır kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte Ayşe geziye çıkmak için para biriktirmek istemektedir her ay maaşının belirli bir kısmını ayırması gerekmektedir. Ayşe'nin para biriktirmesi sabır değerine örnektir.

Şekil 24

7. sınıf ders kitabındaki sevgi kök değer örneği

7) Güliz Hanım, kızı Birce'ye bir kumbara hediye eder. Kumbaraya 30 TL atan Güliz Hanım, kızından her hafta 3 TL biriktirmesini ister. Buna göre Birce'nin 7 hafta sonra kumbarasında kaç TL'si olur?

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 7 Ders Kitabı (s. 125), A. K. Oğan ve S. Öztürk, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde sevgi kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte Güliz Hanım kızına kumbara hediye etmiştir. Güliz hanımın kızına hediye vermesiyle aralarındaki sevgi değerine yer verilmiştir.

Şekil 25

7. sınıf ders kitabındaki sorumluluk kök değeri örneği

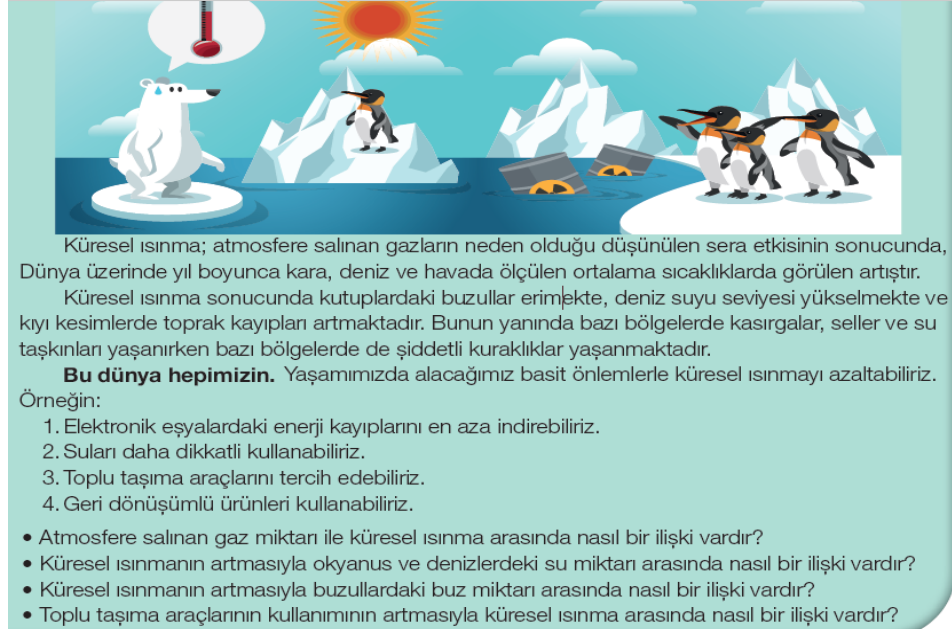

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 7 Ders Kitabı (s. 47), A. K. Oğan ve S. Öztürk, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde sorumluluk kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte bakteri ile bulaşan hastalıklardan bahsedilmiş ve bu hastalıklardan korunmak için ellerin yıkanması gerektiği anlatılmıştır. Ellerin yıkanması gerektiği belirtildiği için bu örnekle sorumluluk değeri vurgulanmıştır.

Şekil 26

7. sınıf ders kitabındaki vatanseverlik kök değeri örneği

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 7 Ders Kitabı (s. 153), A. K. Oğan ve S. Öztürk, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde vatanseverlik kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte küresel ısınmaya nelerin sebep olduğundan ve küresel ısınmanın nasıl azaltılacağından bahsedilmiştir. Örnekte bahsedilen küresel ısınma konusu ile çevre bilinci kazandırılıp vatanseverlik değeri vurgulanmıştır.

Şekil 27

7. sınıf ders kitabındaki yardımseverlik kök değer örneği

8) Bir binanın giriş katından asansöre binen Mehmet, görme engelli komşusuna yardım etmek için önce onu 3 kat yukarı çıkardıktan sonra kendisi 4 kat aşağı inmiştir. Mehmet son durumda kaçınıc kattadır?

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 7 Ders Kitabı (s. 25), A. K. Oğan ve S. Öztürk, 2021, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde yardımseverlik kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte Mehmet görme engelli komşusuna asansörde yardımcı olmuştur. Mehmet'in görme engelli komşusuna yardımcı olması ile yardımseverlik değeri vurgulanmıştır.

4.1.4. 8. sınıf matematik ders kitabından elde edilen bulgular

8. sınıf ortaokul matematik ders kitabının kitabımızı tanıyalım kısmında yer alan başlıkların konu, soru ve etkinlik ayrımı yapılmıştır. Bu ayrımada; konuya giriş, bilgilenelim ve konu not kağıtları başlıkları konu olarak; örnek-çözüm, uygulayalım ve ünite değerlendirme başlıkları soru olarak; etkinlik ve eğlenelim-öğrenelim başlıkları etkinlik olarak belirlenmiştir. Aşağıdaki tabloda kök değerlerin her ünitenin konu, soru ve etkinlik türlerinde hangi sıklıkta ve çeşitte yer aldığı verilmiştir.

Tablo 8**8. Sınıf Matematik Ders Kitabındaki Kök Değerlerin Dağılımı**

8. Sınıf (27)	Konu (19)	Soru(7)	Etkinlik (1)	Üniteler Toplamı
1. Ünite (1) Çarpınlar ve Katlar Üslü İfadeler	Dostluk (1)	-	-	Dostluk (1)
2. Ünite (7) Kareköklü İfadeler Veri Analizi	Sabır (1) Vatanseverlik (3) Yardımlseverlik (2)	-	Dostluk (1)	Dostluk (1) Sabır (1) Vatanseverlik (3) Yardımlseverlik (2)
3. Ünite (6) Olasılık Cebirsel İfadeler	Sevgi (1) Sorumluluk (1)	Adalet (2) Özdenetim (1) Saygı (1)	-	Adalet (2) Özdenetim (1) Sevgi (1) Saygı (1) Sorumluluk (1)
4. Ünite (5) Doğrusal Denklemler Eşitsizlikler	Özdenetim (1) Vatanseverlik (1) Yardımlseverlik (1)	Özdenetim (1) Sabır (1)	-	Özdenetim (2) Sabır (1) Vatanseverlik (1) Yardımlseverlik (1)
5. Ünite (5) Üçgenler Eşlik ve Benzerlik	Sorumluluk (1) Vatanseverlik (3) Yardımlseverlik (1)	-	-	Sorumluluk (1) Vatanseverlik (3) Yardımlseverlik (1)
6. Ünite (3) Dönüşüm Geometrisi Geometrik Cisimler	Vatanseverlik (2)	Sevgi (1)	-	Sevgi (1) Vatanseverlik (2)
Toplam	Dostluk (1) Özdenetim (1) Sabır (1) Sevgi (1) Sorumluluk (2) Vatanseverlik (2) Yardımlseverlik (4)	Adalet (2) Özdenetim (2) Sabır (1) Saygı (1) Sevgi (1)	Dostluk (1)	Adalet (2) Dostluk (2) Dürüstlük (0) Özdenetim (3) Sabır (2) Sevgi (2) Saygı (1) Sorumluluk (2) Vatanseverlik (9) Yardımlseverlik (4)

Tablo 8'e göre, 8. sınıf matematik ders kitabında toplam 27 kök değere yer verildiği belirlenmiştir. Kök değerler içerisinde en fazla, vatanseverlik (9), yardımlseverlik (4), özdenetim (3) ön plana çıkarken en az ise sorumluluk, dostluk, sabır, sevgi ve adalet (2), saygı (1) değerlerine yer verilmiştir. Bunun yanında dürüstlük değerine 8. Sınıf matematik ders kitabında hiç yer verilmediği belirlenmiştir.

Ders kitabında konu başlığında 19 kök değere rastlanmıştır. Bu değerler sırasıyla; vatanseverlik (9), yardımlseverlik (4), sorumluluk (2), dostluk, özdenetim,

sabır ve sevgi (1) şeklindedir. Ders kitabında soru başlığında 7 kök değere rastlanmıştır. Kök değerlerin dağılımı ise; adalet ve özdenetim (2), sabır, saygı ve sevgi (1) şeklindedir. Ders kitabının etkinlik kısmında ise 1 tane kök değer bulunmuştur bu değer dostluk kök değeridir.

Tabloda ders kitabının ünitelere göre dağılımı incelendiğinde; birinci ünite (1), ikinci ünite (7), üçüncü ünite (6), dördüncü ünite (5), beşinci ünite (5), altıncı ünite (3) defa kök değerlere yer verilmiştir. Birinci ünite değerlerin dağılımı; dostluk (1) şeklindedir. İkinci ünite değerlerin dağılımı; vatanseverlik (3), yardımseverlik (2), dostluk ve sabır (1) şeklindedir. Üçüncü ünite değerlerin dağılımı; adalet (2), özdenetim, sevgi, saygı ve sorumluluk (1) şeklindedir. Dördüncü ünite değerlerin dağılımı; özdenetim (2), sabır, vatanseverlik ve yardımseverlik (1) şeklindedir. Beşinci ünite değerlerin dağılımı; vatanseverlik (3), sorumluluk ve yardımseverlik (1) şeklindedir. Altıncı ünite değerlerin dağılımı ise; vatanseverlik (2) ve sevgi (1) şeklindedir. Ünitelerin değer içermeye dağılımları incelendiğinde 1. ve 6. ünitelerin en az değer içerdikleri görülmektedir. Diğer ünitelerin ise genel olarak dengeli ama az değer içerdiği görülmektedir. 1. ve 6. ünitelerin konularına bakıldığında; 1. ünite çarpanlar katlar ve üslü ifadeler konuları, 6. ünite ise dönüşüm geometrisi ve geometrik cisimler konuları bulunmaktadır.

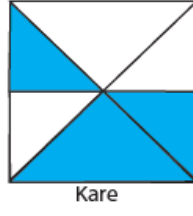
4.1.4.1. 8. sınıf matematik ders kitabından değer örnekleri

8. sınıf ders kitabında kök değerlere toplam 27 kez yer verilmiştir. Yer verilen değerler sırasıyla; vatanseverlik (9), yardımseverlik (4), özdenetim (3), sorumluluk, dostluk, sabır, sevgi ve adalet (2), saygı (1) şeklindedir. Aşağıdaki şekillerde ders kitabından kesitlerle hangi değere nasıl yer verildiği gösterilmiştir.

Şekil 28

8. sınıf ders kitabındaki adalet kök değer örneği

1. Özlem ile Ece aşağıda bulunan 3 geometrik şekilden birini kullanarak mıknatıslı dart yarışması yapacaktır. Yarışmayı Özlem mavi renge, Ece beyaz renge isabet ettirirse kazanacaktır. Bu yarışmada Özlem ve Ece'nin eşit şansa sahip olabilmesi için hangi geometrik şeklin seçilmesi gerektiğini bulunuz.

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 8 Ders Kitabı (s. 114), Ö. Çetin, U. Aksakal, Ü. Ertürk, G. Şay ve İ. Tıgılı, 2019, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde adalet kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte dart yarışması yapmakta olan arkadaşlar vardır. Dart yarışmasının adaletli olması için dart tahtası ile ilgili soru sorulması ile adalet değeri vurgulanmaktadır.

Şekil 29

8. sınıf ders kitabındaki dostluk kök değer örneği

En Küçük Ortak Kat (EKOK)

Neşe ve Zeynep kütüphanede karşılaşmışlardır. İkisi de kitap okumayı çok sevdiklerinden bahsedip tekrar görüşmek dileğiyle ayrılmışlardır.

Neşe 6 günde bir, Zeynep 10 günde bir kütüphaneye gelmektedir.

Neşe ile Zeynep'in kütüphanede ne zaman karşılaşacaklarını hesaplamak mümkün müdür? Mümkün ise bu süre nasıl hesaplanır?

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 8 Ders Kitabı (s. 19), Ö. Çetin, U. Aksakal, Ü. Ertürk, G. Şay ve İ. Tıgılı, 2019, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde dostluk kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte iki kişi kütüphanede tanışıp arkadaş olmuşlardır. Örnekte yeni arkadaş olunması ile ilgili verilen kurgu ile dostluk değeri vurgulanmaktadır.

Şekil 30

8. sınıf ders kitabındaki özdenetim kök değer örneği

Doğrusal Denklemlerin Grafiği

Sağlıklı bir birey günde 2 - 4 su bardağı yani 0,5 - 1 litre süt tüketebilir. Ancak hipertansiyon, kalp, obezite gibi bazı sağlık problemleri olan bireylerin tükettikleri süt miktarını diyet kapsamında kısıtlamak gerekebilir. Bu bireylere günde 2 bardak süt içmeleri önerilir.

Diyette olan bir bireye önerilen süt miktarı ile gün sayısı arasındaki ilişkiye ait denklemi bulunuz. Bu denklemin doğrusal olup olmadığını tartışınız.

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 8 Ders Kitabı (s. 159), Ö. Çetin, U. Aksakal, Ü. Ertürk, G. Şay ve İ. Tıgılı, 2019, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde özdenetim kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki bazı sağlık problemleri olan kişilerin beslenmesinde dikkat etmesi gereken besinlerden bahsedilmiştir. Örnekte beslenmeye dikkat ederken bazı besinleri kısıtlamak gerektiğinden söz ederek özdenetim değeri vurgulanmaktadır.

Şekil 31

8. sınıf ders kitabındaki sabır kök değer örneği

3. Düzenli olarak her gün 1 saat yürüyen Harun, her yürüyüş sonunda 200 kalori yakmaktadır. Buna göre:
 - a) Yürüyüş süresi ve yakılan kaloriye ait bir tablo oluşturunuz.
 - b) Oluşturduğunuz tabloya ait denklemi yazınız.
 - c) Yazdığınız denklemin grafiğini çiziniz.
 - ç) Grafiğin eksenlere paralel olup olmadığını, orijinden geçip geçmediğini ve doğrusal olup olmadığını yorumlayınız.

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 8 Ders Kitabı (s. 166), Ö. Çetin, U. Aksakal, Ü. Ertürk, G. Şay ve İ. Tıgılı, 2019, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

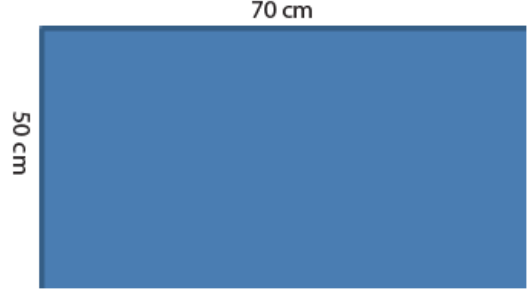
Yukarıdaki şekilde sabır kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte düzenli yürüyüş yapması gereken bir bireyden bahsedilmektedir. Her gün 1 saat düzenli yürümesi gereken bir bireyi anlatarak sabır değeri vurgulanmıştır.

Şekil 32

8. sınıf ders kitabındaki sevgi kök değeri örneği

Problem Çözüm

Burak, yanda ölçüleri verilen kartonu kullanarak yarıçapı 10 cm ve yüksekliği 30 cm olan dik dairesel silindir şeklinde hediye kutusu inşa edecektir. Hediye kutusunu hazırladıktan sonra elinde kalan kartonun alanını bulalım ($\pi = 3$ alalım.).

Bu problemi, problem çözme basamaklarından yararlanarak çözelim.

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 8 Ders Kitabı (s. 273), Ö. Çetin, U. Aksakal, Ü. Ertürk, G. Şay ve İ. Tıgılı, 2019, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde sevgi kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnek karton ile hediye kutusu hazırlanması ile ilgilidir. Örnekte hediye kutu hazırlamak isteyen Burak ile sevgi kök değeri vurgulanması amaçlanmıştır.

Şekil 33

8. sınıf ders kitabındaki saygı kök değeri örneği

ÖRNEK 8

“Gel, gel, ne olursan ol yine gel.” sözünün her harfi aynı özelliklere sahip kartların üzerine yazılarak bir torbaya atılıyor. Torbadan rastgele çekilen bir kartın üzerinde:

- a) Sessiz harf yazma olasılığını bulalım.
- b) “e” harfi yazma olasılığını bulalım.

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 8 Ders Kitabı (s. 112), Ö. Çetin, U. Aksakal, Ü. Ertürk, G. Şay ve İ. Tıgılı, 2019, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde saygı kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte Hz. Mevlana'ya ait bir söz verilmiştir. Verilen sözde her insana saygı duyulacağı ve her insanın kabul edileceği anlamına gelen cümle ile saygı değeri vurgulanmıştır.

Şekil 34

8. sınıf ders kitabındaki sorumluluk kök değer örneği

Cebirsel İfadelelerde Çarpma

Melike, çalışma odasında bulunan masanın üstünü çizilmemesi için yapışkanlı folyo ile kaplamak istiyor. Elinde metre olmadığından masanın etrafını kalemle ölçerek ne kadar folyo kullanacağını hesaplıyor.

Melike'nin alacağı folyonun alanına uygun cebirsel ifadeyi nasıl yazarsınız?

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 8 Ders Kitabı (s. 121), Ö. Çetin, U. Aksakal, Ü. Ertürk, G. Şay ve İ. Tıgılı, 2019, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde sorumluluk kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte Melike masasının üzeri çizilmesin diye masasını kaplamak istemektedir. Melikenin masasının çizilmesine yönelik aldığı önlem ile sorumluluk değeri vurgulanmaktadır.

Şekil 35

8. sınıf ders kitabındaki vatanseverlik kök değer örneği

Çokgenlerde Eşlik ve Benzerlik Oranı

Bayrağımız bağımsızlık sembollerimizdendir. 29 Mayıs 1936'da çıkan 2994 Sayılı Türk Bayrağı Kanunu neticesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal bayrağı olarak kanunlaşmıştır.

Bu kanunda Türk bayrağının boyutları net olarak belirlenmiştir. Buna göre:

En x Boy

1 x 1,5 cm Türk Bayrağı

2 x 3 cm Türk Bayrağı

3 x 4,5 cm Türk Bayrağı... şeklinde devam eder.

Yukarıdaki ölçüleri incelediğimizde bayrağın boyunun, eninin bir buçuk katı olduğunu görürüz.

Sizce 15 x 22,5 cm Türk Bayrağı ile 3 x 4,5 cm Türk Bayrağı arasında nasıl bir ilişki vardır?

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 8 Ders Kitabı (s. 232), Ö. Çetin, U. Aksakal, Ü. Ertürk, G. Şay ve İ. Tıgılı, 2019, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde vatanseverlik kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte Türk bayrağı verilmiştir ve bağımsızlık sembolümüz olduğu belirtilmiştir.

Örnekte Türk bayrağının bağımsızlık sembolü olduğu belirtilerek vatanseverlik değerine yer verilmiştir.

Şekil 36

8. sınıf ders kitabındaki yardımseverlik kök değer örneği

Üçgenin Kenar Uzunlukları ile Açıları Arasındaki İlişki

Fatma, duyarlı bir birey olarak her dört ayda bir kan bağıışı yapmaktadır. Haritada ev, Kızılay Kan Merkezi ve iş adresine baktığında yandaki gibi modellenmiş bir üçgen olduğunu görüyor.

Sizce oluşan üçgen modelinde en geniş açı hangi iki yapı arasındadır?

Not. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul Matematik 8 Ders Kitabı (s. 208), Ö. Çetin, U. Aksakal, Ü. Ertürk, G. Şay ve İ. Tıgılı, 2019, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarından alınmıştır.

Yukarıdaki şekilde yardımseverlik kök değerinin örneği verilmiştir. Şekildeki örnekte Kızılay kan merkezine her ay düzenli olarak kan veren duyarlı bir kişiden bahsedilmektedir. Örnekte düzenli kan veren duyarlı bir bireyden bahsederek yardımseverlik kök değeri vurgulanmaktadır.

4.2. Değerler Eğitime İlişkin Öğretmen Görüşlerine Yönelik Bulgular

Çalışmanın bu aşamasında ortaokul matematik öğretmenlerine değerler eğitime yönelik görüşleri kapsamında yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan 5 tane açık uçlu soruya verdikleri yanıtların içerik analizinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Öğretmenlerin yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlar içerdikleri anlam bütünlüğü çerçevesinde kodlanmıştır. Görüşmelerden alınan bazı pasajlar doğrudan alıntı yöntemiyle metin içerisinde sunulmuştur.

4.2.1. Öğretmenlerin “değerler eğitimi denilince aklınıza ilk gelen değerler hangileridir?” sorusuna verdikleri yanıtlara ait bulgular

Öğretmenlere ilk olarak değerler eğitimi denildiğinde akıllarına gelen değerlerin neler olduğu sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerden gelen cevaplar kodlanmıştır. Öğretmenler alınan cevapların frekans dağılımları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 9

Öğretmenlerin “Değerler Eğitimi Denilince Aklınıza İlk Gelen Değerler Hangileridir?” Görüşlerine Yönelik Bulgular

Kategori	Kod	Öğretmenler	Frekans
Değerler	Olumlu Davranış	Ö3, Ö4, Ö7, Ö10	4
	İyi İnsan Olmak		
	Saygı	Ö1, Ö2, Ö4, Ö12	4
	Sevgi	Ö2, Ö9, Ö12	3
	Dini Değerler	Ö1, Ö3, Ö11	3
	Sorumluluk	Ö7, Ö8	2
	Yardımlaşma	Ö7, Ö8	2
	Dostluk	Ö9, Ö12	2
	Adalet	Ö12	1
	Dürüstlük	Ö5	1
	Çevre Bilinci	Ö8	1

Yukarıdaki tabloda öğretmenlerin soruya dair görüşlerinin dağılımları görülmektedir. Bu dağılımda öğretmenlerin değerler eğitimi denilince aklına en fazla dini değerler ve saygının (4) en az ise adalet, dürüstlük ve çevre bilincinin geldiği görülmektedir. Verilen cevaplar arasında saygı, sevgi, sorumluluk, yardımlaşma, dostluk, adalet ve dürüstlük gibi kök değerlerin bazıları bulunmaktadır. Bununla birlikte özdenetim, sabır ve vatanseverlik kök değerlerinin cevaplar içinde bulunmadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin verdikleri cevaplarda dini değerler, ahlak, inanç, iyi insan olmak ve olumlu davranış kazandırmak gibi kök değerler içinde bulunmayan cevaplar da gözlemlenmiştir. Aşağıda öğretmenlerin verdikleri cevaplardan alıntılar yer almaktadır.

Ö1 aklına ilk gelen değerleri “Değerler eğitimi deyince aklıma ilk saygı gelir inanç gelir, ahlak gelir ilk üçü bunlardır.” şeklinde ifade etmiştir. Ö1 saygı kök değerinin yanında, dini değerler olarak kodlandırılan inanç ve ahlak değerlerinden söz etmiştir. Ö1 aklına gelen ilk üç değeri bu şekilde belirtmiştir.

Ö3 aklına gelen ilk değerleri “Aslında ahlaki değerler geliyor. Çünkü bu zamanda herhalde en çok ihtiyaç duyduğumuz şey oluyor. Ahlaki değerler geliyor. Onun dışında yine değerler eğitimi deyince yine peygamber efendimiz geliyor. Kur'an-ı kerim geliyor bu kadar.” sözleriyle tanımlamıştır. Ö3'ün görüşü incelendiğinde, değerler eğitimini dini değerler ile bağdaştırdığı gözlemlenmiştir.

Ayrıca ahlaki değerler şeklinde belirttiği değer ise iyi insan olmak/olumlu davranış kodu çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Ö5 dürüstlük değerini vurgularken; “Bence dürüstlük, yani insan bence başına kötü bir şey geleceğini bilse bile dürüst olmalıdır. Çünkü ben genel olarak dürüstlüğü olmadığını dolayısıyla birçok masada kaybettiğimizi düşünüyorum. Çünkü insan olarak çoğu zaman birbirimize olan gösterdiğimiz yüzümüzle gerçekte yaşadığımız şeyler farklı olabiliyor. O yüzden bence en önemli değer, dürüstlük.” şeklinde belirtmektedir. Ö5’in meslek hayatında dürüstlük değerini hem ilk hem de önemli olarak değerlendirdiği gözlemlenmiştir.

Ö7 iyi insan olmak, sorumluluk ve yardımlaşma değerlerini; “Değerler eğitimi deyince aklıma gelen ilk şey iyi insan olmanın amacı, iyi insan olmak ne gerektiriyorsa onlar. Bunlar ise daha çok sorumluluk, yardımlaşma. Bunlar bizim matematik dersi içerisinde uygulayabileceğimiz değerler ve aklımıza gelen bunlar. Günlük hayatımızda daha fazla ama sınıf içerisinde bunlar.” sözleriyle vurgulamıştır. Ö7 matematik dersi kapsamında bu iki değeri vurgulamanın mümkün olduğunu bununla birlikte günlük hayatta daha fazla değer olduğu görüşünü belirtmiştir.

Ö9 sevgi, dostluk ve ahlaki değerleri “Sevgi dostluk ahlaki değerler. Var birçok değer aslında ama ilk aklıma gelenler bunlar.” sözleriyle belirtmiştir. Ö9’un belirttiği ahlaki değerler ile sevgi ve dostluk değerlerini genel olarak vurguladığı düşünüldükten kodlama dışı bırakılmıştır.

Ö12 ise görüşünü; “İlk gelen değerler adalet, saygı, sevgi, dostluk. Bunlar geliyor şu an aklıma.” şeklinde belirtmiştir. Ö12’nin verdiği yanıtta kök değerlerin bir kısmı bulunmaktadır. Ö12’nin diğer öğretmenlerden farklılaşarak verdiği cevap ile belirttiği tüm değerler çalışma kapsamında yer alan kök değerleri içermesi dikkat çekmiştir.

4.2.2. Öğretmenlerin “değerler eğitimi kapsamında ortaokul matematik dersi öğretim programında vurgulanan değerler hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlara ait bulgular

Öğretmenlere ortaokul matematik dersi öğretim programında yer alan 10 kök değer hakkında ne düşündükleri sorulmuştur. Öğretmenlerden bu kök değerler hakkında bilgisi olmayanlara ise kök değerler hakkında açıklama yapılmıştır.

Öğretmenlerin programın içeriğinde yer alan değerler hakkında bilgileri hakkında fikir edinilmesi amaçlanmıştır.

Tablo 10

Öğretmenlerin “Değerler Eğitimi Kapsamında Ortaokul Matematik Dersi Öğretim Programında Vurgulanan Değerler Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?” Görüşlerine Yönelik Bulgular

Kategori	Kod	Öğretmenler	Frekans
MDÖP’de vurgulanan değerler hakkında görüş	Programda vurgulanan değer olmadığını düşünme	Ö1, Ö11	2
	Programda vurgulanan değer olduğunu bilmeme	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö10	6
	Programda vurgulanan değeri bilme ancak derste yer verememe	Ö7, Ö8, Ö9, Ö12	4

Tablo 10 incelendiğinde; 4 öğretmenin (Ö7, Ö8, Ö9 ve Ö12) programda vurgulanan değerler hakkında bilgi sahibi olduğuna ulaşılmıştır. Görüşmelere göre 2 öğretmen (Ö1 ve Ö11) programda değere yer verilmediğini belirtmişlerdir, Ö1 ve Ö11’in program hakkında yanlış bilgiye sahip oldukları bilgisine ulaşılmıştır. Ayrıca 6 öğretmenin (Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6 ve Ö10) ise vurgulanan değerler hakkında bilgilerinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlere bu soru yöneltildikten sonra görüşleri alınmış daha sonra programda yer verilen değerler hakkında bilgisi olmayan öğretmenlere; MDÖP’de vurgulanan değerler hakkında bilgi verilmiştir. Bilgilendirme sonrasında Ö5, programda vurgulanan değerleri önemli bulduğunu belirtmiştir. Aşağıda öğretmenlerin verdikleri cevaplardan bazıları yer almaktadır.

Ö1 programda vurgulanan bir değer olmadığını “Ortaokul matematik öğretim programında direkt bir değer vurgulanmıyor, değerler öğretmenin bilgisine göre bilgisi ölçüsünde yansıtılıyor. Çünkü biliyorsunuz test kitaplarımız ve milli eğitimin verdiği ders kitapları tamamen LGS endeksli LGS düşünüldüğü için test üzerinden bir değer öğretimi sunulmuyor. Ancak eski TEOG sisteminde biz bu değerleri etkinliklerle birlikte gerçekten yaşatarak veriyorduk ama LGS tamamen zor bir matematik sonucuna dayalı olduğu için ne yazık ki değer verme tamamen öğretmenin kendi inisiyatifine kalıyor. Eğer alanında bilgiliyse değerlerine hakimse o da değerlerini yansıtır ama alanında bilgili değil ve kendisi de bu değer sistemini oturtmamış bir matematik öğretmeni ise ne yazık ki bu değerleri yansıtamıyor.”

sözleriyle belirtmiştir. Ö1 TEOG sınav sisteminin uygulandığı zamanlarda değer vurgulanırken, LGS sisteminin gelmesiyle artık programda da değerlerin vurgulanmadığını düşünmektedir.

Ö3 bu konuda “... biz daha önce hiç seminer görmediğimiz için bu konuda bir bilgin yok maalesef.” şeklinde görüşlerini belirtmiştir. Ö3’ün MDÖP’de vurgulanan değerleri bilmediği bu sözlerinden anlaşılmaktadır. Ayrıca Ö3 programda vurgulanan değerler ile ilgili seminer verilmediği belirtmiştir, bu görüşten öğretmenlerin bu konuda seminere ihtiyaç duydukları çıkarımı yapılabilir.

Ö5 ise bu konuda “Programda değerler eğitiminin vurgulandığını bilmiyordum.” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Ö5 bu konuda bilgi sahibi olmadığını belirttikten sonra programda nasıl vurgulandığına dair bilgi almak istedi. Ö5’e gerekli bilgilendirme yapıldı, Ö5 bu vurguları önemli bulduğunu belirtti.

Ö7’ye soru yöneltildiğinde “Aslında bizim dersimiz açısından düşündüğümüzde değerler eğitime fazla değinmiyoruz. Yani aslında birçok arkadaşımızın da aynı fikirde olduğunu düşünüyorum. Bizim müfredatımızın yoğunluğu, sınav kaygısı var bu durumlar çok etkiliyor. Yeri geldiğinde tabi ki üzerinde duruyoruz mesela ödevler verdiğimiz ödevler sorumluluk sahibi olmalarını yani sorumluluk değerini aslında göz önünde bulunduruyoruz. Yeri geldiği zaman derste değiniyoruz ama ekstrasından bununla ilgili çok fazla çalışma yapamıyoruz.” şeklinde görüş belirtmiştir. Ö7’nin programdaki değerleri bildiği ancak bu konuda daha çok karşılaştığı zorluklardan bahsettiği gözlemlenmiştir.

Ö9 ise bu soruya “Çok yüklü bir müfredata sahipken ortada gerçek bir sınav varken sınav yetiştirme müfredatı bitirebilmek çabası içerisinde bazen biz bu değerler eğitime bir şeyler dikte edebilmekte çok zorlanıyoruz. Yoğunlukla merdiven altına attığımız konulardan bir tanesi değerler eğitimidir. Kitaplarda özellikle talim terbiyenin artık çok daha düzelttiği ve üstüne durduğu kitaplarda yanlış şeylere rastlamamak beni çok mutlu ediyor. Ama biz işte belirli gün ve haftalarda 23 Nisan gibi vatan sevgisini aşılayacağımız belirgin günlere değer veriyoruz, kutluyoruz. Bu programları okulumuzda yapıyoruz. Çocuklara bu konuda bazen yeri geliyor o güne denk geldiğinde dersimizde tekrardan biz bu konuyu açıyoruz ve anlatmaya çalışıyoruz. Ayrıca benim hoşgörüyü iyi aktarabileceğim bir oyunla etkinlik düzenleyelim, yardımlaşmayı görebileceği bir oyun etkinlik düzenleyelim gibi ekstrem vakitlere sahip değiliz.” şeklinde görüş belirtmiştir. Ö9’un

da programdaki değerleri bildiği ancak bu değerlere yönelik bir çalışma yapmakta zorluklar yaşadığı gözlemlenmiştir.

4.2.3. Öğretmenlerin “derslerinizde değer eğitimine yer veriyor musunuz? Eğer yer veriyorsanız değerlerin kazandırılması için ne tür uygulamalara yer veriyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlara ait bulgular

Öğretmenlere derslerinde değerler eğitimine yer verme durumları ve nasıl uygulamalara yer verdikleri sorulmuştur. Bu soruya gelen cevabın ardından öğretmenlere; derslerinde değerlere yer verirken ders sürecinin hangi aşamasında yer verebildikleri de ek olarak sorulmuştur. Öğretmenlerin tamamı derslerinde değerler eğitimine yer verdiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin ders sürecinin hangi aşamasında değerlere yer verdikleri ise aşağıdaki tabloda belirtilmiştir. Öğretmenlerden gelen cevaplar uygulama türlerine göre kategorize edilerek tabloda gösterilmiştir.

Tablo 11

Öğretmenlerin “Derslerinizde değer eğitimine yer veriyor musunuz? Eğer yer veriyorsanız değerlerin kazandırılması için ne tür uygulamalara yer veriyorsunuz?” Görüşlerine Yönelik Bulgular

Kategori	Kod	ğretmenler	Frekans
Uygulamalar	Ders Arası	2, 3, 5, 7, 8, 11	6
	Ders Girişi	1, 5, 6	3
	dev	7, 9, 11	3
	Konu Anlatımı	1, 4	2
	Etkinlik	9, 8	2
	Soru	12	1
	Uygun Zaman	10	1

Tablo 11 incelendiğinde öğretmenlerin değerler eğitimini kazandırmaya çalışırken en fazla (6) ders aralarını değerlendirdikleri görülmektedir. Ardından ğretmenler değerler eğitimini ders girişlerinde (3) ve dev verme (3) şeklinde kazandırmaya çalıştıkları görülmektedir. Öğretmenler konu anlatımı (2) ve etkinlik (2) süreçlerinde de değerler eğitimine yer verdiklerini belirtmişlerdir. Verilen cevaplarda ise bir öğretmenin soru çözümü yaparken değerleri kazandırmayı amaçladığı görülmektedir. Ek olarak, bir ğretmen uygun bulduğu her süreçte değerleri kazandırmayı amaçladığını belirtmektedir. Aşağıda ğretmenlerin verdikleri cevaplardan bazıları yer almaktadır.

Ö1'e derslerinde değerler eğitimine nasıl yerdiği sorulduğunda "Değerler eğitimine çok önem veririm, hatta birinci derecede önem verdiğim olaydır. Mesela dersin girişlerinde. İki saatlik derslerimin ilk 10 dakikasını bir ayet veya bir hadisle açarım ve matematikten bir yol bulmalarını sağlarım. Örneğin doğal sayıları anlatırken insanın sıfırla başladığını daha sonra bir, iki, üç şeklinde ilerlediğini, sonra tam sayılar kümesini ergenlikle birlikte ulaştığını. Ve eksi ve artı sisteminin açıldığını, tam sayılardan sonra işte rasyonel sayılar gibi büyük bir kümeye geldiğini ve en sonunda da ölümle birlikte bunun sona ulaştığını anlatırım. Mutlak değeri anlatırken kişinin negatif değerini boşaltmasını, bunun aynen namaza benzetilebileceğini. Kişinin üzerinde biriktirdiği stresi ancak secde ile atabileceğini abdest alarak bu negatif elektriğini atacağını ve öz değerine, gerçek değerine, mutlak değere ulaştığını mutlaka veririm. Asal sayıları anlatırken Türkiye örneği mutlaka veririm. Bizi bölerse ya Allah isterse bölünür, o bir isterse böler bizi ya da kendimiz böleriz. Ama bizi kimse Allah'ın izniyle bölemez derim. Değerleri aslında matematik üzerinden çok net bir şekilde verebiliriz ama bunu verebilecek insanların da bu donanımda olmaları gerekir ya da bunun yayılması gerekir." şeklinde görüş belirtmiştir. Ö1 bu konuda bir kitap çalışması yapmış olduğundan söz etmiştir. Ö1'in sözlerinden, değerler eğitimini ders içeriklerinde konu anlatımı yaparken verdiği anlaşılmaktadır.

Ö3 ders aralarında değerlere yer verdiğini "Değerler eğitimine derslerimde yer veriyorum. Ders aralarında davranışlarının düzeltilmesi, saygılı davranma o konuda bilgiler veriyorum ." görüşü ile belirtmiştir. Ö3 öğrencilerine, davranışlarla ilgili konularda bilgi verdiğini belirtmiştir. Ö3'ün değerler eğitimine ders aralarında yer verdiği anlaşılmaktadır.

Ö9'un belirttiği görüş "Ödevlerle olsun ders anlatımı ile olsun faydalanılabilir. Bir çocuğa en iyi yaklaşım yollarından bir tanesi bana göre atölye çalışmaları, oyunla öğretim bu tarz şeylerle özellikle beşinci sınıfta başlanabilir. Çünkü değerler eğitimi çocuk ne kadar küçükse o kadar daha almaya bunu yerleştirmeye kavramı oturtmaya çok çok daha müsait. O yüzden ben beşinci sınıfta özellikle mesela beşlerin programı tüm programlar içerisindeki en yoğun program ve deniyor ki beşlerin programı için aslında ilkokulun tekrarı çok fazla bir şey yok eklenmedi. Çocuğun geride kaldığı ve sınıf öğretmenlerinden edindiği muhteşem o kavram yanılgıları ile boğuşurken bir de üzerine oyunla öğretime gerçekten vakit kalmıyor, bunlara vakit kalmıyor. Yani çoğunlukla bir de şey oluyor vakti o kadar

hızlı yoğun yaşıyoruz ki yani o soruyu hemen çözeyim diye uğraşıyorum çocuğa bir değer orada dikte etmeye çalışmıyorum. Halbuki tam o çocuk bir o değerler eğitimi alacaksa o sorun olduğu anda alması gerekir, adrenalin en yüksek yani doğru dersi verebileceğin anda alması için çok fazla bir şey yapamıyoruz. Ben bu kadar zamana sahip olduğumuzu düşünmüyorum. Maalesef ekstra olarak bir ders konulabilir. Mesela bir ders, bir etkinlik, müfredat azaltılması, daha çok çocuklarla ilgilenebilecek bir vakit yaratılabileceğini düşünüyorum.” şeklindedir. Ö9’un görüşüne göre; ödev ve etkinlik yardımıyla değerler eğitimine yer vermek mümkündür.

Ö10 ise uygun fırsat bulduğunda değerler eğitimine kazandırmaya yönelik uğraşını “Değerlere yer veriyorum. Dersimin en az beş dakikasında çocuklara güzel şeylerden bahsetmeye çalışıyorum. Uygun zamanlarda kendi hayatımla ilgili anılardan, deneyimlerimden bilgilendirme yapıyorum.” sözleri ile dile getirmiştir.

Ö11 ise “Mesela sorumluluk bilinci açısından ben ödev veriyorum, ders aralarında da sorumluluklarının gelişmesi için çaba gösteriyorum bu çocuğun sadece sorumluluk bilincinin gelişmesi için veriyorum. Bu değeri verebildiğimi elimden geldiğince düşünüyorum. Onun dışında zor gerçekten sebeplerinden bir tanesi de sınıf mevcutları. Bazen sadece şeyde kalıyoruz sınıf disiplini, bunu sağlayabilmek bile uzun bir süreyi alıyor.” şeklinde görüş belirtmiştir. Ö11’in sözlerinden ödevler vererek değerleri kazandırmaya gayret ettiği anlaşılmaktadır.

Ö12 görüşünü; “Yer vermeye çalışıyorum özellikle mesela su tasarrufu elektrik tasarrufuyla ilgili soru çözerken özellikle o soruları mutlaka sınıf içerisinde çözmeye çalışıyoruz. Yani ne kadar önemli olduğunu anlatıyorum. Mesela ders kitaplarının arkasında ekmek israfı ile ilgili bazı bilgiler olabiliyor onlarla ilgili soruları çözmeye çalışıyorum. Mutlaka onları çözüyoruz sınıfımızda.” sözleriyle belirtmiştir. Ö12’nin görüşünden değerler eğitimi öğrencilere kazandırırken sorulardan faydalandığı çıkarımı yapılmıştır.

4.2.4. Öğretmenlerin “değer eğitimi kapsamında matematik ders kitaplarından faydalıyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlara ait bulgular

- Cevabınız hayır ise neden faydalanmadığınızı açıklayınız?

- Cevabınız evet ise ders kitabından ne şekilde faydalandığınızı açıklar mısınız?

Öğretmenlere değerler eğitimi kazandırmayı amaçlarken ders kitaplarından faydalanabilme durumları sorulmuştur. Gelen cevaplar evet/hayır şeklinde kategorize edilip, verilen cevabın sebebi sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 12

Öğretmenlerin “ Değer eğitimi kapsamında matematik ders kitaplarından faydalaniyor musunuz?” Görüşlerine Yönelik Bulgular

Kategori	Kod	Öğretmenler	Frekans
Ders Kitabından Faydalanma	Hayır, faydalanamıyorum çünkü kitabı bu konuda yeterli bulmuyorum.	Ö1, Ö3, Ö6, Ö8, Ö11, Ö12	6
	Hayır, faydalanamıyorum çünkü ders kitabını bu amaçla /genel olarak kullanmıyorum.	Ö5, Ö9	2
	Evet, faydalaniyorum. Kitapta güzel sorular/hikayeler var.	Ö2, Ö4, Ö10	3
	Evet, faydalaniyorum ancak yine de yeterli bulmuyorum.	Ö7	1

Tablo 12 incelendiğinde öğretmenlerin 4 tanesi (Ö2, Ö4, Ö7, Ö10) ders kitabını değerler eğitimi kazandırmak amacıyla kullandığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin 8 tanesi ise (Ö1, Ö3, Ö5, Ö6, Ö8, Ö9, Ö11, Ö12) ders kitabını değerler eğitimi kazandırmak amacıyla kullanmadığını belirtmişlerdir. Verilen cevaplarda ders kitaplarını kullanan öğretmenler kitaptaki hikaye ve sorulardan faydalanabildiklerini belirtmişlerdir. Ders kitabını kullanmayan öğretmenler ise değerlerin ders kitaplarında eksik olduğunu veya hiç bulunmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerden Ö1, Ö7, Ö11, Ö12 ders kitabını kullanabilme/kullanamama durumunun yanı sıra ders kitaplarını bu konuda yeterli bulmadıklarını belirtmişlerdir. Aşağıda öğretmenlerin verdikleri cevaplardan alıntılara yer verilmiştir.

Ö1 ders kitabından faydalanamadığını “Matematik ders kitaplarında dediğim gibi değerler eğitimi noktasında ciddi bir eksik görüyorum. Bu konuda etkinlik acilen planlanması gerekir mesela biz matematiksel etkinlikleri planlayalım tamam ama değerler eğitimi noktasında bağdaştırarak yani bağlantı kurarak planlama yapmalıyız. O yüzden şu anda direkt olarak ders kitabından faydalanamıyorum ama bu alanda bir kitap çalışması yaptım.” görüşü ile ifade etmiştir. Ö1 ders kitabından direkt olarak

faydalanamadığını belirtmiştir. Aynı zamanda Ö1 kendisi ve bu sorunu yaşayan diğer öğretmenler için kitap çalışması yaptığını da belirtmiştir.

Ö2 ders kitabından faydalandığını belirtmiştir. Ö2 görüşünü “Evet, kitapta yer alan değerleri öğrencilere yansıtıyorum.” sözleriyle dile getirmiştir. Ö2’nin sözlerinden ders kitabında yer alan değerleri öğrencilere yansıtma yoluyla aktardığı anlaşılmaktadır.

Ö3 ders kitabından faydalanamadığını “Hayır, kitapta değerler eğitimiyle alakalı bir şey yok.” sözleriyle dile getirmiştir. Ö3 ders kitabında değerler eğitimiyle alakalı bir bilginin olmadığını düşünmektedir. Ö3 ders kitabını yetersiz bulmasından dolayı kullanamadığını belirtmiştir.

Ö4 ders kitaplarından faydalandığını “Evet, kitaptaki sorulardan faydalanıyorum kaliteli değerleri içeren sorular var.” sözleriyle ifade etmiştir. Ö4’ün ders kitabında değer içeren soruları fark ettiğini ve bu soruları derslerinde bilinçli şekilde değerler eğitimi kazandırmak amacıyla değerlendirdiği gözlemlenmiştir.

Ö5 ders kitabından faydalanamadığını “Hayır, kitabı sadece normal ders işlemek için kullanıyorum.” sözleriyle belirtmiştir. Ö5’in sözlerinden ders kitabında yer alan değerleri yansıtmadığı ders kitabını sadece ders anlatımı için kullandığı anlaşılmaktadır.

Ö6 ders kitabından faydalanamadığını belirtmiştir. Ö6 görüşünü “Yok kitaplarda değerler çok bulunmamasından dolayı faydalanamıyorum”. sözleri ile ifade etmiştir. Ö6 ders kitaplarında değer bulunmadığını düşünmektedir.

Ö7 ise “Son yıllarda aslında ders kitaplarında düzenleme yapıldı. Yani bu konuda daha da iyi olabilir ancak yeterli değil. Değerler eğitimi açısından bakıldığında çok az ve içeriğinde bir şey bulamıyoruz. O yüzden de daha da iyi olabileceğini düşünüyorum aslında.” şeklinde görüşlerini belirtmiştir. Ö7’nin görüşünden; son düzenlemeleri fark ettiği ancak yeterli bulmadığı anlaşılmaktadır.

Ö8 ders kitabından faydalanamadığını “Maalesef, çünkü bize zaten orada bir yol sunmamış kitaplarımız. Yani daha önceki etkinliklerin olduğu kitaplarda birazcık daha vardı ama bu son dönemdeki etkinliklerin geri çıkartılması ve olan şu anki uygulanan müfredat içerisinde zaten müfredatın içerisinde değerler eğitimi uygulayacağımız ve yönlendireceğiniz hiçbir şey yani yararlanacağımız bize bir şu an açık kapı yok. Etkinliklerin uygulandığı 4-5 sene önceki müfredatımızda değerler eğitimi biz de katkı sağlayabiliyorduk. Diğer öğretmenlerimizin dışında yani sadece din kültürünün üzerine yıkılmış bir şey olarak düşünülüyordu. Ama o zaman

bize konular içerisinde hem de birlikte çocuklarla daha fazla vakit ayırabildiğimiz için birlikte daha çok paylaşımımız oluyordu.” sözleri ile ifade etmiştir. Ö8 daha önceki yıllarda değerler eğitime yer verildiği, ancak bu verilen önemin son yıllarda azaldığı şeklinde görüş belirtmiştir.

Ö9 ders kitabından faydalanamadığını “Hayır, kitabı genel olarak kullanmıyorum.” sözleri ile belirtmiştir. Ö9’un genel olarak ders kitabını kullanmadığı anlaşılmaktadır. Ö9’un ders kitabını kullanmaması, değerler eğitimi kapsamında da ders kitabından faydalanmadığını göstermektedir.

Ö10 ise “Yani bizim benim birinci kaynağım zaten ders kitabı onun peşinden zaten bu yıl beceri temelli kaynaklar, kazanım kaynakları bedava aynı ders kitapları gibi dağıtıldı. Biz birinci kaynağımız ders işleme sırasında bunlar özellikle sonundaki hikayelerden sorulardan faydalanıyorum.” sözleriyle değerler eğitimi kapsamında ders kitaplarını nasıl kullandığını anlatmıştır.

Ö11 ders kitabından faydalanamadığını söylemiştir. Ö11 görüşünü “Hayır, fayda görmüyorum. Bazen bilgi verirken oluyor, bazı sorularda da var ama yeterli değil.” sözleriyle belirtmiştir. Ö11 ders kitabında değer yer aldığı kısımların farkındadır ancak bu kısımları yeterli görmemektedir.

Ö12 ders kitabından faydalanamadığını “Hayır, bazı soruların içinde var ama 1-2 soru yeterli değil.” şeklindeki sözleri ile belirtmiştir. Ö12’de bazı sorularda değerleri fark ettiği anlaşılmaktadır. Ancak Ö12 bunu yeterli görmediği için ders kitaplarından bu konuda faydalanamadığını belirtmiştir.

4.2.5. Öğretmenlerin “programda yer alan değerlerin kazandırılması sürecinde ne tür zorluklarla karşılaşıyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlara ait bulgular

- Programda yer alan değerler ve kazanımları ilişkilendirmede zorluk yaşıyor musunuz?

Öğretmenlere değerler eğitimi kazandırma sürecinde karşılaştıkları zorluklar sorulmuştur. Öğretmenlerden Ö2 ve Ö11 değerler eğitimi kazandırma konusunda bir zorluk çekmediklerini belirtmişlerdir. Diğer öğretmenler ise karşılaştıkları zorluklardan bahsetmişlerdir. Öğretmenlerin verdikleri cevaplar kategorilere ayrılarak aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 13

Öğretmenlerin“ Programda yer alan değerlerin kazandırılması sürecinde ne tür zorluklarla karşılaşıyorsunuz?” Görüşlerine Yönelik Bulgular

Kategori	Kod	Öğretmenler	Frekans
Karşılaşılan Zorluklar	Süre- müfredat yoğunluğu	Ö1, Ö8, Ö9, Ö12, Ö7	5
	Sınıf mevcudu fazla	Ö7, Ö9	2
	Yeni nesil soruların zaman alması	Ö1	1
	Veli desteği eksikliği	Ö3	1
	Etkililiğinden emin olamama	Ö12	1
	Yanlış anlaşılmaktan çekinme	Ö6	1
	Akran rol modelini sağlamak	Ö5	1
	Öğrencilerin yaşlarının büyümesi (7-8’lerde daha zor)	Ö4	1

Tablo 13’te öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde en çok karşılaşılan zorluğun (5) süre yetersizliği ve müfredat yoğunluğu olarak belirtildiği görülmektedir. Sınıf mevcudunun fazla olması ise Ö7 ve Ö9 tarafından karşılaşılan zorluklardandır. Bunlara ek olarak yeni nesil soruların zaman alması (Ö1), veli desteği eksikliği (Ö3), yaptığı uygulamanın etkililiğinden emin olamama (Ö12), değer kazandırmaya çalışırken yanlış anlaşılmaktan çekinme (Ö6), öğrenciler arasında alt dönemler ile üst dönemler arasında akran rol modelini sağlamak (Ö5) ve öğrencilerin yaşlarının büyümesi (Ö4) 5 ve 6. sınıflarda daha kolayken 7 ve 8. sınıflarda değer kazandırmanın daha zor olduğu yönünde görüşler belirtilmiştir. Aşağıda öğretmenlerin verdikleri cevaplardan bazıları yer almaktadır. Öğretmenlerin cevaplarına yer verilirken önce ilk soruya verdikleri cevap ardından ek soruya verdikleri cevap aktarılmıştır.

Ö7 yaşadığı zorlukları “En büyük sıkıntımız zaman, çünkü bir konuyu vermek değil, onun üzerinde ne kadar fazla soru çözersek çocuk konuyu daha iyi anlıyor. Soruya yoğunlaştığınız zaman da çocuklarla olan paylaşımımız maalesef azalıyor. Paylaşım olmadığı zaman değerler eğitiminin üzerinde durmamız zor oluyor. Sadece konuyu öğretilsin çabası içerisinde kalmak zorunda kalıyoruz maalesef.” sözleri ile belirtmiştir. Ö7 en büyük zorluğun zamandan kaynaklı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca görüşme esnasında Ö7 “Bizim müfredatımızın yoğunluğu, sınav kaygısı var bu durumlar çok etkiliyor. Yeri geldiğinde tabi ki üzerinde duruyoruz mesela ödevler verdiğimiz ödevler sorumluluk sahibi olmalarını yani sorumluluk değerini aslında göz önünde bulunduruyoruz. Yeri geldiği zaman derste değiniyoruz ama ekstradan bununla ilgili çok fazla çalışma yapamıyoruz.”

Sözleriyle müfredat yoğunluğunun değerleri kazandırma noktasında zorluğa sebep olduğundan da söz etmiştir. Bu cevabı üzerine Ö7'ye matematik dersi kazanımları ile programda yer alan değerleri bağdaştırmakta zorluk yaşama durumu sorulmuştur. Ö7 bu soruya “Zorluk yaşıyoruz, bizim özellikle yani onu daha çok 5 ve 6. sınıflar için uygulama şansımız birazcık olabiliyor ama 7 ve 8'in konularıyla değerler eğitimi paylaşabileceğiniz bağdaştırabileceğimiz imkanımız olmuyor.” şeklinde görüş bildirmiştir.

Ö9 ise karşılaştığı zorlukları “Sınıflarımızın kalabalık olması, müfredatımızı ağır olması bizi zor durumda bırakıyor. Yani otuzun üzerine çıktığı zaman sınıf mevcudu gerçekten de bu açıdan zorlanıyoruz. En büyük sıkıntımız bence bu de müfredatımızın ağır olması ne yazık ki.” sözleri ile ifade etmiştir. Ö9' a göre sınıf mevcutlarının fazla olması ve müfredatın yoğun olması yaşadığı en büyük zorluktur. Ö9 ayrıca matematik dersi kazanımları ile değerleri bağdaştırma konusunda “Evet yani biraz önce de aslında müfredatın yoğun olmasından bahsetmiştim. Hani kazanımları veriyim derken değerler eğitiminde biraz daha geri planda kalınabiliyor. Yani en büyük orada sıkıntı yaşıyoruz zaten, bence en büyük sıkıntı orada.” şeklinde görüş bildirmiştir. Ö9 matematik kazanımları ile değerler arasında derslerinde bağ kurmakta zorluk çektiğini söylemiştir.

Ö12 karşılaştığı zorlukları “Soru olarak çözdüğümüz için o anda umarım etkili oluyordur diyerek geçiyoruz. Öğrenciler daha çok soru değil de hani oradaki hikayeyi de acaba alıyorlar mı diye merak ediyoruz.” sözleriyle ifade etmiştir. Ö12 göre değerlerin kazandırılmasından sonra bu kazanımların etkili olup olmadığını ölçme noktasında zorluk yaşamaktadır. Ayrıca bu sorunun ardından Ö12'ye matematik dersi kazanımları ile programda yer alan değerleri bağdaştırmakta zorluk yaşama durumu sorulmuştur. Ö12 bu soruya “Birkaç çok uyguladığım su tasarrufu elektrik tasarrufuyla ilgili özellikle bir aile işte tasarruf yapıyor veya bir ailenin geliri şu kadar su faturası bu kadar gelmiş elektrik faturası bu kadar gelmiş dediğinde, işte tasarrufun ne kadar önemli olduğunu yapmanın gerekliliği ile ilgili araya hatta girip birazcık konuşmalar serpiştirmeye çalışıyoruz. Bu şekilde yapabildiğimi düşünüyorum.” şeklinde görüş bildirmiştir.

Tablo 14

Öğretmenlerin “ Programda yer alan değerler ve kazanımları ilişkilendirmede zorluk yaşıyor musunuz? ” Görüşlerine Yönelik Bulgular

Kategori	Kod	Öğretmenler	Frekans
Zorluk Yaşama Durumu	Evet	Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11,Ö12	7
	Hayır	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö10	5

Öğretmenlere karşılaştıkları zorluklar sorulduktan sonra kazanımlar ile değerlerin ilişkilendirilmesinde zorluk yaşama durumları ayrıca sorulmuştur. Öğretmenleri verdikleri cevaplar Tablo 14’te evet/hayır şeklinde kategorize edilmiştir. Aşağıdaki tabloda analiz edilen cevaplar verilmiştir. Öğretmenlerden yedi tanesi kazanım ve programdaki değerleri ilişkilendirmekte zorluk çekerken; beş tanesi ilişki kurma konusunda zorluk çekmediklerini belirtmişlerdir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümünde elde edilen sonuçlara yer verilecektir. Ulaşılan sonuçlar tartışılacaktır ve ilgili kişilere önerilerde bulunulacaktır. Çalışma iki aşamadan oluşması nedeniyle ilk olarak kitap analizine sonrasında ise öğretmen görüşlerine ait tartışma, sonuç ve önerilere yer verilecektir.

5.1. Tartışma ve Sonuçlar

Ortaokul matematik ders kitaplarının değerler eğitimi içermesine yönelik yapılan içerik analizinde kök değerlerin yer alma sıklık ve çeşitlilikleri incelenmiştir. İnceleme sonucunda kök değerlerin tamamına yer verildiği görülmüştür. Ancak yer verilirken kök değerlerin dağılımının dengeli olmadığı gözlenmiştir. Ortaokul ders kitaplarında bazı kök değerlere, diğer kök değerlere göre daha az/çok yer verildiği gözlenmiştir. İncelenen dört ortaokul ders kitabında toplam 202 farklı yerde kök değerlere yer verilmiştir. Yer verilen kök değerlerin frekansları sırasıyla vatanseverlik (60), yardımseverlik (32), adalet (28), özdenetim (22), dostluk (17), sorumluluk (16), sevgi (14), sabır (8), saygı (3) ve dürüstlük (2) şeklindedir. Ders kitaplarında vatanseverlik, yardımseverlik ve adalet değerleri fazlaca görülmekte iken sabır, saygı ve dürüstlük değerlerine çok az sayıda yer verildiği gözlemlenmiştir. Sayın'ın (2019) çalışması ile en az rastlanılan değer dürüstlük değeri olması açısından benzerlik göstermiştir ancak çalışmasında bulunduğu en fazla rastlanılan değer sorumluluk olduğu sonucu ile benzerlik göstermemektedir.

Ortaokul ders kitaplarındaki kök değer dağılımının nitelik ve niceliği sınıf düzeylerine göre incelenmiştir. Toplamda yer alan 202 kök değer; 5. sınıflarda 76, 6. sınıflarda 73, 7. sınıflarda 27 ve 8. sınıflarda 27 defa olacak şekilde dağılım göstermiştir. Bu dağılım incelendiğinde kök değerlerin ders kitaplarında yer verilme sıklığı sınıf düzeyine göre farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir. 5. ve 6. sınıf ortaokul matematik ders kitaplarında kök değerlere fazla yer verilirken 7. ve 8. Sınıflarda bu sayının yarıdan daha fazla düştüğü gözlemlenmiştir. Buna göre ders kitaplarında sınıf

düzeyinin artması ile kök değerlere yer verilmesi görünür şekilde azalmıştır. Bu konuda yapılan çalışmalar incelendiğinde Köksal (2021) ile paralel bir sonuç bulunduğu gözlemlenmiştir. Köksal (2021) tarafından yayınlanan çalışmada da ortaokul matematik ders kitaplarının 5. ve 6. sınıf ders kitaplarının, değerler eğitimi açısından, 7. ve 8. sınıf ders kitaplarına göre nispeten daha iyi bir durumda olduğunu belirtmiştir.

Ortaokul ders kitapları incelenirken kök değerlerin; konu, soru ve etkinlikler başlıkları altında hangi değerleri ne kadar içerdikleri de incelenmiştir. Ders kitaplarındaki başlıklar; konu anlatımı, soru/problem ve etkinlik olmasında göre ayrılmıştır. Bu şekilde kök değerlere dersin hangi aşamasında daha fazla yer verildiği analiz edilmiştir. Elde edilen verilere göre konu anlatımında 75, sorularda 108 ve etkinliklerde ise 19 defa yer verildiği görülmüştür. Ortaokul matematik ders kitapları en fazla soru, örnek ve problem gibi içeriklerde kök değerlere yer verebilmiştir. Toplamda durum bu şekilde iken sınıf düzeylerine göre bakıldığında; 5. ve 6. sınıflarda da toplam durum ile paralel bir durum gözlemlenirken, 7. sınıflarda konu(13)/soru(13) sayısının eşit olduğu; 8. sınıflarda ise konularda (19) sorulardan (7) daha fazla kök değere yer verildiği gözlemlenmiştir. Teker'in 2022 yılında ortaöğretim matematik ders kitaplarındaki değerleri incelediği araştırmasında; ders kitabında yer verilen toplam değerlerin %66.67'sinin örnekler bölümüne ait olduğunu belirtmiştir. Bu açıdan matematik ders kitaplarında örnek ve sorularda değerlerin vurgulanabilmesinin nispeten kolay olduğu söylenebilir.

Araştırmada her sınıf düzeyinde ünitelere göre dağılımlar incelenmiştir. İnceleme sonucunda sınıf düzeyine göre; 5. sınıf ders kitabında 1., 2., 3. ve 5. ünitelerde dağılım dengeli bulunmuştur ancak 4. ve 6. ünitelerin daha az kök değer içerdiği sonucuna ulaşılmıştır. Sonrasında daha az değer içeren bu ünitelerin geometrik cisimler, alan ölçme, geometrik kavramlar, üçgenler ve dörtgenler konularını içerdiği anlaşılmıştır. Daha az değer içeren bu iki ünitenin geometri alanından kaynaklı daha az değer içerebileceği düşünülmüştür. 6. sınıf ders kitabında ilk beş ünitenin dengeli bir şekilde kök değer içerdiği gözlenirken, 6. ünitenin daha az değer içerdiği gözlenmiştir. 6. ünitenin içeriği ise çember, geometrik cisimler ve sıvı ölçme konularından oluşmaktadır. 5. ve 6. sınıf ders kitaplarının her ikisinde de geometri konularının bulunduğu ünitelerde kök değerlerin daha az olması paralellik göstermektedir. 7. sınıf ders kitabında ise; genel olarak tüm ünitelerin az değer içermesinin yanında en fazla değer 4. üniteye bulunmaktadır. 4. ünitenin ise

içeriğinde oran-orantı ve yüzdeler konuları bulunmaktadır. Ders kitabının çok az değer içermesi ancak bu konularda kök değer bulunma durumunun artması; oran-orantı ve yüzdeler konularının değer içermeye yatkın konular olduğunu düşündürmektedir. 8. sınıf ders kitabında ise tüm üniteler az sayıda değer içermektedir ve tüm üniteler dengeli bir şekilde dağılım göstermiştir.

Yapılan araştırmada öğretmenlere değer eğitimi ile ilgili sorular sorulmuş ve görüşleri alınmıştır. Öğretmenlere sorulan ilk soru akıllarına ilk gelen değer ne olduğu ile ilgilidir. Öğretmenlerden alınan cevaplara bakıldığında en fazla iyi insan olmak/olumlu davranışlar (4), saygı (4), sevgi (3) ve dini değerler (3) şeklinde cevaplar alınmıştır. Bu cevaplar incelendiğinde değerler eğitiminin dini değerleri anımsattığı görülmüştür. Matematik öğretmenlerinin bir kısmının değerler eğitiminin dini değerler ile bağdaştırdığı düşünülebilir. Öğretmenlerin verdikleri cevaplarda kök değerlerden bazılarının bulunmadığı görülmüştür. Bu kök değerler; özdenetim, sabır ve vatanseverliktir. Ayrıca ders kitaplarında bulunan değerler ile öğretmenlerin akıllarına ilk gelen değerler arasında ters ilişki bulunduğu söylenebilir. Bunun sebebi ders kitaplarında en fazla bulunan değer vatanseverlik iken görüşleri alınan öğretmenlerden hiçbirinin aklına vatanseverlik gelmemesinden kaynaklıdır. Yardımseverlik ve adalet kök değerlerinin ise 3 öğretmenin aklına geldiği görülmüştür. Bununla birlikte öğretmenlerin en çok akıllarına gelen saygı ve sevgi kök değerleri ders kitaplarında en az yer verilen değerler olduğu görülmüştür. Bu alanda Ogelman ve Sarıkaya'nın (2015) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin akıllarına gelen ilk değerleri; sorumluluk almak, yardımlaşmak, dürüstlük, işbirliği ve nezaket, saygı, sevgi, hoşgörölü olmak olarak belirtmişlerdir. Yapılan çalışma ile saygı, sevgi ve yardımlaşma değerleri açısından benzerlik gözlenmektedir. Ayrıca Deniz (2018) yaptığı çalışmada öğretmenlerden adalet, saygı, sevgi, yardımseverlik ve dürüstlük değerleri görüşlerini almıştır, elde edilen bulgular bu değerler kapsamında benzerlik göstermektedir. Ancak Deniz'in (2018) çalışmasında öğretmenlerden dini değerler, iyi insan olmak gibi görüşlerin alınmadığı gözlenmiştir.

Öğretmenlere sorulan 2. soru ise öğretim programında yer alan değerler hakkındaki görüşler ile ilgilidir. Görüşme yapılan öğretmenlerden yarısının (6) değerler eğitime ortaokul matematik öğretim programda yer verildiğinden haberdar oldukları görülmüştür. Bu konuda bilgisi olan öğretmenler ise değerler eğitime yer verme noktasında sıkıntılar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca bazı öğretmenlerin de matematik dersinin değer içermeyen bir ders olarak tanımladıkları görülmüştür.

Sonuç olarak öğretmenlerin görüşlerinden değerler eğitime yer vermelerinin; kendi kişisel kararlarına göre olduğu anlaşılmaktadır. Deniz'in (2018) çalışmasında 10 öğretmenden yedisi öğretim programında değerler eğitime yer verilme durumunu yetersiz olarak değerlendirmiştir ve sadece bir öğretmen bilgisi olmadığını belirtmiştir. Yapılan çalışmada ise; 12 öğretmenden altısının programda vurgulanan değerler hakkında bilgi sahibi olmadığı gözlenmiştir, çalışmalar elde edilen bu sonuç bağlamında farklılık göstermektedir.

Öğretmenlere sorulan üçüncü soru ise; derslerinde değerler eğitime yer verme durumları ile ilgilidir. Bu soruya tüm öğretmenler derslerinde değerler eğitime yer verdiklerini belirtmişlerdir. Bunun üzerine hangi aşamasında yer verdikleri ile ilgili bilgilere ulaşılmıştır. Öğretmenlerin çoğunluğu ders aralarında yer verdiklerini söylemişlerdir. Buna göre öğretmenlerin matematik ders içeriğinde değerleri vermekte zorlandıkları düşünülebilir. Ayrıca öğretmenlerden ders girişinde (3) ve ödevlendirmede (3) değerler eğitimi kazandırmayı hedefledikleri de gözlemlenmiştir. Öğretmenlerin iki tanesi konu anlatımında, iki tanesi etkinlik yaparken ve bir tanesi ise soru çözerken değerleri kazandırmayı hedeflediklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin değerler eğitimi kazandırma çabaları programda vurgulanan değerlerden bağımsız olduğu söylenilebilir. Bunun sebebi; bazı öğretmenler programda vurgulanan değer olmadığını veya programda vurgulanan değerlerden haberlerinin olmadığını belirtirken, aynı zamanda derslerinde değerler eğitimi kazandırmak için gayret ettikleri görülmüştür. Öncül'ün (2021) yaptığı çalışmada öğretmenlerin etkinliklerden faydalandığı sonucu ile benzerlik göstermektedir. Kitap analizinde ulaşılan en fazla değeri soruların içerdiği verisi ile öğretmenlerin görüşlerinin örtüşmediği gözlemlenmiştir.

Öğretmenlere sorulan 4. soru değerleri kazandırırken ders kitaplarından faydalanma durumları ile ilgilidir. Öğretmenlerden alınan cevaplar incelendiğinde; 4 öğretmen bu kapsamda ders kitaplarından faydalandıklarını belirtmiştir. Öğretmenler sorulardan hikâyelerden faydalandıklarını söylemişlerdir. Ayrıca son düzenlemeler ile değerler eğitime ders kitaplarında daha fazla yer verildiği konusunda farkındalıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte faydalanmadığını belirten 8 öğretmen ise genel olarak kitapların bu konuda eksik veya yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Alınan cevaplara göre öğretmenlerin değeri kazandırma konusunda ders kitaplarından yeterince destek alamadıkları söylenebilir. Güleş (2019) yaptığı çalışmada benzer bir sonuç elde ederek ders kitaplarının yetersiz olduğu sonucuna

ulaştığını belirtmiştir. Süslü'nün (2021) yaptığı çalışmaya katılan öğretmenlerin yarısından fazlası ise kitaplarda değerlere kısmen yer verildiğini belirtmişlerdir. Kitap analizinde kitaplarda yer alan değerlerin miktarların az olması, öğretmenlerin kendilerinin öncelik gösterdiği değerlerin kitaplarda daha az bulunması bu durumun ortaya çıkmasında bir etken olabilir.

Öğretmenlere sorulan son soruda ise değerler eğitimi kazandırırken karşılaştıkları zorluklar ile ilgilidir. Öğretmenler en fazla; sahip oldukları ders sürelerine göre müfredatın yoğunluğunun aşırı olması nedeniyle değerleri kazandırmaya vakit bulmakta zorluk çektiklerini belirtmişlerdir. Görüşme boyunca bazı öğretmenlerin yeni sınav sistemi ile gelen yoruma dayalı sorulara derslerde çok fazla vakit ayırmalarının da değerleri kazandırma konusunda zorladığını belirtmişlerdir. Bir öğretmen ise akran desteğinin bu konuda önemli olduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerin değerleri kazandırmaya çalışırken, akranlarından gördükleri olumsuz değerlerin öğrencilerde daha etkili olduğunu belirtip akran desteğinin önemini vurgulamıştır. Ayrıca öğrencilerin yaşlarının büyümesiyle değerlerin kazandırılması konusunda da zorluk çekildiğini belirten bir öğretmen bulunmaktadır. Güleş (2019) çalışmasında öğretmenlerin çoğunun mevcut sınav sisteminin etkisinde kalıp akademik başarıya yönelmekten ve konuları yetiştirmeye odaklanmalarından kaynaklanan zorluklar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Çalışmamız ile Güleş'in (2019) çalışması bu sonuç kapsamında benzerlik göstermektedir. Kitap analizinde de sınıf düzeyinin artmasıyla kitaplarda yer alan değerlerin azalması bulgusu; kitap yazarlarının da bu öğretmen ile benzer görüşte olabileceğini düşündürmüştür. Bu soruya ek olarak öğretmenlere kazanımlar ile değerleri eşleştirmede de yaşadıkları zorluklar varlığı sorulmuştur. Öğretmenler bu konuda yaklaşık olarak yarı yarıya dağılım göstermişlerdir. Yani 7 öğretmen değer-kazanım ilişkilendirmede zorluk yaşadığını belirtirken; 5 öğretmen ise zorluk yaşamadığını belirtmiştir. Güleş'in (2019) çalışmasında ise öğretmenler matematik dersini değerlere yatkın olmaması nedeniyle kazanımlarla ilişkilendirilmesi zor olarak düşündüklerini belirtmişlerdir.

5.2. Öneriler

- Öğretmenler ile yapılan görüşme neticesinde; öğretmenlerin bir kısmının öğretim programında yer alan değerler eğitiminden haberdar olmadıkları

gözlemlenmiştir. Okullarda öğretmenlere yönelik; değerler eğitimi ile ilgili kök değerlerin hangileri olduğu ve kök değerlerin önemi ile ilgili seminer verilebilir.

- Ders kitaplarında değerlere yer verilirken hangi kök değere yer verilmesi amaçlanıyorsa bu değer öğretmen ders kitaplarında belirtilerek hazırlanılabilir. Ders kitaplarında nerede hangi değere yer verilmesi amaçlandığı belirtilebilir bu şekilde öğretmen farkındalığı da artacaktır ve ders kitaplarının değer içermeye durumu nitelik ve nicelik açısından ortaya konulmuş olacaktır.
- Kitapları hazırlayan yazarların da değerler eğitimine ilişkin bilgilendirilmesi yapılabilir. Öğretim programında yer alan kök değerler ile ilgili bilgi verilebilir.
- Değerler eğitimi kazandırırken akran desteğinden de faydalanmak için okullarda kök değerleri içeren etkinlikler planlanabilir bu şekilde değerlerin var olduğu bir okul iklimi sağlanabilir.
- Öğretmenlerin faydalanacağı kök değerleri matematik kazanımlarıyla ilişkilendirmiş bir kılavuz kitap hazırlanabilir.
- Araştırmada ders kitapları incelenirken her sınıf düzeyinden birer kitap seçilmiştir. MEB'in okutulması için onayladığı ancak çalışmada analizi yapılmamış olan ders kitaplarının analizi araştırmacılar tarafından yapılabilir.
- Ders kitabı yazarlarının değerler eğitimine ilişkin bilgi düzeyleri ve farkındalıkları araştırılabilir.
- Öğretmen görüşlerini alırken farklı branşlardaki öğretmenlerin görüşlerine de yer vererek; branş bazında değerler eğitimi yönelik görüşlerin araştırması yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Ada, Ş., Başar, E., Dağlı, A., Ekinci, E., Ergün, M., Gelbal, S. ve Taştan, N. (2007). *Eğitim bilimine giriş*. Pegem A Yayıncılık.
- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (değerlerinin) ilköğretim II. Kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi* (Tez No. 190366) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Aktepe, V. (2010). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde "yardımseverlik" değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi* (Tez No. 279645) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Akyol, E. (2023). *Kök değerlerin ortaokul matematik ders kitaplarına yansımaları* (Tez No. 783545) [Yüksek Lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Altan, M. Z. (2011). Çoklu zeka kuramı ve değerler eğitimi. *Pegem Eğitim ve Öğretim*, 4(1), 53-57.
- Aristoteles. (2018). *Nikomakhos'a etik*. (S. Babür, Çev.) Bilge Su Yayınları.
- Aslan, S., ve Aybek, B. (2019). *Uygulama örnekleriyle çok kültürlü eğitim ve değerler eğitimi*. Anı Yayıncılık.
- Aşıcı, F., ve Dede, Y., 2019. Matematiksel problemler aracılığıyla eğitimsel değerlerin aktarımı: kuramsal bir çalışma, *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 13(1), 260-283. <https://doi.org/10.17522/balikesirnef.518832>
- Ay, E. (2015). *Sosyal bilgilerde değerler eğitimi*. Pegem Yayıncılık.
- Bakırcı, D. C. (2020). *Ortaöğretim matematik ders kitaplarında matematiksel değerler ve matematik eğitimi değerleri* (Tez No. 636649) [Yüksek Lisans tezi, Kastamonu Üniversite]. Ulusal Tez Merkezi.
- Baumeister, R., Vohs, K. ve Tice, D. (2007). The strenght model of self-control. *Current Directions in Psychological Science*, 16(6), 351-355.
- Bishop, A., FitzSimons, G., Seah, W. T., ve Clarkson, P. (1999). *Values in mathematics education: Making values teaching explicit in the mathematics classroom*. Avustralya ve Yeni Zelanda Eğitim Araştırmaları Birliği'nin Birleşik Yıllık Toplantısı. Melbourne, Avustralya.
- Bishop, A.J., (2012). From culture to well-being: A partial story of values in mathematics education. *ZDM Mathematics Education*, 44(1), 3-8. <https://doi.org/10.1007/s11858-011-0379-5>

- Bishop, A.J., 1996. How should mathematics teaching in modern societies relate to cultural values? Some preliminary questions. In D. T. Nguyen, T. L. Pham, C. Comiti, D. R. Green, E. Southwell, ve J. Izard (Eds.), *Proceedings of the seventh South East Asian Conference on Mathematics Education* (7), (pp. 19-24). Vietnamese Mathematical Society.
- Boztürk Macit, B. (2020). *6. sınıf matematik öğretim programıyla bütünleştirilmiş değerler eğitiminin yaratıcı drama yöntemiyle etkililiğinin incelenmesi* (Tez No. 624907) [Yüksek Lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Cevizci, A. (2019). *Felsefe sözlüğü*. Say Yayınları.
- Creswell, J. W. (2017). *Nitel yöntemler* (Y. Dede, Çev.). Eğiten Kitap.
- Çağrııcı, M. (2008). Sabır. İçinde *Diyanet İslam Ansiklopedisi*.(Cilt. 35, s. 337-339). TDV Yayınları.
- Çankırılı, A. (2015). *Ailede ve okulda değerler eğitimi*. Zafer Yayınları.
- Çınar, A. (2013). *Değerler felsefesi ve psikolojisi*. Emin Yayınları.
- Davidson, M. L. (2018a). Saygı. İçinde *Değerler Eğitimi Ansiklopedisi*. (s. 430-431). EDAM Yayınları.
- Davidson, M. L. (2018b). Sorumluluk. İçinde *Değerler Eğitimi Ansiklopedisi* (s. 451-452). EDAM Yayınları.
- Dede, Y. (2007). Matematik öğretiminde değerlerin yeri. *A.İ.B.Ü Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1): 12-25.
- Demirel, Ö. (2015). *Eğitimde program geliştirme kuramdan uygulamaya* (24. baskı). Pegem Akademi.
- Demirtaş, S. (2009). *Çocuk yuvasında kalan korunmaya muhtaç çocukların değer eğitiminde yaratıcı dramının etkililiği* (Tez No. 257628) [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Doğan, A. S., (2020). *Matematik öğretmen adaylarının rutin olmayan problemleri çözme becerilerinin matematiksel değerler açısından incelenmesi* (Tez No. 642530) [Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Dönmez, C., ve Yazıcı, K. (2008). *T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Durmuş, S. (2004). Matematik eğitiminde değerler üzerine bir deneme. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2(7), 65-79.
- Duyan, V., Gülден, Ç., ve Selahattin, G. (2012). Öz denetim ölçeği - ÖDÖ: güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23(1), 25-38.

- Ensarioğlu, S. (2008). *İslam felsefesinde adalet kavramı* (Tez No. 231178) [Yüksek Lisans tezi, Uludağ Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Ertürk, E. (2006). *Ders kitaplarında toplum, yurttaşlık, vatanseverlik ve ekonomi anlayışının dönüşümü: 1997 ve 2004 ilköğretim sosyal bilgiler ders kitapları üzerine bir içerik analizi* (Tez No. 204403) [Yüksek Lisans tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Fârâbî. (2005). *Fârâbî'nin iki eseri* (Özcan, H., Çev.). İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Fichter, J. (2009). *Sosyoloji nedir?* (Çelebi, N., Çev.). Anı Yayıncılık.
- FitzSimons, G., Bishop, A. J., Seah, W. T. ve Clarkson, P. (2001). Values portrayed by mathematics teachers, *The Mathematical Association of Victoria*, 403-410.
- FitzSimons, G., and Seah, W. (2001). Beyond Numeracy: Values in the Mathematics Classroom, *24th Annual MERGA Conference*, 202-209.
- Frabutt, J. M. (2018). Dostluk. İçinde *Değerler eğitimi ansiklopedisi* (s. 185-186). EDAM Yayınları.
- Fromm, E. (1994). *Sevme sanatı*. Akış Yayınları.
- Güçlü, H. (2019). *Sosyal bilgiler ders kitaplarının değerler eğitimi açısından değerlendirilmesi*. (Tez No. 579934) [Yüksek Lisans tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Güleş, E. (2019). *Ortaokul matematik dersi öğretim programındaki değer kazanımlarına ilişkin öğretmen görüşleri ve örnek uygulamaların geliştirilmesi* (Tez No. 590926) [Yüksek Lisans tezi, Gazi Osman Paşa Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Güven, A. Z. (2014). *Değerler eğitimi ve Türkçe derslerinde değerlerin kullanımı*. Palet Yayınları.
- Izgar, G., ve Dilmaç, B. (2020). *Değerler eğitimi (kavram, ilke ve yaklaşımlar)*(1. Baskı). Pegem Akademi Yayınları.
- İlhan, A. ve Aslaner, R. (2019). 2005'ten 2018'e ortaokul matematik dersi öğretim programlarının değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 46, 394-415. <https://doi.org/10.9779/pauefd.452646>
- Karagözoğlu, N. (2018). Sosyal bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasında kadın kahramanların yaşam öykülerinin kullanılması. *International Journal of Field Education*, 4(2), 97-110. <https://doi.org/10.32570/ijofe.477068>

- Karaman, P., ve Karaman, A. (2016). Fen bilimleri öğretmenlerinin yenilenen fen bilimleri öğretim programına yönelik görüşleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 243-269. <https://doi.org/10.17556/jef.65883>
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kayadibi, F. (2002). Sevgi faktörünün eğitim verimliliği üzerine etkisi. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5, 33-50.
- Kaygusuz, C., ve Özpolat, A. (2016). An analysis of university students' levels of selfcontrol according to their ego states. *Eurasian Journal of Educational Research* (64), 197- 212.
- Kılıç, A. (2019). *İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin sevgi değerine yönelik algıları* (Tez No. 580821) [Yüksek Lisans tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Kirk, J., ve Miller, M. L. (1986). *Reliability and validity in qualitative research*. Sage Publications.
- Kirschebaum, H. (2000). From values clarification to character education: A personal journey. *Journal of Humanistic Counseling and Development*, 39(1), 4-17.
- Kirschenbaum, H. (1995). *100 ways to enhance values and morality in schools and youth settings*. Allyn and Bacon Press.
- Kolukısa, E., Oruç, Ş., Akbaba, B., ve Dünder, H. (2008). *İlköğretim sosyal bilgiler 4 öğretmen kılavuz kitabı*. Gizem Yayıncılık.
- Korkmaz, İ. (2020). Nicel araştırmalarda evren, örneklem, örnekleme teknikleri. İçinde B. Oral ve A. Çoban (Editörler), *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (ss. 147-159). Pegem Akademi Yayınları.
- Köksal, M. (2021). *Ortaokul matematik ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi* (Tez No. 686024) [Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Köylü, M. (2007). Küresel bağlamda değerlere duyulan ihtiyaç. İçinde R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Arslan ve M. Zengin (Editörler). *Değerler ve eğitimi* (ss. 287- 311). Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Kupchenko, I., ve Parsons, J. (1987). *Ways of teaching values: An outline of six values approaches*. <https://eric.ed.gov/?id=ED288806>
- Kurtdede Fidan, N. (2019). Değerler eğitimi yaklaşımları. İçinde F. Ersoy ve P. Ünüvar (Editörler), *Karakter ve değerler eğitimi* (ss. 85-114). Anı Yayıncılık.
- Mızıkacı, F. (2015). Değerler eğitimi ve eğitim programları. *Eleştirel Pedagoji*, 40, 38-41.

- Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (2019). *Genişletilmiş bir kaynak kitap: Nitel veri analizi*. Pegem Akademi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2009). *İlköğretim matematik dersi 6-8. sınıflar öğretim programı*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2010). *İlköğretim matematik dersi 6-8. sınıflar öğretim programı*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2013). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Matematik Uygulamaları Dersi (5, 6, 7 ve 8. sınıflar) öğretim programı*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2017a). *Matematik dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2018). *Ortaöğretim matematik dersi öğretim programı*. MEB Yayınları.
- Music, D. (2013). Patience in group decision-making with emotional agents. In J. B. Perez, J. Rodriguez, J. Fährndrich, P. Mathieu, A. Campbell, M. Suarez-Figueroa ve M. Moreno (Eds.), *Trends in practical applications of agents and multiagent systems*. (ss. 163-170). Springer International Publishing.
- Öncül, K. (2021). *Ortaokul matematik dersi öğretim programında yer alan değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşleri* (Tez No. 686932) [Yüksek Lisans tezi, İnönü Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Öncül, R. (2000). *Eğitim ve eğitim bilimleri sözlüğü*. Milli Eğitim Basımevi.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323–343.
- Özenç, A. (2019). *Ortaokul matematik ders kitaplarında yer alan matematiksel değerlerin ve matematik eğitimi değerlerinin incelenmesi* (Tez No. 583904) [Yüksek Lisans tezi, Dicle Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Özkaya, F. (2021). *Matematik dersi öğretim programında vurgulanan değerlerin ortaokul matematik ders kitaplarında yer alma durumlarının incelenmesi* (Tez No. 683927) [Yüksek Lisans tezi, Uşak Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Pring, R. (2010). Introduction. In T. Lovat, R. Toomey ve N. Clement (Eds.), *International research handbook on values education and student wellbeing* (ss.19-24).Springer.
- Reed, D. C. (2018a). Adalet. İçinde *Değerler Eğitimi Ansiklopedisi* (ss. 1-3). EDAM Yayınları.

- Reed, D. C. (2018b). Dürüstlük. İçinde *Değerler Eğitimi Ansiklopedisi* (ss. 201-202). EDAM Yayınları.
- Sayın, V., Orbay, K., ve Şam, E. A., (2019). 5. Sınıf matematik ders kitabının değerlerimiz açısından incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*,161-171. <https://doi.org/10.21733/ibad.605040>
- Schnitker, S. A. (2012). An examination of patience and well-being. *The Journal of Positive Psychology*, 7(4), 263-280. <https://doi.org/10.1080/17439760.2012.697185>
- Seah, W. T. (2007). Qualities co-valued in effective mathematics lessons in Australia: Preliminary findings, *In Proceedings of the 31st conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education*,(pp. 161-168).
- Seah, W.T., ve Bishop, A. J. (2000). *Values in mathematics textbooks: A view through two Australasian regions*. Amerikan Eğitim Araştırmaları Birliği 81. YıllıkToplantısı. New Orleans, Los Angeles.
- Seah, W. T., ve Bishop, A.J. (2002). Values, mathematics and society: Making the connections, In C. Vale, J. Roumeliotis, J. Horwood (Eds.), *Valuing Mathematics in Society* (ss. 105-113). Mathematical Association of Victoria.
- Seyidoğlu, H. (2016). *Bilimsel araştırma ve yazma el kitabı*. Güzem Can Yayınları.
- Sood, M., ve Kavita (2016). Value oriented education. *International Journal of Multidisciplinary Research and Development*, 3(3), 275-277.
- Sönmez, Ö. F. ve Akıncan, N. (2013). Ortaokul öğrencilerinin "yardımseverlik" değeri ile ilgili metaforik algıları. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi* (7), 105-120.
- Süslü, E. (2021). *Matematik dersinde değerler eğitime yönelik ortaokul matematik öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi* (Tez No. 682152) [Yüksek Lisans tezi, Siirt Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Şentürk, G. (2019). *Fen bilimleri dersinde değerler eğitiminin uygulanabilirliğine ilişkin öğretmen görüşleri* (Tez No. 615288) [Yüksek Lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Tahiroğlu, M. (2019). Sosyal bilgiler dersinde değer eğitimi etkinlik örnekleri: ilkökul 4. sınıf. İçinde R. Turan, K. Ulusoy (Editörler), *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi* (s. 342). Pegem Akademi.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB). (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine...* https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf

- Taplin, M. (1998). Promoting education in human values in the regular mathematics classroom. *EduMath*, 7, 12-98.
- Tavşancıl, E., ve Aslan, E. (2001). Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri. Epsilon Yayınları.
- TDK. (2020). *Türkçe sözlük* .<https://sozluk.gov.tr/>.
- TDK. (2021). *Türkçe sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>.
- Teker, D., ve Ellez, A. M. (2022). Ortaöğretim matematik ders kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(2), 1083-1098. <https://doi.org/10.51460/baebd.1184216>
- Türkçe Dersi Öğretim Programı. (2018), <http://ttkb.meb.gov.tr/>.
- Uçar, F. H. (2019). *İlkokul hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders kitaplarında değerler eğitimi* (Tez No. 567695) [Yüksek Lisans tezi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Ulusoy, K. (2017). Hayat Bilgisi Dersinde Değerler ve Değerler Eğitimi. İçinde B. Tay (Ed.), *Etkinlik Örnekleriyle Hayat Bilgisi Öğretimi* (s. 336). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ulusoy, K., ve Dilmaç, B. (2005) *Değerler eğitimi*. Pegem Akademi.
- Ulusoy, K., ve Dilmaç, B. (2016). *Değerler eğitimi*. Pegem Akademi.
- Ulusoy, K., ve Dilmaç, B. (2020). *Değerler eğitimi*. Pegem Akademi.
- Uyar, H. A. (2023). *Matematik öğretmeni adaylarının matematiğe ilişkin sahip olduğu değerlerin ders planlarına yansımaları*. (Tez No. 790839) [Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Wood, R. W., ve Roach, L. (1999). Administrators' perceptions of character education. *Education*, 120, 213-238.
- Wowra, S. (2018). Doğruluk. İçinde *Değerler Eğitimi Ansiklopedisi* (ss. 183-185). EDAM Yayınları.
- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi: eğitimde yeni ufuklar*. Akçağ Yayınları.
- Yaprakgöl S. (2019). *Ortaöğretime geçiş sınavları (TEOG, LGS) ile PISA, TIMSS sınavları matematik sorularının matematiksel ve matematik eğitimi değerleri açısından incelenmesi* (Tez No. 563929) [Yüksek Lisans tezi, Erzincan Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Yazıcı, D. (2006). Değerler eğitimi'ne genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19, 499-522.

- Yeşil, R., ve Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 65-84.
- Yılar, R. (2016). İlettiği değerler açısından ilkokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerinde incelemeler. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 490-506.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- Yıldız M. (2019). *Ortaokul matematik ders kitaplarındaki metin ve görsellerin değerler açısından incelenmesi* (Tez No. 582934) [Yüksek Lisans tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

EKLER

EK 1: Görüşme Soruları

ÖĞRETMEN GÖRÜŞME SORULARI

1. Değerler eğitimi denilince aklınıza ilk gelen değerler hangileridir?
2. Değerler eğitimi kapsamında ortaokul matematik dersi öğretim programında vurgulanan değerler hakkında ne düşünüyorsunuz?
3. Derslerinizde değer eğitimine yer veriyor musunuz? Eğer yer veriyorsanız değerlerin kazandırılması için ne tür uygulamalara yer veriyor musunuz?
 - ☐ (Programda yer alan değerlere; ders sürecinin hangi aşamasında (konu, soru, etkinlik, ders arası, ödev vs.) yer veriyorsunuz?
4. Değer eğitimi kapsamında matematik ders kitaplarından faydalaniyor musunuz?
 - ☐ Cevabınız hayır ise neden faydalanmadığınızı açıkla mısınız?
 - ☐ Cevabınız evet ise ders kitabından ne şekilde faydalandığınızı açıkla mısınız?
5. Programda yer alan değerlerin kazandırılması sürecinde ne tür zorluklarla karşılaşılıyor musunuz?
 - ☐ Programda yer alan değerler ve kazanımları ilişkilendirmede zorluk yaşıyor musunuz?

EK 2: Etik Komisyonu Onay Bildirimi

BAŞVURU NO: 573

ERCİYES ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU PROJE ONAY FORMU

Projenin Adı	"Matematik Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi Ve Matematik Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri"
Projenin Niteliği	Yüksek Lisans/Uzmanlık/Doktora Tezi
Proje Araştırmacıları	
Sorumlu Araştırmacının Haberleşme Bilgileri	

KARAR:

Etik Kurulumuza başvuran *Hacer Rabia BALABAN*'ın, "*Matematik Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi Ve Matematik Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri*" adlı çalışması değerlendirilerek aşağıdaki sonuca ulaşılmıştır.

Proje etik açıdan uygun bulunmuştur. ☒

Projenin etik açıdan geliştirilmesi gerekmektedir. ☐

Proje etik açıdan uygun bulunmamıştır. ☐

27/12/2022

ADI SOYADI

İMZA

Etik Kurul Başkanı
Etik Kurul Başkan Yrd.
Üye
Üye
Üye
Üye
Üye
Üye
Üye
Üye
Üye
Üye
Üye

EK 3: MEB İzin Belgesi

T.C.
KAYSERİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-47882400-602.04.01-76863799
Konu : Araştırma Uygulama İzni
(Hacer Rabia BALABAN)

25.05.2023

ERCİYES ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi: 15/05/2023 tarih ve 441102 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Ana Bilim Dalı Matematik Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrenci Hacer Rabia BALABAN'ın "Matematik Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi ve Matematik Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşlerini Almak" konulu araştırmanın uygun görüldüğüne dair Valilik Oluru ekte gönderilmiştir.

Söz konusu araştırma ile ilgili sonuç raporunun, çalışma bitiminden itibaren en geç 30 gün içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Bahameddin KARAKÖSE
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek:

- 1-Araştırma İzin Onayı (1 Sayfa)
- 2-Yazı ve Ekleri (20 Sayfa)
- 3-Mühürlü Ölçek Örnekleri (1 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Gökçe Mah. Talim Bldv. No:1/6 Melikgazi/KAYSERİ

Elektronik Doğrulama Adresi : <https://www.meb.gov.tr/imza-olay>

Telefon No : 0382)330 11 25

E-Posta : yuksekogretim@k183.meb.gov.tr

Kapı Adresi : meb@k183.meb.gov.tr

Bilgi için: İsmail ERCİYES

Unvan: Veli Huzurlama ve Kontrol İşletmeni

İnternet Adresi : <https://kayseri.meb.gov.tr>

Faks: 332)309 300

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı:	Hacer Rabia Kırılar
Uyruğu:	T.C.

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Erciyes Üniversitesi- Matematik Eğitimi	Devam ediyor.
Lisans	Gazi Üniversitesi - İlköğretim Matematik Öğretmenliği	Haziran-2017
Lisans	Erciyes Üniversitesi – Rehberlik ve Psikolojik Danışmalık	Temmuz-2023

YABANCI DİL

İngilizce (70)

YAYINLAR

Bildiriler

Kırılar H. R. ve Işık C. (baskıda). *Ortaokul matematik ders kitaplarının değerler eğitimi yaklaşımları açısından incelenmesi* [Sözlü sunum]. 10. Uluslararası Marmara Sosyal Bilimler Kongresi, Kocaeli, Türkiye.

Makaleler

Sevgi, S., ve Kırılar, H. R., (2021). Ortaokul Öğrencilerinin Matematiğe Yönelik Tutumlarının ve Öz Yeterlik Algı Düzeylerinin İncelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(1), 387-402.